

Beskrivande data om barnomsorg, skola och vuxenutbildning 2002

Sammanfattning: I denna rapport ges en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg, skola och vuxenutbildning är organiserad, t.ex. antal barn/elever och personal i olika verksamhetsformer. Rapporten redogör också för kostnaderna för de olika verksamhetsformerna och även för vilka resultat som uppnås. Rapporten grundar sig på det statistiska material som lämnats till det nationella uppföljningssystemet för barnomsorg och skola.

Summary: This report provides a general description of current child care and educational organisation in Sweden, showing for example child/pupil and staff strengths. The report, which also gives expenditure and achieved results in the different types of child care and school, is based on the statistical material supplied to the national monitoring system for the child care and school sector.

Ämnesord: Statistik, barnomsorg, förskoleklass, grundskola, specialskola, särskola, gymnasieskola, vuxenutbildning, utlandsskolor, elever, lärare, kostnader, betyg.

Beställningsadress: Liber Distribution
Publikationstjänst
162 89 Stockholm
Telefon 08-690 95 76
Telefax 08-690 95 50
e-mail: skolverket.lds@liber.se

Beställningsnr: 02:744
Pris 60 kr exkl. moms, porto och exp. kostnader.

Från Internet:

Rapporten finns också tillgänglig som Pdf-fil
på Skolverkets hemsida på internet.

Internetadressen är:

<http://www.skolverket.se/fakta/statistik/>

Tidigare utgåvor i samma serie:

Rapport nr 206: Beskrivande data om barnomsorg, skola och
vuxenutbildning 2001.

Beställningsnr: 01:664

Rapport nr 192: Beskrivande data om barnomsorg och skola 2000.

Beställningsnr: 00:571.

Rapport nr 173: Beskrivande data om barnomsorg och skola 1999.

Beställningsnr: 99:475.

Rapport nr 157: Beskrivande data om barnomsorg och skola 1998.

Beställningsnr: 98:392.

Rapport nr 135: Beskrivande data om skolverksamheten 1997.

Beställningsnr: 97:300.

Rapport nr 107: Beskrivande data om skolverksamheten 1996.

Beställningsnr: 96:232.

Rapport nr 75: Beskrivande data om skolverksamheten 1995.

Beställningsnr: 95:160.

Rapport nr 52: Beskrivande data om skolverksamheten 1994.

Beställningsnr: 94:104.

Rapport nr 8: Beskrivande data om skolverksamheten 1993.

Beställningsnr: 93:55.

Skolverkets diarienummer: 71-2002:2884

ISSN 1103 - 2421

ISRN SKOLV-R--218--SE

Omslag: Lotta Blom

Foto: Bror Karlsson

Tryck: Elanders Gotab AB, Stockholm 2002

Utgiven av Skolverket, 106 20 Stockholm

<http://www.skolverket.se>

Förord

Syftet med denna fakta-redovisning är att så långt som möjligt ge en aktuell, övergripande bild av hur svensk barnomsorg, skola och vuxenutbildning är organiserad, vilka resurser som disponeras och i vissa hänseenden vilka resultat som uppnås. Rapporten beskriver förhållandena inom samtliga barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde. I rapporten redovisas också eventuella skillnader mellan olika huvudmän och utbildningsanordnare samt viktigare förändringar jämfört med tidigare år.

Rapporten har utkommit årligen sedan 1992 vilket innebär att denna utgåva är den elfte i ordningen. En nyhet för året är att rapporten utökats med ett avsnitt som beskriver kompletterande utbildningar.

De statistiska uppgifterna är till största delen hämtade från det nationella uppföljningssystemet för skolektorn och bygger på uppgifter som rapporterats in av skolhuvudmännen till Statistiska Centralbyrån.

De läsare som är intresserade av en mer detaljerad statistik om barnomsorg, skola och vuxenutbildning hänvisas till rapporterna Barnomsorg, skola och vuxenutbildning i siffror, 2002:del 1, 2 och 3, som ingår i den nationella, sektorsövergripande serien Sveriges officiella statistik. För de läsare som vill ta del av resultatindikatorer på kommunnivå finns rapporterna "Barnomsorg, skola och vuxenutbildning. Jämförelsetal för huvudmän, del 1 och del 2, 2002". Samtliga rapporter finns tillgängliga via Skolverkets hemsida på Internet. Adressen är <http://www.skolverket.se/fakta/statistik/>. I databasen SIRIS (Skolverkets Internetbaserade Resultat- och kvalitetsInformationsSystem) finns bl a uppgifter på skolnivå om betyg och utbildningsresultat för elever som avslutat grundskolan och gymnasieskolan. SIRIS kan nås via SIRIS-knappen på Skolverkets hemsida eller via direktlänken <http://siris.skolverket.se>.

Rapporten har utarbetats av en projektgrupp inom avdelningen för resultatuppföljning.

Stockholm i september 2002

Ann Carlson Ericsson
Avdelningschef

Ulf Schwartz
Undervisningsråd

Innehåll

Förord 3

Några korta fakta om... 6

1. Några skolformsövergripande områden 7

- 1.1 Organisation och ledning 8
- 1.2 Skolplaner och kvalitetsredovisningar 9
- 1.3 Eleverna är flickor och pojkar – lärarna är kvinnor och män 10
- 1.4 Miljöskolor 11

2. Barnomsorg 12

- 2.1 Organisation 13
- 2.2 Resurser 20

3. Förskoleklass 24

- 3.1 Organisation 24
- 3.2 Resurser 26

4. Grundskolan 29

- 4.1 Organisation 29
- 4.2 Resurser 36
- 4.3 Resultat 39

5. Specialskolan 42

- 5.1 Organisation 42
- 5.2 Resurser 44

6. Särskolan 46

- 6.1 Organisation 46
- 6.2 Resurser 49

7. Gymnasieskolan 52

- 7.1 Organisation 52
- 7.2 Resurser 60
- 7.3 Resultat 64

8. Kommunal vuxenutbildning 69

- 8.1 Organisation 69
- 8.2 Resurser 74
- 8.3 Resultat 75

9. Vuxenutbildning för utvecklingsstörda 78

- 9.1 Organisation 78
- 9.2 Resurser 80

10. Statens skolor för vuxna (SSV) 82

- 10.1 Organisation 82
- 10.2 Resurser 84
- 10.3 Resultat 85

11. Svenskundervisning för invandrare (sfi) 87

- 11.1 Organisation 87
- 11.2 Resurser 89
- 11.3 Resultat 90

12. Kompletterande utbildningar 94

- 12.1 Organisation 94
- 12.2 Resurser 96

13. Svensk utbildning i utlandet 97

13.1 Organisation 97

13.2 Resurser 101

13.3 Resultat 102

**14. Total kostnad för barnomsorg, skola och vuxenut-
bildning 104**

Några korta fakta om ...

elever

- Antalet inskrivna barn i barnomsorgen var i oktober 2001 totalt 701 000, 355 000 i förskoleverksamhet och 346 000 i skolbarnsomsorg.
- 93 procent av alla sexåringar var inskrivna i förskoleklass och nästan fyra procent var inskrivna i grundskolan. Det totala antalet elever i förskoleklass var 99 600.
- Antalet elever i grundskolan ökade med drygt 7 000 jämfört med föregående år. I grundskolan gick 1 059 000 elever hösten 2001.
- Av grundskolans elever gick 51 100 (4,8%) i en fristående skola hösten 2001. Det var en ökning med 9 600 elever jämfört med året innan.
- Av de nästan 104 800 elever som slutade grundskolan våren 2001 gick 101 800 (97,5%) vidare till gymnasieskolan hösten 2001. Totalt hade gymnasieskolan 311 100 elever hösten 2001.
- I komvux deltog 317 200 personer läsåret 2000/01. Det var en minskning med 14 900 elever jämfört med läsåret 1999/00. Av det totala antalet elever var 66 procent kvinnor och 24 procent var födda utomlands.

lärare

- I riket som helhet fanns 7,8 heltidstjänstgörande lärare per 100 elever i grundskolan hösten 2001. Det var en ökning med 0,2 lärare jämfört med föregående år.
- Andelen lärare med pedagogisk utbildning var 82 procent i grundskolan och 79 procent i gymnasieskolan hösten 2001. Andelen var i båda skolformerna betydligt lägre för fristående skolor (68 resp. 54 %).

kostnader

- Kostnaden för skolväsendet beräknas för år 2001 ha uppgått till 104,4 miljarder kronor. Motsvarande kostnad för barnomsorgen var 40,9 miljarder kronor. Tillsammans svarade kommunernas utgifter för skola och barnomsorg för närmare 45 procent av den kommunala sektorns samlade kostnader.
- Kostnaden för grundskolan år 2001 var 64,4 miljarder kronor. Räknat per elev motsvarar detta 61 100 kronor. Undervisningen svarade för nästan hälften och lokalerna för nästan en femtedel av den totala kostnaden.

betyg

- I juni 2001 fick eleverna i grundskolan för fjärde gången slutbetyg enligt det nya kunskapsrelaterade betygssystemet. Det genomsnittliga meritvärdet för de elever som slutade årskurs 9 var 202,9 vilket var oförändrat jämfört med föregående år. Flickor hade högre genomsnittligt meritvärde än pojkar och elever i fristående skolor hade högre meritvärde än elever i kommunala skolor.
- Våren 2001 saknade nästan 26 procent av de elever som gick ut grundskolan betyg i ett eller flera ämnen. Det var en ökning med mer än en procentenhet jämfört med föregående år. Nio procent av eleverna nådde inte kunskapsmålen i ett ämne och 17 procent nådde inte målen i två eller fler ämnen.

Några skolformsövergripande områden

ett intensivt förändringsarbete har pågått i den svenska skolan under hela 1990-talet. Från den 1 juli 1991 har kommunerna ansvaret för skolans genomförande. Riksdag och regering styr genom mål och genom det resultatansvar huvudmän och skolor har. Med denna förändring av ansvaret har läroplaner och kursplaner en annan utformning än tidigare. Nya betygssystem, ett fristående skolväsende, en treårig program- och kursupbyggd gymnasieskola för alla, en ny skolform – förskoleklass, barnomsorgen som en del av skolväsendet, en läroplan för förskolan, kunskapslyftet och med det en förändring av vuxenutbildningen är andra stora förändringar som genomförts under 1990-talet.

Syftet med denna rapport är att ge en aktuell bild av barnomsorg och skola. I rapporten beskrivs samtliga de barnomsorgs- och skolformer som ligger inom Skolverkets ansvarsområde (se diagram 1). I detta inledande kapitel redovisas några skolformsövergripande områden nämligen kommunernas organisation och ledning, förekomsten av skolplaner och kvalitetsredovisningar, jämställdhet samt miljöskolor. Uppgifterna i detta kapitel bygger huvudsakligen på information som insamlats av Skolverkets regionala organisation i juni 2002.

Diagram I. Barnomsorgs- och skolformer inom Skolverkets ansvarsområde – antal barn/elever samt huvudmän den 15 oktober 2001

Barnomsorg

Förskoleverksamhet 354 900 inskrivna barn – kommun – enskild	Skolbarnomsorg 346 300 inskrivna barn – kommun – enskild
--	--

Utbildning för barn och ungdom

Förskoleklass 99 600 elever – kommun – enskild – fristående		
Grundskolan 1 059 100 elever – kommun – stat (sameskolan) – fristående	Specialskolan 800 elever – stat	Särskolan 19 800 elever – kommun – landsting – fristående
Gymnasieskolan 311 100 elever – kommun – landsting – fristående		
Utlandsskolor 1 300 elever		

Vuxenutbildning

Komvux 317 200 elever ¹⁾ – kommun – landsting	Särvux 4 400 elever – kommun	SSV 10 600 elever ¹⁾ – stat	SFI 37 300 elever ¹⁾ – kommun
Kompletterande utbildningar 6 700 elever ²⁾ – fristående			

¹⁾ Avser läsåret 2000/01

²⁾ Avser hösten 2001

I.1 Organisation och ledning

Nämndorganisation

Kommunallagen och skollagen ger landets 289 kommuner en större frihet än tidigare att utforma sin politiska ledningsorganisation. I 2 kap. 1 § skollagen föreskrivs att varje kommun och landsting skall utse en eller flera nämnder som styrelse för sitt offentliga skolväsende. I juni 2002 såg variationen i nämndorganisation ut på följande sätt:

A – 164 kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska skolformer (grundskola, särskola) och alla frivilliga skolformer (gymnasieskola, gymnasiesärskola, komvux, särvux och sfi).

B – Tre kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola och en nämnd med ansvar för skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska och alla frivilliga skolformer.

C – 72 kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass och alla obligatoriska skolformer samt en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer.

D – Två kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass, alla obligatoriska skolformer samt gymnasiesärskolan och en nämnd med ansvar för alla frivilliga skolformer utom gymnasiesärskolan.

E – Tre kommuner hade en nämnd med ansvar för förskola, skolbarnomsorg, förskoleklass, grundskola, särskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola och en nämnd med ansvar för komvux, särvux och sfi.

F – Övriga 45 kommuner hade var sin unik politisk ledningsorganisation som alla avvek från de fem kategorierna ovan.

16 kommuner (sex kommuner inom kategori C och 10 kommuner inom kategori F) hade en organisation bestående av kommundels- eller stadsdelsnämnder där den nämnd som ansvarade för hela eller delar av barnomsorgen och de obligatoriska skolformerna i själva verket var uppdelad på flera kommundels- eller stadsdelsnämnder.

26 kommuner (17 inom kategori C och nio inom kategori F) samverkade i nio gymnasieförbund där alla (kategori C) eller vissa (kategori F) av de frivilliga skolformerna ingick. Med gymnasieförbund menas ett kommunalförbund som övertagit huvudmannskapet för utbildningen från de ingående kommunerna. Andra former av planeringssamverkan – som inte uppfyller kraven för ett kommunalförbund – förekommer.

Av samtliga 289 kommuner hade 114 en organisation där en eller flera nämnder med ansvar för förskola, skolbarnsomsorg och/eller skola också hade ansvar för andra kommunala verksamheter som t.ex. kultur- och fritid, individ- och familjeomsorg, äldre- och handikappomsorg eller arbetsmarknadsfrågor.

Bland de frivilliga skolformerna intar Kunskapslyftet inom komvux en särställning. I 42 kommuner låg ansvaret för Kunskapslyftet på en annan nämnd än den som normalt ansvarade för komvux. Oftast bestod detta i att Kunskapslyftet sorterades direkt under kommunstyrelsen.

19 kommuner hade ändrat på sin nämndorganisation för barnomsorg, skola och vuxenutbildning sedan juni 2001.

Förvaltningsorganisation

I 254 av Sveriges 289 kommuner överensstämde förvaltningsorganisationen med nämndorganisationen, dvs. varje nämnd motsvarades av en förvaltning med samma ansvarsområde. Övriga 35 kommuner hade en förvaltningsorganisation som i något avseende avvek från nämndorganisationen. Den vanligaste avvikelserna var att det fanns en förvaltning men två nämnder för barnomsorg och skola men också det omvända dvs flera förvaltningar men en nämnd förekom. Därefter vanligast var att förvaltningen var uppdelad i någon form av beställar/utförarorganisation. Det förekom också att förvaltningen svarade för vissa verksamheter inom en annan nämnds ansvarsområde, t ex kultur- och fritid eller individ- och familjeomsorg.

1.2 Skolplaner och kvalitetsredovisningar

Skolplaner

2 kap. 8 § skollagen föreskriver att det skall finnas en skolplan i varje kommun. Av denna skall särskilt framgå vilka åtgärder kommunen avser att vidta för att uppnå de nationella målen för skolan. Varje kommun skall kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen. Vid det senaste undersökningstillfället i juni 2002 saknades giltig skolplan i två kommuner. Utvecklingen av antalet kommuner med skolplan redovisas i tabell 1.

Table 1. Förekomst av skolplan i kommunerna

År	Antal kommuner med skolplan	Antal kommuner utan skolplan	Uppgift saknas	Totalt antal kommuner
1992	141	137	8	286
1993	230	45	11	286
1994	279	7	0	286
1995	274	14	0	288
1997	271	17	0	288
1999	260	28	0	288
2000	258	31	0	289
2001	284	5	0	289
2002	287	2	0	289

För att underlätta kvalitetsarbetet för kommuner och skolor har regeringen föreslagit att kravet på skolplan tas bort. På så sätt koncentreras kvalitetsarbetet kring kvalitetsredovisningen och ansvarsfördelningen mellan stat och kommun tydliggörs.

Kvalitetsredovisningar

Enligt förordningen om kvalitetsredovisning i skolväsendet (SFS 1997:702) skall varje kommun och skola årligen upprätta skriftliga kvalitetsredovisningar som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen av verksamheten. En kvalitetsredovisning skall innehålla en bedömning av i vilken mån de nationella målen för utbildningen har uppnåtts och en redogörelse för vilka åtgärder som behöver vidtas om målen inte har uppnåtts.

Under 1998 och 1999 utarbetade få kommuner kvalitetsredovisningar. Under år 2000 skedde en ökning då 173 av landets 289 kommuner (60%) upprättade en kvalitetsredovisning för 1999.

Den 1 december 2001 hade 207 av 289 kommuner (72%) upprättat kvalitetsredovisningar för år 2000. Kommuner med mindre 10 000 invånare är klart underrepresenterade (56%) när det gäller andel som upprättat kvalitetsredovisningar 2000, medan 93 procent av kommunerna med fler än 50 000 invånare har kvalitetsredovisningar.

Av de kvalitetsredovisningar som upprättats på kommunnivå för år 2000 har 138 av 207 bedömts uppfylla kraven i förordningen (SFS 1997:702), vilket motsvarar 67 procent av de upprättade kvalitetsredovisningarna. Det var en ökning med 17 procentenheter jämfört med den bedömning som gjordes i april 2000 avseende kvalitetsredovisningarna för 1999.

Av analysen framkommer att av områdena mål, resultat, bedömning av måluppfyllelse och åtgärder för utveckling är det mål som bäst motsvarar förordningens krav. De tre vanligaste målområdena är elevers kunskaper, elevers ansvar och inflytande samt stödinsatser. De vanligaste bristerna i kvalitetsredovisningarna är att de saknar analys och bedömning av resultaten och/eller en beskrivning av vilka åtgärder som ska vidtas för att nå de uppställda målen.

Av de 207 upprättade kvalitetsredovisningarna på kommunnivå behandlar 201 grundskola, 154 förskoleklass, 128 gymnasieskola samt 104 komvux. Gymnasiesärskola och särsvux behandlas relativt sällan i kvalitetsredovisningarna, i 43 respektive 25 fall. Detta gäller också svenskundervisning för invandrare (sfi) som endast förekommer i sex kvalitetsredovisningar. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg som inte omfattas av kravet på kvalitetsredovisning förekommer i 154 respektive 121 kommunredovisningar. I övrigt finns exempel på olika verksamhetsformer, t ex musik- eller kulturskola, fritidsgårdar, bibliotek och skoldaghem. Jämfört med läget i april 2000 är de kvantitativa relationerna mellan de verksamhetsformer som beskrivs i kvalitetsredovisningarna ungefär desamma. Undantaget är förskoleverksamheten som i ännu högre utsträckning än tidigare finns representerad.

Fr.o.m. 2002 skall kommunerna skicka in sina kvalitetsredovisningar för publicering i Skolverkets databas SIRIS. Den 1 juli 2002 hade 210 kommuner skickat in en kvalitetsredovisning för 2001 och den 15 augusti hade antalet kommuner ökat till 231. En innehållsmässig granskning kommer att genomföras under hösten 2002. SIRIS kan nås via SIRIS-knappen på Skolverkets hemsida eller via direktlänken <http://sir.is.skolverket.se>.

I.3 Eleverna är flickor och pojkar – lärarna är kvinnor och män

I såväl skollag som läroplan framhålls att skolan har en viktig uppgift när det gäller att förmedla och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Jämställdhet mellan kvinnor och män är ett av dessa värden. I Lpo-94 beskrivs mäns och kvinnors lika rätt och möjligheter som en av förutsättningarna för en likvärdig utbildning.

Skolan ska aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika möjligheter. Dessutom har skolan ett ansvar för att motverka traditionella könsmonster och ge utrymme för eleverna att utveckla sin förmåga och sina intressen oberoende av könstillhörighet. Det sätt på vilket flickor och pojkar bemöts i skolan, och de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma uppfattningar och attityder om vad som är manligt och kvinnligt. Det finns skillnader mellan flickor och pojkar i skolan, i sättet att vara, i språk, i prestationer och i studieresultat. Även i vad man vill arbeta med och hur man arbetar och i val av ämnen och studieinriktning skiljer sig flickor och pojkar åt.

Könsperspektivet ska vara synligt i val av innehåll och metoder i undervisningen men också påverka skolans organisation och planering. Jämställdheten i skolan är både ett kunskapsområde och en pedagogisk fråga.

All personal har i sina egna roller som kvinnor och män en viktig uppgift som förebilder för flickor och pojkar i barnomsorg och skola. Det är därför angeläget att andelen kvinnor respektive män är i rimlig balans. Tyvärr är könsfördelningen i obalans. I barnomsorgen är andelen män på en konstant mycket låg nivå och i grundskolan blir lärarkåren alltmer kvinnodominerad.

I denna rapport redovisas ett stort antal statistiska uppgifter som har att göra med obalansen mellan könen i svensk skola. Här följer några axplock av vad som redovisas:

- Fler flickor än pojkar börjar grundskolan vid sex års ålder.
- Flickor har högre betyg än pojkar både i grundskolan och i gymnasieskolan.
- De traditionella valen till gymnasieskolan består, endast fyra av de 17 nationella programmen har en relativt jämn könsfördelning. På fem program var andelen kvinnor mindre än tio procent.
- Fler kvinnor än män studerar i olika former av vuxenutbildning.
- I barnomsorgen är betydligt mer än 90 procent av de anställda kvinnor och i grundskolan är nästan 75 procent av lärarna kvinnor.

I.4 Miljöskolor

Enligt regeringsförklaringen från 1996 skall ”Sverige vara en pådrivande internationell kraft och ett föregångsland i strävan att skapa en ekologisk hållbar utveckling”. Skolverket fick som ett led i detta av regeringen ett uppdrag att utforma kriterier för och dela ut utmärkelser Miljöskola. I slutet av 1998 gav Skolverket ut föreskriften om kriterier för utmärkelser Miljöskola. De första förskolorna och skolorna fick utmärkelser Miljöskola våren 2000. Fram till sommaren 2002 har 47 förskolor och skolor skickat in sin avsiktsförklaring och fått sitt handlingsprogram godkänt. Av dessa har 32 stycken erhållit utmärkelser Miljöskola. Utmärkelserna gäller för tre år, därefter måste skolorna och förskolorna redovisa uppnådda resultat och lämna in ett nytt handlingsprogram med förslag till hur miljöarbetet ytterligare kan förbättras. Mer information finns på Skolverkets hemsida <http://www.skolverket.se/studier/miljo/miljoskolor/index.shtml> där man även kan registrera sig och skicka in sin avsiktsförklaring och handlingsprogram samt ansöka om utmärkelserna. De skolor som uppfyller kriterierna kommer successivt att erhålla utmärkelserna Miljöskola.

2

Barnomsorg

Kommunerna är enligt skollagen skyldiga att tillhandahålla barnomsorg i form av förskoleverksamhet och skolbarnomsorg för barn i åldrarna 1–12 år i den utsträckning som behövs för att föräldrarna ska kunna förvärvsarbeta eller studera eller om barnet har ett eget behov av verksamheten. Skyldigheten att tillhandahålla förskoleverksamhet omfattar fr.o.m. den 1 juli 2001 även barn vars föräldrar är arbetslösa och fr.o.m. 1 januari 2002 barn vars föräldrar är föräldralediga. Barn vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga ska erbjudas plats i förskoleverksamhet under minst femton timmar per vecka (525 timmar om året). När det gäller plats i all barnomsorg säger lagen att plats ska erbjudas ”utan oskäligt dröjsmål”, det vill säga normalt inom tre till fyra månader efter det att vårdnadshavaren anmält behov av plats. Plats ska erbjudas så nära barnets hem som möjligt och skälig hänsyn ska tas till föräldrarnas önskemål.

Kommunerna har ett särskilt ansvar för barn som behöver särskilt stöd i sin utveckling. Dessa barn ska erbjudas plats i förskola eller fritidshem om inte deras behov kan tillgodoses på annat sätt.

Även kvalitetskrav finns preciserade i lagen. De beskriver de förutsättningar som ska finnas för att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet ska tillgodoses. Kraven rör barngruppernas sammansättning och storlek, lokalerna och personalen.

I lagen sägs också att kommunerna kan lämna bidrag till enskild förskoleverksamhet och skolbarnomsorg om verksamheten uppfyller lagens krav på kvalitet och om avgifterna inte är oskäligt höga.

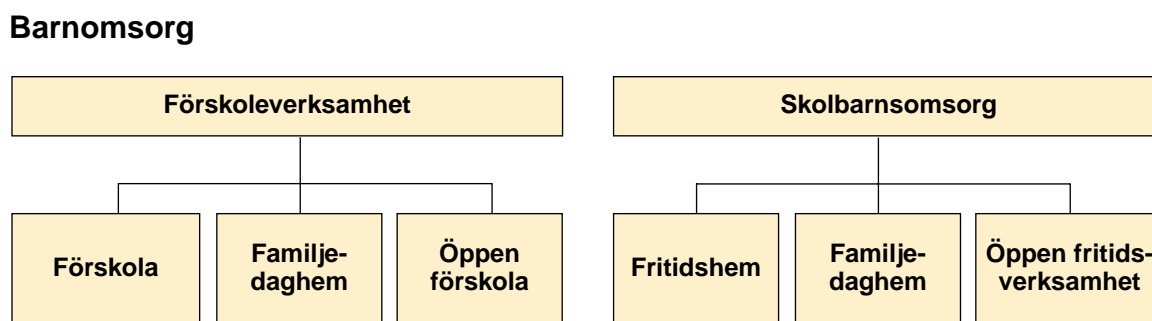
Barnomsorgen i Sverige har av tradition haft en dubbel funktion. Den ska möjliggöra för föräldrarna att förena föräldraskap och förvärvsarbete och den ska bidra till att ge barn goda uppväxtvillkor. Den har under hela utbyggnadsskedet utgjort en viktig del i social- och familjepolitiken men har även haft en utbildningspolitisk betydelse.

I takt med att barnomsorgen byggts ut och nått allt fler barn har den utbildningspolitiska betydelsen vuxit. Ansvar för barnomsorgen ligger sedan 1998 hos Utbildningsdepartementet och avsikten är att barnomsorgen och skolan ska integreras som en del i ett livslångt lärande. Ett gemensamt synsätt på barns och ungdomars utveckling och lärande ska utvecklas och all pedagogisk verksamhet för barn och unga ska ses som en helhet. Förskolan, som är det första steget i utbildningssystemet, kommer att göras tillgänglig för alla fyra- och femåringar genom reformen allmän förskola som införs den 1 januari 2003. Allmän förskola innebär att alla barn ska erbjudas plats i förskola från och med höstterminen det år då de fyller fyra år. Förskolan ska omfatta minst femton timmar per vecka (525 timmar om året).

2.1 Organisation

Begreppet *barnomsorg* förekommer inte i skollagen men brukar användas som en samlande benämning för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, verksamheter som i sin tur omfattar flera olika slag av verksamheter, vilka visas i diagram 2.

Diagram 2. Barnomsorgens former

Förskoleverksamheten vänder sig till barn som inte går i skolan och bedrivs i form av *förskola*, *familjedaghem* och *öppen förskola*.

- *Förskola* är en pedagogisk gruppverksamhet för inskrivna barn vars föräldrar förvärvsarbetar, studerar, är föräldralediga eller arbetslösa eller för barn som har ett eget behov av verksamheten. Öppettiderna varierar beroende av familjernas behov.
- *Familjedaghem* innebär att en dagbarnvårdare tar emot inskrivna barn, vanligen i sitt hem, vars föräldrarna förvärvsarbetar, studerar, är föräldralediga eller arbetslösa eller barn som har ett eget behov av verksamheten. Öppettiderna anpassas till familjernas behov.
- *Öppen förskola* vänder sig till hemmavarande föräldrar och deras barn. Till sammans med personalen ges föräldrarna möjlighet att utveckla en pedagogisk gruppverksamhet för barnen. Barnen är inte inskrivna. På många orter har även barn och dagbarnvårdare i familjedaghemmen tillgång till den öppna förskolans verksamhet.

Tidigare betecknade *daghem* och *deltidsgrupp* två olika organisationsformer av förskolan i lagstiftningen. I deltidsgруппerna ingick huvudsakligen sexåringar. I och med att sexåringarna fick en egen skolform 1998, förskoleklass,¹ utgick begreppen daghem och deltidsgрупп från skollagen och kvar blev den enhetliga beteckningen *förskola*.

Skolbarnsomsorgen vänder sig till barn som går i skolan och bedrivs i form av *fritidshem*, *familjedaghem* och *öppen fritidsverksamhet*.

¹ Förskoleklass beskrivs i kapitel 3.

- *Fritidshem* är en pedagogisk gruppverksamhet under den skolfria delen av dagen och året för skolbarn till och med tolv års ålder. Den kan bedrivas som en helt fristående verksamhet men är oftast i varierad grad integrerad med skolan.
- *Familjedaghem* tar emot även skolbarn (se ovan).
- *Öppen fritidsverksamhet* är ett alternativ till fritidshem och familjedaghem främst för barn i åldersgruppen 10–12 år och fungerar också som ett komplement för skolbarnen i familjedaghemmen. Barnen är inte inskrivna.

Flera av de förändringar som ägt rum inom barnomsorgen påverkar möjligheterna att göra jämförelser mellan statistik för åren före och efter 1998. Införandet av förskoleklassen 1998 har medfört att förskolan numera tar emot barn i åldern 1–5 år, i stället för som tidigare 1–6 år, och att allt fler sexåringar går i fritidshem. Från och med 1998 kan uppgifter om förskolan inte utan vidare jämföras med tidigare års uppgifter om daghem och deltidsgupp. Även vad gäller fritidshem bör jämförelser med tidigare år göras med viss försiktighet.

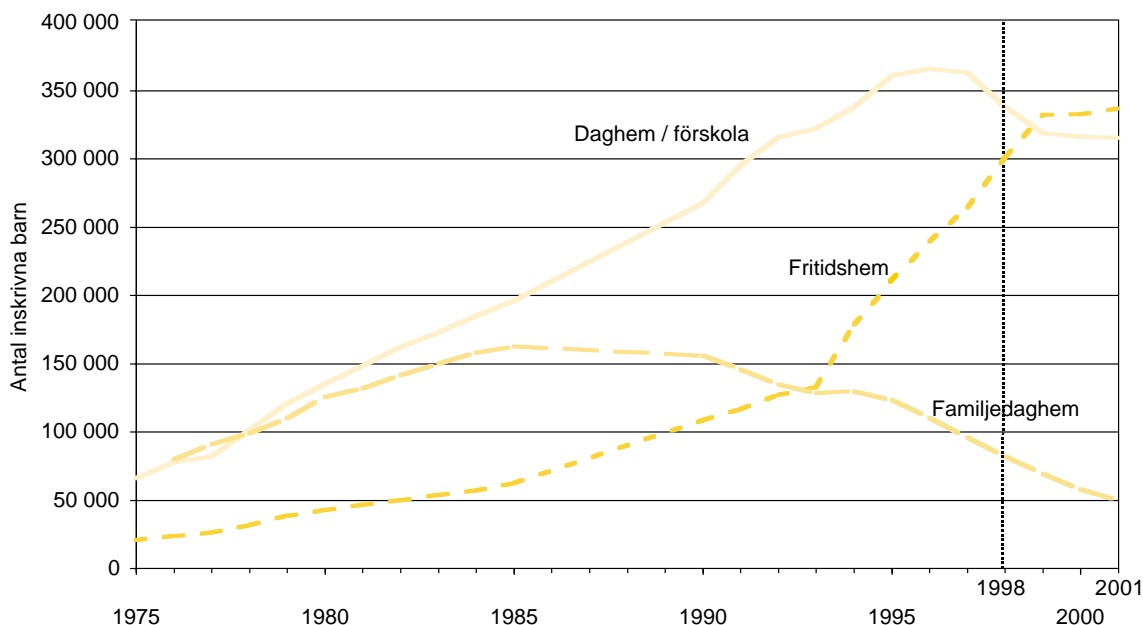
En ytterligare förändring är att mättidpunkten ändrats. Barnomsorgsstatistiken har samordnats med statistiken på skolans område vilket innebär att mättidpunkten från och med 1998 är den 15 oktober eller närliggande vardag i stället för som tidigare den 31 december.

Utbyggnad

Barnomsorgen har byggts ut mycket snabbt i Sverige. I diagram 3 framgår det att mellan år 1975 och 1997 ökade antalet barn i daghem, fritidshem och familjedaghem nästan femfaldigt, från drygt 154 000 till 723 000. Av dessa barn var det år 2001 336 500 barn i fritidshem, 315 000 i daghem/förskola och knappt 50 000 i familjedaghem.

Utbyggnaden var särskilt stor under 1990-talet. År 1995 skärptes kommunernas ansvar för barnomsorgen i och med att de ålades en skyldighet att tillhandahålla plats till de barn som behöver. Tillsammans med höga födelsetal medförde lagregleringen rekordmånga nya barnomsorgsplatser i mitten av decenniet.

Diagram 3. Antal inskrivna barn i daghem/förskola, familjedaghem och fritidshem 31 december 1975–1997 och 15 oktober 1998–2001

Under de senaste fyra åren har antalet barn som är inskrivna i någon form av förskoleverksamhet minskat något. I tabell 2 visas antalet inskrivna barn i förskola, familjedaghem och fritidshem. Platserna täcker i stort sett behovet och sjunkande födelsetal har börjat slå igenom. I skolbarnsomsorgen har de dock fortsatt att öka. Tabell 3 visar att år 2001 var totalt 701 200 barn inskrivna i någon form av barnomsorg samt andelen inskrivna barn av befolkningen.

Tabell 2. Antal inskrivna barn i daghem/förskola, familjedaghem och fritidshem 31 december 1997 och 15 oktober 1998–2001

År	Inskrivna barn i			
	daghem/förskola ¹⁾	familjedaghem	fritidshem	deltidsgrupp ²⁾
1997	362 920	95 876	263 954	84 254
1998 ³⁾	338 002	81 987	301 065	–
1999	318 660	69 300	332 168	–
2000 ⁴⁾	314 894	57 762	332 469	–
2001⁵⁾	314 987	49 724	336 508	–

¹⁾ Uppgifterna för 1997 avser daghem medan 1998–2001 avser förskola.

²⁾ Samtliga barn inskrivna i deltidsgupp, dvs. även barn som är inskrivna i andra verksamhetsformer.

³⁾ För förskola och fritidshem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 167 och nr 173.

⁴⁾ För förskola och familjedaghem har uppgifterna korrigerats efter publicering av Skolverkets rapport nr 196.

⁵⁾ Vid insamlingen avseende år 2001 har det framkommit att det tidigare år har skett en överskattning av antalet inskrivna barn i fritidshem i enskild regi. Sett till årets rapporterade siffror var överskattningen förra året ca 3 900 barn.

Tabell 3. Antal inskrivna barn i olika barnomsorgsformer och andel inskrivna i procent av samtliga barn i befolkningen 15 oktober 2001

Verksamhetsår	Inskrivna barn					Inskrivna barn av samtliga i resp. ålder				
	Verksamhet	Huvudman	Verksamhet	Huvudman	Verksamhet	Huvudman	Verksamhet	Huvudman	Verksamhet	Huvudman
	Antal yngre än 1 år	Antal 1–5 år	Antal 6–9 år	Antal 10–12 år el. äldre	Totalt 0–12 år	Andel (%) 1–5 år	Andel (%) 6–9 år	Andel (%) 10–12 år	Andel (%) 1–12 år	
2001										
Barnomsorg, totalt	83	352 801	316 129	32 206	701 219	76,7	68,6	8,5	54,0	
kommunal	56	298 026	292 367	29 849	620 298	64,8	63,5	7,9	47,8	
enskild	27	54 775	23 762	2 357	80 921	11,9	5,2	0,6	6,2	
därav										
Förskoleverksamhet	83	351 913	2 874	–	354 870	76,5	0,6	–	27,3	
kommunal	56	297 369	1 976	–	299 401	64,6	0,4	–	23,1	
enskild	27	54 544	898	–	55 469	11,9	0,2	–	4,3	
därav										
Skolbarnomsorg	–	888	313 255	32 206	346 349	0,2	68,0	8,5	26,7	
kommunal	–	657	290 391	29 849	320 897	0,1	61,3	7,9	24,7	
enskild ¹⁾	–	231	22 864	2 357	25 452	0,1	5,0	0,6	2,0	
Förskoleverksamhet:										
Förskola	62	312 051	2 874	–	314 987	67,8	0,6	–	24,3	
Familjedaghem	21	39 862	–	–	39 883	8,7	–	–	3,1	
Skolbarnomsorg:										
Fritidshem ¹⁾	–	888	304 368	31 252	336 508	0,2	66,1	8,3	25,9	
Familjedaghem	–	–	8 887	954	9 841	–	1,9	0,3	0,8	

¹⁾ Vid insamlingen avseende år 2001 har det framkommit att det tidigare år har skett en överskattning av antalet inskrivna barn i fritidshem i enskild regi. Sett till årets rapporterade siffror var överskattningen förra året ca 3 900 barn.

Förskoleverksamhet

Totalt var 354 900 barn inskrivna i någon form av förskoleverksamhet år 2001 (samtliga barn i förskola och barn i åldrarna till och med fem år i familjedaghem). Detta kan jämföras med 360 300 inskrivna barn år 2000. Minskningen sammanhänger med de sjunkande födelsetalen. Antalet 1–5-åringar i befolkningen sjönk från 471 000 till 460 200 barn eller med två procent mellan år 2000 och 2001.

Minskningen av antalet inskrivna barn i förskoleverksamhet motsvaras ungefär av minskningen av antalet barn i befolkningen. Andelen barn i åldern 1–5 år inskrivna i förskolor och familjedaghem var 76 procent år 2001 vilket är en ungefär lika stor andel som för år 2000. Andelen inskrivna är högre bland äldre barn än bland yngre. Till exempel var år 2001 omkring 90 procent av alla fyra- och femåringar inskrivna i förskoleverksamhet medan motsvarande andel för ettåringar var drygt 40 procent.

Förskola är den dominerande formen av förskoleverksamhet. I oktober 2001 var 315 000 barn inskrivna i förskola, jämfört med 314 900 året innan. Trots att antalet inskrivna barn i stort är oförändrat har andelen inskrivna barn ökat. Totalt gick 68 procent av alla barn i åldern 1–5 år i förskola år 2001 jämfört med 66 procent år 2000. Andelen inskrivna barn har ökat i samtliga åldersgrupper (1–5 år), ökningen är ungefär två procentenheter för samtliga åldrar. År 2001 gick 38 procent av ettåringarna i förskolan, 69 respektive 73 procent av två- och treåringarna och 78 respektive 80 procent av alla fyra- och femåringar.

I 77 kommuner fanns förskolor som kunde erbjuda öppethållande under obekväma tider (kl. 19.00–6.30). Det sammanlagda antalet platser var drygt 2 400. Antalet kommuner var ungefär detsamma som år 2000 och 1999, medan antalet platser ökat något jämfört med de två senaste åren, då antalet platser var ca 2 200.

Antalet förskolebarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 1980-talet och har därefter minskat i stort sett varje år. År 1994 var 86 800 barn i ålder 1–5 år inskrivna jämfört med 39 900 barn år 2001. Mellan år 2000 och 2001 minskade antalet inskrivna med närmare 5 500 barn eller med 12 procent. Andelen 1–5-åringar i familjedaghem av samtliga barn i åldersgruppen var 9 procent år 2001, en minskning sedan år 2000 med en procentenhet. Minskningen var ungefär lika stor i alla åldersgrupper. Av alla ettåringar var 6 procent inskrivna i familjedaghem år 2001. Motsvarande andelar för barn i åldrarna två till fem år var ca 10 procent.

Antalet *öppna förskolor* har minskat under hela 1990-talet. I början av decenniet fanns det över 1 600 öppna förskolor, medan det år 2001 endast fanns knappt hälften så många (752 stycken). Bara mellan år 2000 och 2001 minskade antalet med sju procent. Öppettiderna varierar, i vissa kommuner har alla öppna förskolor öppet mer än 16 timmar i veckan medan i andra kommuner har inga av de öppna förskolorna öppet så mycket. År 2001 hade 313 öppna förskolor (42 %) öppet i mer än 16 timmar/vecka, vilket visas i tabell 4. Eftersom barnen inte är inskrivna saknas det uppgifter om hur många barn som tas emot.

Tabell 4. Antal öppna förskolor 31 december 1997 och 15 oktober 1998–2001

	1997	1998	1999	2000	2001
Totalt antal	998	928	869	805	752
Andel (%) med öppet mer än 16 tim/vecka	69,7	69,9	44,2	44,1	41,6

Skolbarnsomsorg

Totalt var 346 300 barn inskrivna i någon form av skolbarnsomsorg år 2001 (samtliga barn i fritidshem och 6–12-åringar i familjedaghem). Det är en ökning sedan år 2000 då antalet var 340 800 (efter justeringen p.g.a. överskattningen tidigare år).² Andelen inskrivna 6–9-åringar har också ökat något, från 66 procent år 2000 till 68 procent år 2001. Värt att notera är att andelen inskrivna 10–12-åringar ökade år 2001 med en procentenhet till 8 procent. Andelen har varit konstant, 7 procent, under perioden 1998 till 2000.

Fritidshem är den barnomsorgsform som ökat allra mest under 1990-talet. Antalet inskrivna barn i fritidshem har ökat kraftigt under 1990-talet. Dock var antalet barn i fritidshem detsamma år 1999 och 2000. År 2001 har antalet barn i fritidshem ökat igen till 336 500 barn vilket är ca 8 000 fler än de två senaste åren (efter justeringen p.g.a. överskattningen tidigare år). Allt fler sexåringar går i fritidshem, främst beroende på att sexåringarna efter förskoleklassens införande 1998 går i fritidshem i stället för i förskola. År 1995 var 29 procent av sexåringarna inskrivna i fritidshem jämfört med 70 procent år 2000 och 73 procent år 2001. Men andelen inskrivna barn har även ökat i övriga åldersgrupper. Till exempel steg andelen åttaåringar i fritidshem från 51 till 68 procent mellan

² Vid insamlingen avseende år 2001 har det framkommit att det tidigare år har skett en överskattning av antalet inskrivna barn och personal i fritidshem i enskild regi. Sett till årets rapporterade siffror var överskattningen förra året ca 3 900 barn och ca 150 heltidstjänster (årsarbetare).

1995 och 2001. Andelen inskrivna barn 10–12 år har för första gången på länge ökat. År 2001 var 8,3 procent av barnen 10–12 år inskrivna i fritidshem medan motsvarande andel år 1998 till 2000 var 6,6 procent.

Fritidshemmen har i mycket stor grad gemensam ledning med grund- och särskola. Av alla inskrivna barn i fritidshem gick 97 procent i ett fritidshem som hade en gemensam rektor med en grund- eller särskola.

Antalet skolbarn i *familjedaghem* nådde en topp i slutet av 1980-talet och har därefter stadigt minskat. År 2000 fanns 12 500 barn i åldern 6–12 år i familjedaghem och år 2001 hade antalet sjunkit till 9 800 inskrivna barn. Merparten av barnen i familjedaghemmen är i åldern 6–9 år.

Enligt skollagen kan skolbarnsomsorgen för barn i åldern 10–12 år även bedrivs i form av *öppen fritidsverksamhet*. Den är ett alternativ till inskriven verksamhet (dvs. fritidshem och familjedaghem) för barn i denna åldersgrupp. År 2001 hade 79 kommuner i landet (27 %) öppen fritidsverksamhet, vilket är 5 fler än år 2000. Totalt fanns det 627 avdelningar, 56 fler än år 2000. Knappt 80 procent av avdelningarna har öppettid i mer än 16 timmar per vecka.

Enskild verksamhet

Barnomsorg i enskild regi har blivit vanligare under 1990-talet. Tabell 5 visar att det sammantaget fanns 80 900 barn (12 %) i enskilda förskolor, familjedaghem och fritidshem år 2001, vilket är ungefär 7 200 fler barn jämfört med år 2000 (efter justeringen p.g.a. överskattningen tidigare år).

Det är framför allt förskolor som bedrivs i enskild regi. År 2001 gick 17 procent av barnen som var inskrivna i förskolan i en enskild förskola vilket är två procentenheter fler jämfört med år 2000. Närmare 40 procent av dessa barn gick i ett föräldrakooperativ och knappt 30 procent gick i en bolagsdriven förskola.

Sju procent av fritidshemsbarnen går i ett enskilt fritidshem, vilket är ungefär lika som år 2000 (efter justeringen p.g.a. överskattningen tidigare år). Även sju procent av barnen som går i familjedaghem gick i ett enskilt familjedaghem, vilket är en ökning sedan år 2000 med ungefär en procentenhet.

Tabell 5. Barn inskrivna i daghem/förskola, familjedaghem och fritidshem i enskild regi eller med entreprenadavtal 31 december 1997 och 15 oktober 1998–2001

År	Barn inskrivna i enskilda					
	daghem/förskolor ¹⁾		familjedaghem		fritidshem	
	antal	andel av alla barn inskrivna i förskolor (%)	antal	andel av alla barn inskrivna i familjedaghem (%)	antal	andel av alla barn inskrivna i fritidshem (%)
1997	46 443	12,8	2 912	3,1	12 257	4,6
1998 ²⁾	44 876	13,3	2 844	3,5	13 701	4,6
1999	47 155	14,8	3 483	5,0	22 540	6,8
2000 ³⁾	48 717	15,5	3 562	6,2	25 355	7,6
2001⁴⁾	52 304	16,6	3 622	7,3	24 995	7,4

¹⁾ Uppgifterna för 1997 avser daghem medan 1998–2001 avser förskola.

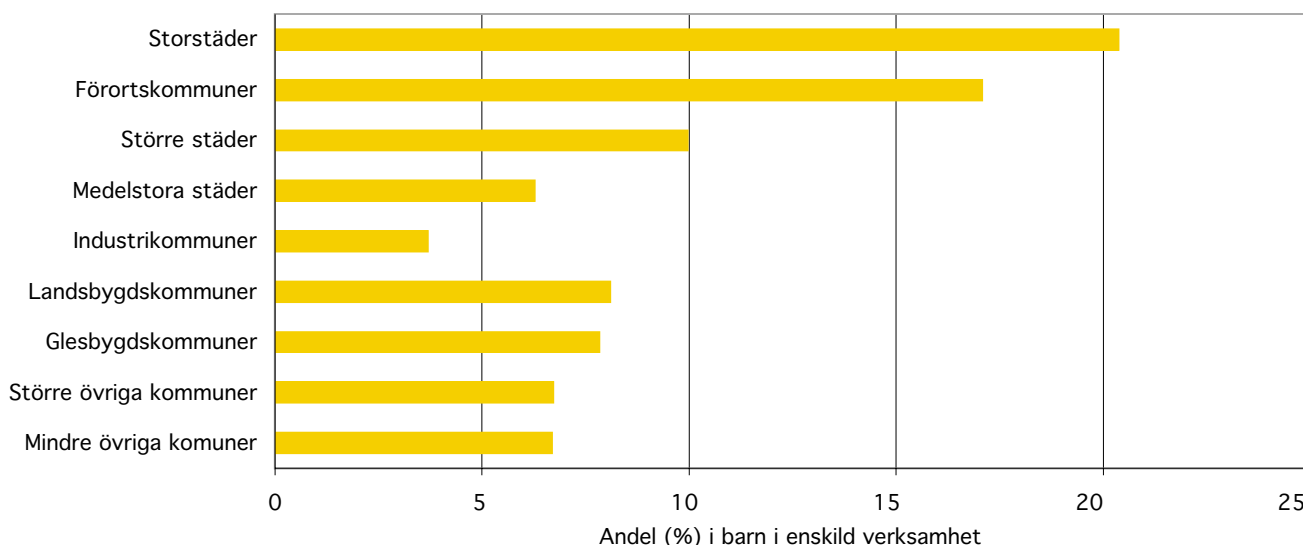
²⁾ För förskola och fritidshem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 167 och 173.

³⁾ För förskola och familjedaghem har uppgifterna korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 196.

⁴⁾ Vid insamlingen avseende år 2001 har det framkommit att det tidigare år har skett en överskattning av antalet inskrivna barn i fritidshem i enskild regi. Sett till årets rapporterade siffror var överskattningen förra året ca 3 900 barn.

Enskild barnomsorg är vanligast i storstadsområdena och förortskommuner och minst vanlig i industrikommunerna, vilket diagram 4 visar. Av landets 289 kommuner hade 63 kommuner inga enskilda förskolor alls år 2001.

Diagram 4. Andel (%) barn 0–12 år inskrivna i enskild verksamhet av alla inskrivna barn 0–12 år per kommungrupp 15 oktober 2001

Modersmålsstöd

År 2001 hade 40 000 barn i åldern 1–5 år som var inskrivna i förskola eller familjedaghem ett annat modersmål än svenska, se tabell 6. Dessa barn fanns framförallt i storstadsregionerna och det var främst i storstadsregioner som modersmålsstöd gavs. Sammanlagt var det drygt ett femtiotal av landets kommuner som erbjöd modersmålsstöd och det var endast i sex procent av landets kommuner som alla barnen vars föräldrar så önskat fick modersmålsstöd. Totalt fick 13 procent av de barn som hade ett annat modersmål stöd i sitt modersmål. Det är en ökning jämfört med år 2000 men samma andel som år 1999. Jämfört med 1990 är minskningen mycket stor. Det året fick 57 procent av barnen med annat modersmål än svenska stöd i sitt modersmål i förskolan.

Tabell 6. Antal inskrivna barn i förskola och familjedaghem med annat modersmål än svenska samt andel med modersmålsstöd i procent av inskrivna barn med annat modersmål 31 december 1997 och 15 oktober 1998–2001

År	Antal inskrivna barn i förskola och familjedaghem med annat modersmål än svenska	Andel barn med annat modersmål än svenska med modersmålsstöd (%)
1997	40 007	17,0
1998	37 067	14,7
1999	39 658	13,0
2000	41 237	12,2
2001	40 009	12,8

Regionala skillnader

Barnomsorgen är ojämnt utbyggd över landet. De regionala skillnaderna är förhållandevis stora. Storstäder, förortskommuner och större städer, dvs. kommungrupper med hög kvinnlig förvärvsfrekvens, har högst andel barn i barnomsorgen, medan glesbygds kommuner har den lägsta, vilket tabell 7 redovisar.

Även fördelningen på olika verksamhetsformer skiljer sig åt mellan olika typer av kommuner. Familjedaghem är betydligt vanligare i landsbygds kommuner och mindre övriga kommuner än i storstadsregionerna medan det omvända gäller för förskolor och fritidshem. Andelen barn i åldern 1–5 år i förskola var år 2001 högst i storstäder, i större städer och i förortskommuner och lägst i landsbygds- och glesbygds kommuner samt i mindre övriga kommuner. Samma mönster återfanns för andelen barn i åldern 6–12 år i fritidshem.

Tabell 7. Andel barn 1–5 år respektive 6–12 år inskrivna i förskola, fritidshem och familjedaghem av det totala antalet barn i respektive åldersgrupp per kommungrupp 15 oktober 2001

Kommuntyp	Andel av samtliga barn 1–5 år inskrivna			Andel av samtliga barn 6–12 år inskrivna		
	i förskola	i familjedaghem	totalt i förskoleverksamhet	i fritidshem	i familjedaghem	totalt i skolbarnsomsorg
Storstäder	73,9	4,3	78,2	46,1	0,5	47,5
Förortskommuner	69,8	8,4	78,2	45,9	1,1	47,5
Större städer	71,0	7,3	78,3	42,4	0,7	42,0
Medelstora städer	66,1	9,5	75,6	36,6	1,6	38,4
Industrikommuner	62,7	10,9	73,6	32,9	1,3	34,4
Landsbygdskommuner	55,4	16,2	71,6	33,0	1,7	34,0
Glesbygdskommuner	60,9	10,5	71,4	28,7	1,4	30,2
Större övriga kommuner	61,4	12,0	73,5	35,4	1,9	37,5
Mindre övriga kommuner	56,5	14,7	71,2	33,3	2,5	34,5
Samtliga kommuner	67,8	8,7	76,5	40,1	1,2	41,1

Svårare att få förskoleplats i januari

Skolverket gjorde i maj 2001 en uppföljning av i vilken utsträckning kommunerna kunde ordna barnomsorgsplatser "utan oskäligt dröjsmål", dvs. inom tre till fyra månader efter det att föräldrarna anmält behov.³ Uppföljningen, som omfattade alla kommuner i landet, visade att i stort sett alla kommuner, 97 procent, uppgav att de kunde ordna barnomsorgsplatser i september 2001 till förskolebarn vars föräldrar anmält behov i maj samma år. För skolbarn var motsvarande andel 99 procent.

Däremot var det färre kommuner (92 %) som kunna ordna förskoleplats i januari 2002 när föräldrarna hade anmält behov i september 2001. För skolbarnen var skillnaden inte lika stor. Fem kommuner (2 %) uppgav att de inte räknade med att kunna tillhandahålla plats i januari 2002, tre fler än i september 2001.

När det gäller förskoleplatser verkar det alltså som om vissa kommuner koncentrerar intagningen till förskolor och familjedaghem till hösten, när platser blir lediga i samband med skolstarten. En sådan anpassning till skolans terminssystem har dock inte någon grund i lagstiftningen.

Grupstorlekar

Skolverket genomförde våren 2001 en enkätundersökning om förskolans gruppstorlekar. Tidigare har uppgifter om gruppstorlekar samlats in centralt via kommunerna men pga. brister i kvalitén beslöt det att urvalsundersökningar skulle göras i stället. Ett riksrepresentativt urval av 1 400 av landets 9 000 förskolor ingick i urvalet och 70 procent av förskolorna i urvalet besvarade enkäten. Resultaten tyder på att gruppstorlekarna var större år 2001 jämfört med mitten av 90-talet, både för kommunala och enskilda förskolor. Andelen med 17 eller färre barn per avdelning hade sjunkit från 62 procent år 1994 till 49 procent år 2001. Dessutom hade andelen med 21 eller fler barn ökat från 9 till 17 procent under samma period. Småbarnsavdelningarna (0-3 år) hade år 2001 i snitt 14 barn per avdelning. De äldre barnen (4-6 år) var i grupper om drygt 18 barn. Vanligast var dock att barnen inte grupperades efter ålder utan fanns i mer åldersblandade grupper, där det var nästan 19 barn per avdelning. Det var inga större skillnader mellan kommungrupperna.⁴

³ Plats utan oskäligt dröjsmål. Uppföljning av tillgängligheten till barnomsorg i maj 2001. Skolverket 2001.

⁴ Grupper i förskolan – en kartläggning våren 2001. Skolverket 2001.

2.2 Resurser

Personal

År 2001 fanns det 103 500 arbetsledare och anställda i arbete med barn i förskolor och fritidshem och 9 300 dagbarnvårdare. Sammantaget är det ungefär lika med året innan. I de öppna förskolorna fanns det 928 anställda år 2001 vilket är 54 stycken färre än år 2000.

Antalet anställda omräknat till årsarbetare visas i tabell 8 och uppgick år 2001 till 58 700 i förskolan och 19 400 i fritidshem. Det kan jämföras med året innan då det fanns 58 100 årsarbetare i förskola och 19 000 årsarbetare i fritidshem.

Tabell 8. Antal årsarbetare i daghem/förskolor, fritidshem och öppna förskolor samt antal dagbarnvårdare 31 december 1997 och 15 oktober 1998–2001

År	Årsarbetare			Dagbarnvårdare
	i daghem/förskola ¹⁾	i fritidshem	i öppen förskola ²⁾	
1997	63 598	21 262	–	16 691
1998	59 808	18 998	–	14 638
1999	59 258	18 656	652	12 497
2000	58 139	19 017	626	10 545
2001³⁾	58 689	19 379	595	9 323

¹⁾ Uppgifterna för 1997 avser daghem medan 1998–2001 avser förskola.

²⁾ Uppgifter om årsarbetare i öppen förskola finns endast fr.o.m. 1999.

³⁾ Vid insamlingen avseende år 2001 har det framkommit att det tidigare år har skett en överskattning av personalen i fritidshem i enskild regi. Sett till årets rapporterade siffror var överskattningen förra året ca 150 årsarbetare.

Personalen i barnomsorgen är i allmänhet välutbildad. I förskolan saknar endast några procent av de anställda utbildning för arbete med barn, se tabell 9. I både förskolor och fritidshem har andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning stigit under 1990-talet. Det är dock en trend som brutits de senaste åren. I förskolan var andelen 52 procent år 2001 vilket är något lägre jämfört med år 2000 och 1999 då andelen var 54 procent. I fritidshemmen var andelen årsarbetare med pedagogisk utbildning 57 procent vilket är en minskning med fyra procentenheter sedan år 2000 och en minskning med sex procentenheter sedan år 1999.

Även bland dagbarnvårdarna har utbildningsnivån höjts under 1990-talet. År 2001 hade 70 procent en utbildning för arbete med barn vilket kan jämföras med 41 procent 1990. Det vanligaste är att dagbarnvårdarna har någon form av barnavårdsutbildning (36 %) eller barnskötarutbildning (31 %).

Tabell 9. Antal anställda i förskola och fritidshem, omräknat till årsarbetare, fördelade efter utbildning 15 oktober 2001

Utbildning	Förskola		Fritidshem ²⁾	
	antal	andel (%)	antal	andel (%)
Förskollärare	29 855	50,9	4 859	25,1
Fritidspedagog	337	0,6	5 845	30,2
Lärarytelse	299	0,5	357	1,8
Barnskötare ¹⁾	25 191	42,9	.	.
Fritidsledarutbildning	79	0,1	669	3,5
Annan utbildning för arbete med barn ¹⁾	802	1,4	.	.
Ingen barnavårdsutb. ¹⁾	2 138	3,6	.	.
Uppgift saknas ¹⁾		0,0	7 649	39,5
Summa	58 689	100	19 379	100

¹⁾ Pga. nya insamlingsrutiner för anställda i fritidshem hämtas uppgifterna om utbildning nästan uteslutande från högskoleregistret. Barnskötar- och barnavårdsutbildningar är till stor del gymnasiala och saknas i detta register vilket innebär att uppgift om utbildning saknas för dessa personer.

²⁾ Vid insamlingen avseende år 2001 har det framkommit att det tidigare år har skett en överskattning av personalen i fritidshem i enskild regi. Sett till årets rapporterade siffror var överskattningen förra året ca 150 årsarbetare.

Könsfördelningen bland de anställda är mycket ojämn. Endast sex procent av de anställda som arbetar med barn i förskolor och fritidshem är män. Andelen har varit densamma under hela 1980- och 1990-talen. Högst andel män finns i fritidshemmen (15 %). En hög andel män finns även bland föreståndarna/arbetsledarna (20 %).

Personaltäthet

En av kommunernas besparingsstrategier har varit att minska personaltätheten. Antalet barn per helårsanställd (årsarbetare) har ökat under perioden 1990-1998 från 4,4 barn till 5,7 barn. Därefter har antalet barn per årsarbetare stabiliserat sig och är år 2001 5,4 barn, vilket är det samma som under år 1999 och 2000.

I fritidshemmen har den kraftiga minskningen av personaltätheten som vi sett de tidigare åren planat ut. År 2001 gick det i genomsnitt 17,4 barn per årsarbetare jämfört med 17,5 barn året innan. Sedan 1990 har dock antalet barn per årsarbetare mer än fördubblats (8,3 barn 1990).

Kostnader

Kommunernas bruttokostnad för hela barnomsorgen uppgick år 2001 till 40,9 miljarder kronor, vilket är oförändrat jämfört med 2000 (fasta priser). Förskolan står för två tredjedelar av kostnaden (27,3 miljarder kr), fritidshemmen för knappt en fjärdedel (9,6 miljarder kr) och familjedaghemmen för en tiondedel (3,5 miljarder kr). De öppna verksamheterna, dvs. öppen förskola och öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar, svarar tillsammans för endast en procent av den totala kostnaden (0,45 miljarder kr).

Kostnaden för *förskolan* har ökat med en procent sedan år 2000. Eftersom antalet barn var oförändrat innebär det att kostnaden per barn ökat med en procent till 85 800 kronor.

Förskolan har fått ökade resurser per barn under de senaste fem åren. Ökningarna bör ses mot bakgrund av de kraftiga kostnadsminskningar som ägde rum under första hälften av 1990-talet. Kostnaden per inskrivet barn är i år för första gången lika stor som 1991-års kostnad. Den största delen av kostnaden för förskolan utgörs av personalkostnaden (73 %). Personalkostnaden per inskrivet barn ökade med tre procent, dvs. betydligt mer än ökningen i den totala kostnaden per inskrivet barn. Ökningen av personalkostnaden beror inte på någon ökad personaltäthet eftersom barntätheten har varit oförändrad de tre senaste åren. Detta trots att andelen 1–3-åringar i förskolan ökat. Grupper med yngre barn kräver oftast högre personaltäthet än grupper med äldre barn.

Enskilda förskolor finansierar sin verksamhet huvudsakligen med kommunala bidrag samt med föräldraavgifter och ibland även med oavlönade arbetsinsatser från föräldrarna. Det kommunala bidraget motsvarade 61 800 kronor per inskrivet barn under år 2001. Det är en minskning med en procent sedan 2000.

Kostnaden för *familjedaghem* minskade med 14 procent, till 3,5 miljarder kronor under år 2001. Eftersom barnantalet minskade ännu mer steg kostnaden per inskrivet barn. Det gör att kostnaden per barn är 65 600 kronor, en ökning med två procent.

Fritidshemmen har varit utsatta för stora besparingar under 1990-talet. Trenden bröts år 2001 då den totala kostnaden för fritidshem ökade med knappt fyra procent, till 9,6 miljarder kronor. Samtidigt ökade antalet barn med drygt en procent vilket gör att kostnaden per inskrivet barn ökade med två procent till 28 600 kronor. Personalkostnaden per barn ökade också med två procent under år 2001, men personaltätheten var i princip oförändrad.

Enskilda fritidshem finansierar liksom enskilda förskolor sin verksamhet med kommunala bidrag samt med föräldraavgifter och ibland även med oavlönade arbetsinsatser från föräldrarna. De kommunala bidragen uppgick i genomsnitt till 20 800 kronor per inskrivet barn under år 2001.

De öppna verksamheterna svarar för en mindre del av barnomsorgens kostnader. Resurserna till *öppen förskola* uppgick till 300 miljoner kronor år 2001, en minskning med fyra procent sedan 2000. Samtidigt kostade *öppen fritidsverksamhet riktad till 10–12-åringar* 150 miljoner, en ökning med nio procent sedan året innan. Ökningen kan sammanhånga med den ökade uppmärksamhet som bland andra Skolverket riktat mot bristen på resurser till öppen fritidsverksamhet under det senaste åren.

Tabell 10. Kostnader för barnomsorg 1999, 2000 och 2001, fördelade på verksamheter, anordnare och kostnadsslag (löpande priser)

	Kostnad total ³⁾			därav			Kommunala kostnader för verksamhet i enskild regi ⁴⁾
	1999	2000	2001	Kommunal regi			
				Totalt	därav		
				Personal	Lokaler		
Hela barnomsorgen och dess delverksamheter							
Barnomsorg							
Totalt, mkr	39 721	39 833	40 897	36 500	–	–	–
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾²⁾ , kr	55 100	56 000	57 800	58 000	42 900	–	49 600
<i>därav</i>							
Förskola							
Totalt, mkr	26 121	26 392	27 345	24 100	17 600	3 400	3 200
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	79 600	83 000	85 800	90 200	65 800	12 600	61 800
Familjedaghem							
Totalt, mkr	4 616	3 989	3 530	3 300	2 800	–	200
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	60 800	62 600	65 600	66 300	55 500	–	56 500
Fritidshem							
Totalt, mkr	8 548	9 015	9 572	9 100	6 600	1 300	500
Kostnad per inskrivet barn ¹⁾ , kr	27 000	27 300	28 600	29 100	21 200	4 300	20 800
Öppen förskola, mkr	315	301	297	–	–	–	–
Öppen fritidsverksamhet för 10–12-åringar, mkr	121	136	153	–	–	–	–

1) Medeltal av antalet inskrivna barn vid mättilfället det aktuella året och året innan.

2) Denna beräkning omfattar inte kostnader och barn i öppen verksamhet.

3) Totalkostnaden avser kostnader för verksamhet i kommunal regi och kommunala bidrag till anordnare i enskild regi.

4) Observera att det är endast kommunens del av kostnaden som redovisas.

Kostnaden för barnomsorg varierar mycket mellan kommunerna. Kostnaden per inskrivet barn i kommunal förskola varierar för åttio procent av kommunerna mellan 77 800–103 000 kronor. I åttio procent av kommunerna ligger kostnaden per inskrivet barn i kommunala familjedaghem i intervallet 53 700–81 200 kronor.

Störst är kostnadsvariationen för fritidshem, vilket kan sammanhålla med svårigheten att särredovisa kostnaden för fritidshem i integrerade verksamheter. För åttio procent av kommunerna varierar kostnaden per inskrivet barn i kommunala fritidshem mellan 22 400 och 39 700 kronor.

De stora kostnadsskillnaderna har flera orsaker. De kan bero på skillnader som gäller ekonomiska, sociala, demografiska eller andra strukturella förhållanden. Som några av orsakerna till storstädernas höga kostnader brukar till exempel höga lokalhyror och hög andel barn i behov av särskilt stöd nämnas. Men skillnaderna kan också vara ett uttryck för olikheter i prioriteringar.

Kostnaden per inskrivet barn ger inte alltid en rättvisande bild av kostnaderna eftersom barnen har olika långa närvarotider i verksamheterna. Med hjälp av uppgifter om närvarotider från Skolverkets föräldraenkät hösten 1999 har en kostnad per heltidsbarn beräknats. Heltidsbarn har definierats på samma sätt i förskola, familjedaghem och fritidshem (40 timmar per vecka) vilket gör att det är möjligt att jämföra de olika verksamheterna. Fritidshem har den i särklass lägsta kostnaden per heltidsbarn, 69 900 kronor. Den motsvarar 59 procent av kostnaden för ett heltidsbarn i förskola (118 200 kr) och 72 procent av kostnaden för ett heltidsbarn i familjedaghem (97 700 kr).

Avgifter

Andelen av barnomsorgens bruttokostnad som finansieras med föräldraavgifter är i princip oförändrad. År 2001 täcktes 18 procent av kostnaderna för den kommunala barnomsorgen med föräldraavgifter. I början av 1990-talet låg andelen kring tio procent. Avgiftsfinansieringsgraden är högst i fritidshemmen. Där står föräldraavgifterna för en fjärdedel av bruttokostnaden (25 %), att jämföra med 16 procent i förskolan och 19 procent i familjedaghemmen.

Maxtaxa i förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg infördes den 1 januari 2002. Den innebär att ett tak sätts för de avgifter som föräldrarna betalar. Det är frivilligt för kommunerna att införa maxtaxa. De kommuner som gör det kompenseras för intäktsbortfallet och får också pengar till kvalitetssäkrande åtgärder. Nästan alla kommuner (287 stycken) har infört maxtaxa. Vissa kommuner införde på eget initiativ en maxtaxa redan hösten 2001 men inga effekter av detta syns i avgiftsfinansieringsgraden för 2001.

3

Förskoleklass

Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet (Lpo 94) gäller även förskoleklassen. Utbildningen i förskoleklass ska därmed ses som det första steget mot läroplanens mål. Ett viktigt mål är att förskolan, skolan och fritidshemmet ska knytas närmare varandra och att verksamheterna ska utvecklas i mötet mellan olika pedagogiska traditioner. Förskoleklass är obligatorisk för kommunerna genom att alla sexåringar ska erbjudas plats under minst 525 timmar. För barnen är deltagandet frivilligt.

3.1 Organisation

Förskoleklass fanns läsåret 2001/02 i 285 av landets kommuner. Verksamheten saknas därmed i fyra kommuner. Dessa kommuners sexåringar fanns huvudsakligen i grundskolan. Några elever fanns också i fristående förskoleklass. I övriga kommuner var majoriteten av sexåringarna inskrivna i förskoleklass.

Det totala antalet inskrivna elever i förskoleklass var 99 615. Det betyder att antalet elever fortsatte att sjunka. Jämfört med föregående läsår var minskningen nästan 7 900 elever. Eftersom det totala antalet sexåringar också var lägre än året innan var dock den andel av årskullen som fanns i förskoleklass, 93 procent, oförändrad jämfört med föregående år. En mindre del av det totala antalet sexåringar, 3,5 procent, var inskrivna i grundskolan. Det innebär en minskning jämfört med föregående år, då motsvarande andel var 4,0 procent.

Liksom året innan dominerades förskoleklassen läsåret 2001/02 stort av sexåringarna. De utgjorde 98 procent av alla elever. En procent av eleverna i förskoleklass var fem år och en procent var sju år.

Tabell 11. Antal elever i förskoleklass den 15 oktober 1998–2001

Läsår Huvudman	Antal kommuner med förskole- klass	Inskrivna i förskoleklass			
		Totalt Antal	5 år Antal	6 år Antal	7 år Antal
1998/99	282	113 910	2 189	110 823	898
1999/00	285	112 251	1 534	109 561	1 156
2000/01	284	107 505	1 111	105 023	1 371
2001/02	285	99 615	1 003	97 424	1 188
<i>därav</i>					
Kommunal	283	93 809	599	92 094	1 116
Enskild ¹⁾	33	516	15	487	14
Fristående	120	5 069	205	4 806	58
Internationell	3	221	184	37	0

1) Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Av alla elever i förskoleklass fanns 5,8 procent hösten 2001 i verksamhet i enskild regi (dvs. som drivs på kommunens uppdrag) samt vid fristående eller internationell skola. Det innebär en ökning med en procentenhet jämfört med föregående läsår och en ökning av antalet barn i sådan verksamhet, trots att antalet barn totalt sett minskat. Antalet kommuner där förskoleklass bedrevs i annan än kommunal regi har ökat kraftigt jämfört med föregående år, från 117 till 147. Andelen elever hos dessa anordnare varierade mellan kommunerna. I vissa förortskommuner fanns t.ex. upp till 26 procent (vilket är oförändrat jämfört med föregående år) av eleverna i enskild regi eller vid fristående skola, medan mer än hälften av kommunerna alltså helt saknade sådan verksamhet.

Andelen elever i förskoleklass som hösten 2001 hade ett annat modersmål än svenska var något högre än föregående år, 12,5 procent jämfört med 11,1 procent (se tabell 12). Andelen av alla elever som fick stöd i modersmål var betydligt lägre, 4,7 procent. Det innebär dock att andelen fortsatt att öka, även om ökningstakten är lägre än tidigare. Föregående år var andelen som fick stöd i modersmål 4,3 procent. Av dem som hade annat modersmål än svenska hösten 2001 var det en lägre andel som fick stöd, 37,5 procent jämfört med 38,5 procent föregående år. Motsvarande andelar i grundskolan var också de i stort sett oförändrade. Där var 12,1 procent av eleverna berättigade till modersmålsundervisning och 6,2 procent deltog i sådan undervisning.

Tabell 12. Elever med annat modersmål än svenska i förskoleklass den 15 oktober 1999–2001

Läsår Huvudman	Antal elever totalt	därav					
		med annat moders- mål än svenska		med stöd i moders- mål		med stöd i svenska som andraspråk ¹⁾	
		antal	andel (%)	antal	andel (%)	antal	andel (%)
1999/00	112 251	11 881	10,6	4 105	3,7	3 149	2,8
2000/01	107 505	11 892	11,1	4 584	4,3	2 918	2,7
2001/02	99 615	12 421	12,5	4 657	4,7	3 155	3,2
<i>därav</i>							
Kommunal	93 809	11 187	11,9	4 198	4,5	2 837	3,0
Enskild ²⁾	516	58	11,2	17	3,3	.	.
Fristående	5 069	1 098	21,7	442	8,7	318	6,3
Internationell	221	78	35,3	0	0,0	0	0,0

¹⁾ Uppgift om elever som får stöd i svenska som andraspråk samlas inte in för enskild förskoleklass.

²⁾ Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Från och med hösten 1999 har insamlingen av statistik om förskoleklass förändrats. Det har gjorts för att bättre spegla integration mellan förskoleklass och andra verksamheter. Från att tidigare ha redovisat samverkan ur ett lokalmäsigtt perspektiv är perspektivet nu mer organisatoriskt. Årets insamling visar att av alla elever i riket fanns 98,6 procent i verksamhet som har samma pedagogiska ledning (dvs. samma rektor) som grund- eller särskola. Det var endast tre kommuner där mindre än 50 procent av eleverna hade samma pedagogiska ledning.

Tabel 13. Pedagogisk ledning av förskoleklass den 15 oktober 2001

Läsår Huvudman Pedagogisk ledning	Elever i förskoleklass	
	Antal	Andel (%)
2001/02	99 615	100,0
Kommunal	93 809	94,2
<i>därav</i>		
med gemensam rektor med grundskolan	92 737	93,1
med gemensam rektor med särskolan	239	0,2
utanför grund- och särskolans ledning	833	0,8
Enskild/fristående	5 585	5,6
<i>därav</i>		
enskild förskoleklass ¹⁾	516	0,5
vid fristående grundskola	5 061	5,1
vid fristående särskola	8	0,0
Internationell	221	0,2

1) Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Integrationsreformen har följts av Skolverket i ett treårigt projekt som avslutades våren 2001. Av slutrapporten framgår att det funnits problem under de första åren men att utvecklingen nu är på väg åt rätt håll. I fråga om verksamheten är det dock fortfarande stora variationer, både mellan skolor och kommuner. För att reformens syften ska uppnås måste kunskapen om reformens intentioner bli bättre på alla nivåer. Därutöver bör förskoleklassens personal få mer tid för samtal, planering och utvärdering med övriga pedagoger i skolan. Därigenom kan en gemensam syn på hur barn utvecklas och lär sig växa fram. Undervisningen bör präglas av mer temaarbete, lek och skapande samt ett utforskande arbetssätt. Lokalerna behöver också anpassas till de mindre barnens behov.

3.2 Resurser

Personal

Läsåret 2001/02 fanns det totalt 8 100 årsarbetare (dvs. anställda omräknat till heltidstjänster) i arbete med elever i förskoleklass. Detta innebär att minskningen av antalet anställda har fortsatt, nu med tre procent jämfört med föregående läsår. Av alla årsarbetare fanns sex procent i förskoleklass hos enskild anordnare eller vid fristående eller internationell skola. Andelen av de anställda som arbetar hos sådana anordnare har ökat de senaste åren.

Jämfört med föregående läsår har såväl antalet elever som antalet anställda i pedagogiskt arbete minskat. Till skillnad från läsåret innan har dock antalet anställda minskat något långsammare än elevantalet vilket gör att personaltätheten åter har ökat. Läsåret 2000/01 var det genomsnittliga antalet elever per årsarbetare 12,8 medan antalet det senaste läsåret var 12,2. För en jämförelse med andra skolformer är det omvända måttet – antal årsarbetare per 100 elever – mer användbart när det gäller personaltätheten. Läsåret 2001/02 fanns det i förskoleklass 8,2 årsarbetare per 100 elever och i grundskolan 7,8 årsarbetare per 100 elever. Det är således högre personaltäthet i förskoleklassen än i grundskolan.

Andelen årsarbetare med pedagogisk högskoleutbildning var i kommunal verksamhet 83,3 procent hösten 2001. Det betyder att minskningen av andelen anställda med sådan utbildning har fortsatt. För ett år sedan var andelen 83,9 och för två år sedan 85,6 procent. Hos andra anordnare har minskningen varit betydligt större, 66 procent år 2000 jämfört med 77 procent 1999, men år 2001 ökade andelen åter och uppgick till 69 procent. Antalet anställda var dock totalt sett ganska litet hos andra än kommunala anordnare, varför förändringen bör tolkas med viss försiktighet.

I kommunal verksamhet var andelen med förskolläraryr utbildning 73 procent medan motsvarande andel hos enskilda anordnare eller vid fristående skolor var 52 procent. Skillnaden mellan kommunerna är dock stora – andelen med förskolläraryr utbildning varierar mellan 31 och 100 procent. Andelen av persona-

len som hade lärarutbildning var hos de kommunala anordnarna fyra procent och hos övriga anordnare tio procent.

En jämförelse mellan olika typer av huvudmän visar att personaltätheten var lägre i kommunal förskoleklass än hos fristående/enskild anordnare – 8,1 årsarbetare per 100 elever mot 8,6. Det är ungefär samma skillnad som föregående läsår. Dock bör det observeras att antalet anställda hos fristående och enskild anordnare är litet. Det betyder att ganska små förändringar i antal lärare och elever kan ge relativt stort utslag vad gäller lärartätheten.

Tabell 14. Personal i förskoleklass omräknat till årsarbetare vecka 41 1999 och 2000 samt vecka 42 2001

Läsår	Huvudman	Antal årsarbetare totalt	Antal årsarbetare per 100 elever		Andel (%) årsarbetare med			Fritidsledarutbildning	
			Totalt	Med högskoleutbildning	Högskoleutbildning totalt	därav	Förskollärarutbildning		Fritidspedagogutbildning
1999/00		8 969	8,0	6,8	85,6	69,3	6,9	8,3	0,7
2000/01		8 419	7,8	6,6	83,9	72,2	7,3	4,2	0,7
2001/02		8 136	8,2	6,8	83,3	71,8	7,0	4,1	0,7
<i>därav</i>									
	Kommunal	7 640	8,1	6,9	84,3	73,1	7,1	3,7	0,7
	Enskild ¹⁾	50	9,7	8,5	87,4	74,5	7,0	5,9	0,0
	Fristående	429	8,5	5,7	67,0	49,7	5,4	10,8	1,5
	Internationell	18	8,0	.	..	..	..	..	..

¹⁾ Här ingår verksamhet vid specialskolor och sameskolor.

Kostnader

Den totala kostnaden för förskoleklass uppgick år 2001 till 3,9 miljarder kronor, vilket motsvarar fyra procent av skolväsendets totala kostnader. De totala resurserna för förskoleklass har ökat med en procent från föregående år. Verksamheten i förskoleklass är ofta både lokal- och personalmässigt integrerad med grundskola och fritidshem. Det gör att uppgiftslämnarna ibland tvingats göra skattningar och schablonmässiga fördelningar av kostnader för både personal och lokaler. Uppgifterna bör därför tolkas med viss försiktighet.

Kostnaden per elev i förskoleklass var totalt 37 200 kronor. Verksamhet med kommunal huvudman svarar för 95 procent av den totala kostnaden. Den genomsnittliga kostnaden per elev var där 37 000 kronor. Det motsvarar 63 procent av vad en elev i kommunal grundskola kostade och 41 procent av kostnaden för ett barn i kommunal förskola. Elever i grundskolan och barn i förskolan tillbringar fler timmar i dessa verksamheter, vilket förklarar en del av kostnadskillnaden. Problemet med att skilja kostnaderna för förskoleklass från andra samverkande verksamheter kan också ligga bakom en del av skillnaden. Skillnaden i kommunernas kostnad per elev var mycket stor. Åtta av tio kommuner hade en kostnad per elev i intervallet 24 400–54 200 kronor.

Den största delen av kostnaden, i genomsnitt 68 procent, utgjordes av kostnader för personal. Kostnaden för lokaler utgjorde i genomsnitt 18 procent av den totala kostnaden. Denna kostnad är sannolikt underskattad på grund av de svårigheter att särredovisa kostnader för förskoleklass som nämnts tidigare. Det bekräftas av att en femtedel av kommunerna redovisar en lokalkostnad som utgjorde mindre än 10 procent av totalkostnaden. Som jämförelse kan nämnas att i grundskolan var det bara i sex kommuner (2 %) som lokalkostnaden utgjorde mindre än 10 procent av totalkostnaden och i genomsnitt utgjorde lokalkostnaden 20 procent av den totala kostnaden.

Av alla elever i förskoleklass gick fem procent i verksamhet som anordnades av någon annan än kommunen, dvs. i enskild verksamhet eller i en förskoleklass i en fristående skola. Kostnaden för elever i fristående förskoleklass var 40 300 kronor per elev vilket är fyra procent mer än i fjol. Av denna kostnad ut-

gjordes 62 procent av kostnad för personal och 24 procent av kostnad för lokaler. De fristående skolorna redovisar ett bidrag från kommunerna på i genomsnitt 38 100 kronor per elev, vilket utgör 95 procent av kostnaden per elev i fristående förskoleklass. Ersättningsnivån varierar kraftigt mellan kommunerna. Kostnaden för förskoleklass i internationella skolor var 38 300 kronor per elev, vilket är högre än kostnaden per elev i kommunal förskoleklass men lägre än kostnaden per elev i fristående förskoleklass.

Tabell 15. Kostnader för förskoleklass 1999, 2000 och 2001, fördelade på anordnare och kostnadslag (löpande priser)

	Samtliga huvudmän ¹⁾		Kommunal huvudman		Enskild verksamhet ²⁾		Fristående förskoleklass ³⁾	
	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ ⁵⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ ⁵⁾ , kr
1999 Totalt	3 623	32 000	3 484	31 900	34	31 100	99	37 200
2000 Totalt	3 719	34 700	3 552	34 600	32	35 800	128	36 800
2001 Totalt⁶⁾	3 855	37 200	3 662	37 000	.	.	185	40 300
därav								
Personal	2 622	25 400	2 515	25 400	.	.	102	24 800
Lokaler	706	6 800	665	6 700	.	.	40	9 800
Övrigt	527	5 000	482	4 900	.	.	42	5 700

¹⁾ I kostnaden ingår även kostnader för internationella skolor.

²⁾ Kostnaden avser det kommunala bidraget till enskild verksamhet, inte de faktiska kostnaderna.

³⁾ I kostnaden ingår inte kostnader för internationella skolor. I kostnaden totalt ingår fr.o.m. 2001 även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (18,4 milj. kr. för 2001).

⁴⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

⁵⁾ Endast kostnaden för fristående skolor som haft verksamhet hela verksamhetsåret ingår.

⁶⁾ I kostnaden ingår inte kostnader för enskild verksamhet.

4

Grundskolan

Enligt skollagen är barn mellan 7 och 16 år som är bosatta i Sverige skolpliktiga. Som ett komplement till detta fick föräldrar år 1991 rätt att begära att deras barn skulle få börja skolan vid sex års ålder. Denna rätt utvidgades från 1 juli 1997 så att kommuner är skyldiga att bereda sexåringar plats i grundskolan om vårdnadshavarna så önskar.

Det finns en allmän strävan att se barns lärande i ett längre tidsperspektiv – som en del i det livslånga lärandet. All pedagogisk verksamhet för barn och unga ska därmed ses som en helhet och ett gemensamt synsätt för barn och unga ska utvecklas. Barnomsorgen, dvs. förskoleverksamheten och skolbarnomsorgen, integreras därför på olika sätt med grundskolan. För att stimulera utvecklingen mot grundskolans integration med andra verksamhetsformer förde riksdagen 1998 över lagregleringen om barnomsorg från socialtjänstlagen till skollagen. Samtidigt infördes förskoleklass som en ny skolform för sexåringar. Skolverket övertog också det nationella ansvaret för frågor om barnomsorg från Socialstyrelsen.

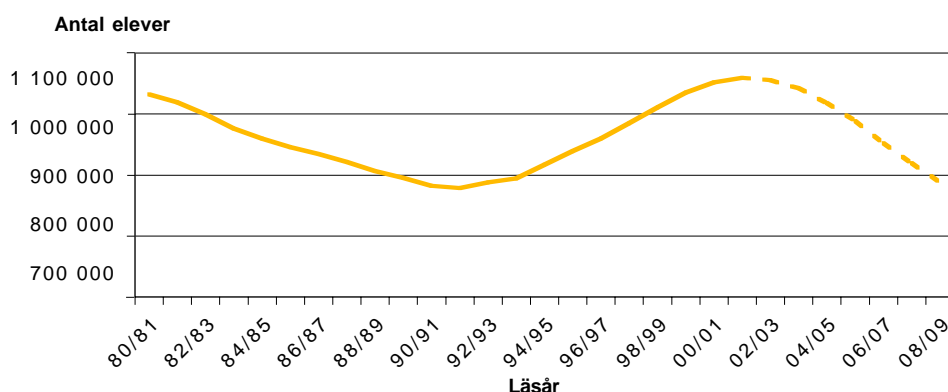
Integrationen mellan skola och barnomsorg kan underlättas om det finns en gemensam pedagogisk ledning. Av statistiken om fritidshem och förskoleklass framgår att dessa verksamheter till största delen är ledningsmässigt samordnade med grundskolan. De rektorer som ansvarar för grundskolan är alltså i allmänhet också ansvariga för fritidshem och förskoleklass.

4.1 Organisation

Den allmänna skolplikten medför att antalet elever i stort sett följer befolkningsutvecklingen för barn i skolåldern. Eftersom barnkullarna har minskat under en följd av år nådde därför det totala antalet elever i grundskolan läsåret 1991/92 sin lägsta nivå sedan sextiotalet. Trenden bröts redan läsåret därpå då elevantalet började öka och ökningen har fortsatt sedan dess. Bara under de senaste sex åren har ökningen varit mer än 100 000 elever eller 10 procent. Förra

läsåret – 2001/02 – var ökningen dock mycket blygsam, totalt sett bara 7 000 elever. Därmed fanns läsåret 2001/02 1 059 000 elever i grundskolan. Elevantalet har nu nått en topp och de kommande åren förväntas elevantalet minska (se diagram 5).

Diagram 5. Antal elever i grundskolan läsåren 1980/81–2001/02 samt prognos t.o.m. läsåret 2008/09

Tabell 16. Antal elever i grundskolan den 15 oktober 1997–2001 fördelade efter huvudman

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
Grundskolan totalt	984 171	1 010 227	1 034 881	1 051 929	1 059 122
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	957 083	979 374	999 551	1 008 694	1 006 173
Sameskolor	155	171	155	163	153
Fristående skolor	25 337	29 130	33 619	41 501	51 081
Internationella skolor	1 402	1 402	1 382	1 394	1 468
Riksinternatskolor	194	150	174	177	247

Grundskoleutbildning anordnas vid kommunala skolor, statliga sameskolor, fristående skolor, internationella skolor och riksinternatskolor. Det totala antalet grundskolor hösten 2001 var 5 075, vilket innebär att antalet efter att ha ökat under flera år nu åter har minskat. Minskningen är dock bara 15 skolor jämfört med läsåret innan. För de fristående skolorna fortsätter de senaste årens ökning. Från att ha varit 418 hösten 2000 ökade antalet till 475 hösten 2001, alltså med 57 skolor. För drygt tio år sedan, läsåret 1991/92, var antalet fristående skolor endast 66. Under samma period har antalet kommunala skolor varit ganska stabilt med små årliga ökning eller minskningar. Det senaste årets minskning var emellertid något större, drygt 70 skolor.

Av grundskolans elever återfanns läsåret 2001/02 den absoluta majoriteten av eleverna eller 95 procent i kommunala grundskolor. Samtidigt var antalet elever i fristående skolor det högsta någonsin och uppgick till närmare 51 100. I internationella skolor gick det nästan 1 500 elever och i riksinternatskolor knappt 250.

Samtliga kommuner i landet anordnade hösten 2001 grundskoleutbildning. Antalet elever varierade stort mellan kommunerna, från 300 till 60 000, vilket avspeglar den stora variationen i kommunernas invecanarantal. Även ifråga om genomsnittligt antal elever per skola var variationen mellan kommunerna emellertid stor, från 59 till 431. De kommunala skolorna hade genomsnittligt sett betydligt fler elever per skola än de fristående, 219 jämfört med 108, vilket redovisas i tabell 17. I båda fallen har elevantalet per skola ökat jämfört med föregående år. Det är också en trend sedan läsåret 1993/94, då elevantalet per skola var 185 totalt sett. Ökningen hänger troligen i första hand samman med att elevkullarnas storlek har ökat successivt. En annan förklaring kan vara att skolornas sammansättning av årskurser har förändrats. Särskilt tydlig är tren-

den mot skolor som omfattar alla grundskolans årskurser. Sådana s.k. 1–9-skolor är idag dubbelt så vanliga som för sju år sedan. De utgör närmare 18 procent av alla grundskolor och där går drygt 31 procent av alla elever. Det har också skett en förändring mot fler skolor med årskurserna 6–9 och färre 7–9-skolor.

Tabell 17. Antal kommuner, rektorsområden, skolor och elever i grundskolan den 15 oktober 1997–2001

Läsår Huvudman	Antal skolkom- muner	Antal rektors- områden	Antal skolor	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun ¹⁾	
				Kommun	Skola	Antal	Andel(%)
1997/98	288	3 300	4 981	3 417	198	7 150	0,7
1998/99	288	3 340	4 992	3 508	202	7 766	0,8
1999/00	289	3 389	5 048	3 581	205	8 495	0,8
2000/01	289	3 427	5 090	3 640	207	9 438	0,9
2001/02	289	3 462	5 075	3 665	209	.	.
<i>därav</i>							
Kommun	289	3 082	4 584	3 482	219	9 812	0,9
Sameskola	6	1	6	26	26	.	.
Fristående	146	369	475	350	108	.	.
Internationella	4	7	7	367	210	.	.
Riksinternat	3	3	3	82	82	.	.

¹⁾ Avser enbart elever i kommunala grundskolor.

Både bland kommunala och fristående skolor var många skolor ganska små, räknat i antal elever. Av de kommunala grundskolorna hade nästan en tredjedel av skolorna färre än 100 elever. Av de fristående skolorna hade nästan två tredjedelar färre än 100 elever. Samtidigt fanns det stora grundskolor. Läsåret 2001/02 var det drygt en procent eller 75 grundskolor som hade fler än 700 elever. En av dessa var en fristående skola.

I tabell 18 redovisas antalet elever i grundskolan fördelade på årskurs, huvudmän och kön. Det totala antalet elever i år 1 läsåret 2001/02 var ca 113 000 medan år 9 hade ca 108 000 elever. Flest elever fanns i år 5, drygt 126 000.

Tabell 18. Antal elever i grundskolan 15 oktober 1997–2001 fördelade efter årskurs och huvudman

Läsår Huvudman Kön	Antal elever										Samtliga
	År 1	År 2	År 3	År 4	År 5	År 6	År 7	År 8	År 9	År 1–9	
1997/98	128 779	120 338	117 007	109 489	107 765	105 504	100 232	97 284	97 773	984 171	
1998/99	126 014	126 617	120 156	116 397	109 782	107 947	105 338	100 536	97 440	1 010 227	
1999/00	122 934	124 670	126 800	119 575	116 446	110 353	107 755	105 758	100 590	1 034 881	
2000/01	118 692	122 621	125 094	126 160	119 766	116 539	109 876	107 828	105 353	1 051 929	
2001/02	113 227	117 510	122 726	124 676	126 352	119 993	116 395	110 265	107 978	1 059 122	
pojkar (%)	51,1	51,1	51,3	51,5	51,1	51,2	51,3	50,8	51,2	51,2	
flickor (%)	48,9	48,9	48,7	48,5	48,9	48,8	48,7	49,2	48,8	48,8	
<i>därav</i>											
Kommun	106 894	111 421	116 877	118 906	120 743	113 524	109 910	104 318	103 580	1 006 173	
pojkar (%)	51,2	51,3	51,5	51,6	51,2	51,4	51,5	50,8	51,2	51,3	
flickor (%)	48,8	48,7	48,5	48,4	48,8	48,6	48,5	49,2	48,8	48,7	
Sameskola	25	33	21	25	26	23	.	.	.	153	
pojkar (%)	56,0	48,5	57,1	56,0	42,3	39,1	.	.	.	49,7	
flickor (%)	44,0	51,5	42,9	44,0	57,7	60,9	.	.	.	50,3	
Fristående	6 123	5 859	5 648	5 561	5 411	6 290	6 286	5 758	4 145	51 081	
pojkar (%)	48,6	49,0	48,8	49,2	47,9	48,6	48,0	50,0	48,8	48,8	
flickor (%)	51,4	51,0	51,2	50,8	52,1	51,4	52,0	50,0	51,2	51,2	
Internationella	185	197	180	184	172	156	135	121	138	1 468	
pojkar (%)	47,6	50,8	46,1	52,7	57,0	45,5	44,4	41,3	53,6	49,1	
flickor (%)	52,4	49,2	53,9	47,3	43,0	54,5	55,6	58,7	46,4	50,9	
Riksinternat	.	.	.	.	.	.	64	68	115	247	
pojkar (%)	.	.	.	.	.	.	57,8	60,3	60,0	59,5	
flickor (%)	.	.	.	.	.	.	42,2	39,7	40,0	40,5	

Tidigare skolstart

Som tidigare nämnts har sexåringar rätt att börja i grundskolan om föräldrarna så önskar. Hösten 2001 började ca 113 000 elever i år 1. Av dessa var knappt 4 000 högst sex år gamla. Som framgår av tabell 19 har andelen sexåringar minskat de senaste läsåren. Minskningen förklaras av att den nya skolformen förskoleklass införts från och med läsåret 1998/1999 (se kapitel 3). I flertalet kommuner var endast någon enstaka procent av eleverna i år 1 sex år. Det fanns dock ett mindre antal kommuner där en mycket stor andel av eleverna i år 1 var sex år gamla.

Av sexåringarna i år 1 var fler flickor än pojkar – 2 208 flickor jämfört med 1 803 pojkar. I fristående skolor var andelen sexåringar i år 1 tre gånger större än i kommunala skolor.

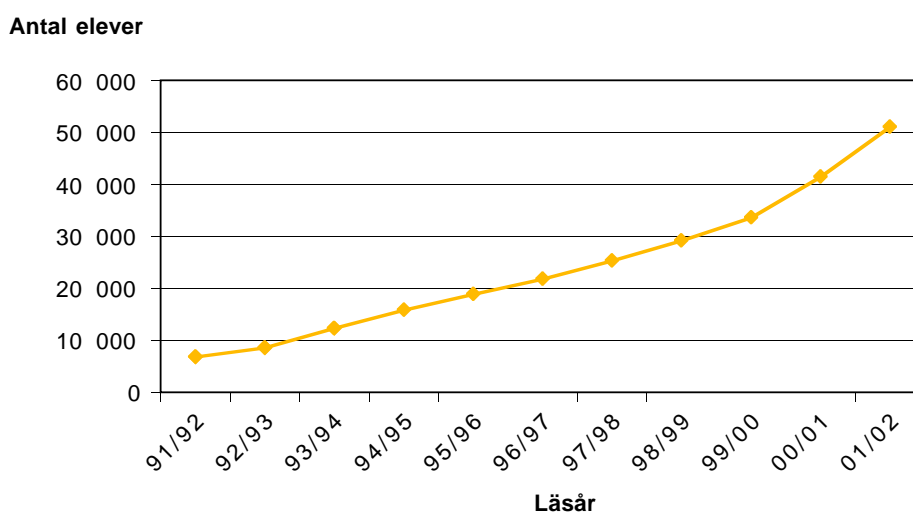
Tabell 19. Antal elever i år 1 den 15 oktober 1997–2001 fördelade efter ålder

Läsår	Antal elever i år 1	därav			
		6 år eller yngre		7 år eller äldre	
Huvudman		antal	andel	antal	andel
1997/98	128 779	9 099	7,1	119 680	92,9
1998/99	126 014	7 287	5,8	118 727	94,2
1999/00	122 934	5 005	4,1	117 929	95,9
2000/01	118 692	4 730	4,0	113 962	96,0
2001/02	113 227	4 011	3,5	109 216	96,5
därav Pojkar	57 822	1 803	3,1	56 019	96,9
Flickor	55 405	2 208	4,0	53 197	96,0
Kommun	106 894	3 299	3,1	103 595	96,9
Sameskola	35	3	12,0	22	88,0
Fristående	6 123	580	9,5	5 543	90,5
Internationella	185	129	69,7	56	30,3

Fristående och internationella skolor samt riksinternatskolor

Enligt skollagen får skolplikt fullgöras i en fristående skola om skolan är godkänd för ändamålet. Skolplikt får även fullgöras vid internationell skola eller riksinternatskola. Antalet grundskoleelever som läsåret 2001/02 fick sin undervisning i fristående skolor var närmare 51 100, en ökning med nästan tio tusen elever jämfört med föregående läsår. Det innebär att knappt fem procent av alla grundskoleelever undervisades i fristående skolor. I diagram 6 redovisas utvecklingen av antal elever i fristående skolor under 1990-talet.

Diagram 6. Antalet elever i fristående skolor läsåren 1991/92–2001/02

Som tidigare nämnts fanns det 475 fristående skolor på grundskolenivå läsåret 2001/02. Vidare fanns det sju internationella skolor och tre riksinternatskolor. Antalet elever i de internationella skolorna har ökat från 1 394 läsåret 2000/01 till 1 468 och i riksinternatskolorna från 177 till 247.

De fristående skolorna fördelas i statistiken på fem inriktningar. Av tabell 12 framgår att det fanns 177 fristående skolor med allmän inriktning och nästan lika många (164) inom gruppen speciell pedagogik. I den senare gruppen ingår exempelvis Montessori och Waldorf. Detta innebär att antalet skolor med allmän inriktning fortsatte att öka kraftigt och denna kategori är nu för första gången den största, både vad gäller antal skolor och antal elever. Den tredje största kategorin var skolor med konfessionell inriktning, som tillsammans hade 5 880 elever. Mer än fyra av fem elever i fristående skolor på grundskolenivå undervisades i skolor med någon av de tre nämnda inriktningarna.

Tabell 20. Antal skolkommuner, skolor och elever i fristående och internationella skolor samt riksinternatskolor den 15 oktober 1997–2001

Fristående skolor	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever
Internationella skolor			
Riksinternatskolor			
Läsår			
Inriktning			
1997/98 ¹⁾	118	296	26 933
1998/99 ¹⁾	124	331	30 682
1999/00 ¹⁾	131	371	35 175
2000/01 ¹⁾	138	428	43 072
2001/02¹⁾	146	485	52 796
Fristående skolor	146	475	51 081
<i>därav inriktning</i>			
Allmän	92	177	21 275
Speciell pedagogik	78	164	16 403
Konfessionell	40	63	5 883
Språklig/etnisk	13	24	3 382
Speciell ämnesprofil	20	24	3 862
Övriga	18	23	276
Internationella skolor	4	7	1 468
Riksinternatskolor	3	3	247

¹⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor.

Lsåret 2001/02 fanns 65 procent av de fristående skolorna och 73 procent av eleverna i fristående skolor i tre län; Stockholms, Västra Götalands och Skåne län. Fristående skolor fanns dock etablerade i samtliga län i landet och i allt fler kommuner. I 146 av landets 289 kommuner fanns fristående skolor vilket innebär en ökning med 8 kommuner jämfört med läsåret innan. Högsta andelen grundskoleelever i fristående skolor hade Täby kommun med 22,2 procent.

De flesta fristående skolorna var små, men den genomsnittliga storleken ökar. I medeltal hade skolorna 108 elever vilket är en ökning från föregående år med nio elever. Andelen flickor i fristående skolor var något större än andelen pojkar, 51,2 procent respektive 48,8 procent, medan det omvända gällde för grundskolan som helhet där flickorna utgjorde 48,7 procent och pojkarna 51,3 procent.

Undervisning i engelska

Skolhuvudmännen – och i praktiken ofta skolorna själva – har möjlighet att avgöra i vilken årskurs undervisningen i engelska ska starta. Höstterminen 2001 började en tredjedel (33,4 procent) av eleverna i grundskolans år 1 att studera engelska. Andelen som började i år 2 var 14,9 procent medan år 3 var det allra vanligaste startåret. Då började 38,4 procent. Slutligen var det 12,6 procent som började med engelska år 5.

Det finns skillnader mellan fristående och kommunala skolor när det gäller start för undervisning i engelska. Höstterminen 2001 började en knapp tredjedel (32,0 procent) av eleverna i de kommunala grundskolornas år 1 att studera engelska. Andelen elever i fristående skolor som fick undervisning i engelska år 1 var betydligt högre, 57,8 procent. Gemensamt är dock att det praktiskt taget inte finns några elever som börjar med engelska senare än i år 4.

Språkval

Moderna språk (ny beteckning istället för B- respektive C-språk) kan läsas både inom språkvalet och inom elevens val. Enligt grundskoleförordningen är varje kommun skyldig att erbjuda språkval i minst två av språken franska, spanska och tyska. Kommunen är skyldig att anordna undervisning om minst fem elever väljer språket och om eleverna bedöms ha möjlighet att fortsätta med språket i gymnasieskolan. Även finska och samiska får erbjudas eleverna som språkval. Om eleven och elevens vårdnadshavare så önskar, ska eleven som alternativ till moderna språk erbjudas undervisning i modersmål, svenska som andraspråk, svenska, engelska eller teckenspråk.

Bland elever t.o.m. år 5 var språkval ovanligt och avsåg läsåret 2001/02 endast ungefär 0,5 procent i varje årskurs. Det var inför år 6 som språkvalen i allmänhet skedde. Där var det ca 80 procent som gjorde sådant val, vilket innebär en oförändrad andel jämfört med de senaste åren. I år 7, 8 och 9 var andelen som gjorde ett språkval 97 procent. Det är en något lägre andel än de närmast föregående åren.

Högst andel elever som inom språkvalet läste moderna språk fanns i år 7. Där hade 79 procent av eleverna gjort ett sådant val. För år 9 var andelen betydligt lägre, endast 63 procent. Liksom tidigare år var val av moderna språk vanligare bland flickorna. Det språk som dominerade var liksom tidigare tyska. Att notera är dock en fortsatt stark ökning för spanska. Andelen som valde att läsa spanska i år 6 ökade från 6 procent läsåret 1996/97 till nära 21 procent läsåret 2001/02.

Andelen elever som inom ramen för språkvalet läste alternativ till moderna språk var högre i senare årskurser. I år 7 valde 19 procent av eleverna att läsa ett alternativ medan motsvarande andel i år 9 var 34 procent (tabell 21). Det betyder att det sker en hel del avhopp från språkstudierna, vilket är allvarligt med tanke på det allt större behovet av språkkunskaper. Bland dem som fortsatte att läsa moderna språk finns det tydliga könsskillnader. Av pojkarna i år 9 var det sålunda 56,3 procent som valde att läsa moderna språk medan motsvarande andel för flickorna var 63,3 procent. Bilden är därmed ungefär densamma som tidigare år.

Tabell 21. Elever i år 6, 7, 8 och 9 fördelade efter språkval 15 oktober 2001

Typ av språkval	År 6			År 7			År 8			År 9		
	Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av			Andel elever (%) av		
	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor	Samtliga	Pojkar	Flickor
Moderna språk	69,9	67,9	72,0	78,9	74,8	83,5	71,1	64,9	77,4	63,3	56,3	70,5
Tyska	24,2	26,1	22,1	34,5	36,9	31,9	33,7	34,8	32,6	32,3	32,6	31,9
Franska	17,1	14,2	20,1	21,9	17,2	27,0	20,4	15,0	25,9	19,3	13,9	25,0
Spanska	20,9	20,0	21,8	22,3	20,4	24,4	16,7	14,6	18,8	11,3	9,4	13,3
Övriga mod. språk	7,8	7,7	7,9	0,2	0,3	0,2	0,3	0,4	0,2	0,3	0,4	0,3
Alt. till mod. språk	9,7	11,7	8,4	18,2	22,8	14,5	25,8	32,1	20,4	33,2	40,2	26,8
Modersmål	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
SVA	0,2	0,2	0,2	0,4	0,4	0,3	0,5	0,5	0,4	0,5	0,6	0,4
Svenska	0,0	0,7	0,3	0,5	1,3	0,7	1,1	2,1	1,1	1,6	2,7	1,5
Engelska	4,2	4,8	3,6	6,2	7,4	5,0	8,6	10,4	6,7	10,8	12,6	9,0
Teckenspråk	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,1	0,0	0,1
Svenska/Engelska	4,4	5,2	3,5	10,6	13,2	7,9	15,1	18,4	11,6	19,5	23,5	15,3
Annan kombination	0,8	0,8	0,7	0,3	0,3	0,3	0,4	0,5	0,3	0,6	0,7	0,4
Summa språkval	79,6	79,7	80,4	97,1	97,6	98,0	96,9	97,0	97,8	96,4	96,5	97,4
Antal elever	119 993	61 494	58 499	116 395	59 747	56 648	110 265	56 017	54 248	107 978	55 232	52 746

Bland alternativen till moderna språk valde flest elever kombinationen svenska/engelska eller engelska. I år 9 läste 19,5 procent kombinationen svenska/engelska som alternativ. Det innebär att detta alternativ har fortsatt att öka sin andel jämfört med tidigare läsår. Läsåret 1998/99 var motsvarande andel 15,1 procent. Andelen som läste kombinationen svenska/engelska ökade något både för flickor och pojkar jämfört med de senaste läsåren.

Undervisning i modersmål och svenska som andraspråk

Läsåret 2001/02 rapporterades 128 000 grundskoleelever vara berättigade till undervisning i modersmål, vilket motsvarar 12,1 procent av samtliga elever. Det är ungefär samma andel som de närmast föregående åren. Andelen av de berättigade som deltog i modersmålsundervisning har emellertid fortsatt att sjunka från 56,9 procent läsåret 1992/93 till 51,6 procent läsåret 2001/02.

De större kommunerna hade läsåret 2001/02 betydligt större andel elever som var berättigade till modersmålsundervisning än de mindre. I de tre storstadskommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö var i genomsnitt nära 30 procent av eleverna i grundskolan berättigade medan motsvarande andel för landsbygdskommunerna var 3 procent. I de kommuner som hade en stor andel grundskoleelever som var berättigade, deltog också en större andel i undervisningen. Detta gäller även för undervisning i svenska som andraspråk. I fristående skolor var andelen berättigade större än i kommunala skolor, 18 procent jämfört med 12 procent. I de fristående skolorna deltog också en större andel av de berättigade eleverna i modersmålsundervisningen, 59 procent jämfört med 52 procent.

När det gäller förläggningen av elevernas deltagande i modersmålsundervisning ser det ut att ha skett ett trendbrott. Under en följd av år har andelen som deltar utanför timplanebunden tid legat på omkring 60 procent. Lsåret 2001/02 sjönk andelen emellertid till knappt 53 procent (52,8 %). Därmed är andelen som deltar utanför timplanebunden tid åter nere i närheten av den andel som gällde läsåret 1995/96.

Andelen av alla elever som deltog i undervisning i svenska som andra språk var 5,5 procent vilket innebär att andelen fortsatt att sjunka. För fristående skolor är andelen högre, 7,3 procent. Även andelen av dem som är berättigade till undervisning i modersmål och dessutom deltar i undervisning i svenska som andraspråk har fortsatt att sjunka. Lsåret 1992/93 var denna andel 59,1 procent och läsåret 2001/02 var den 45,5 procent.

Tabell 22. Modersmål och svenska som andraspråk (SVA) i grundskolan 15 oktober 1997–2001

Läsår Huvudman	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning			Deltagare i SVA			
			Antal	Andel (%) av samtliga elever	berättigade elever	Andel (%) utanför timplanebunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga elever	berättigade elever
1997/98	115 846	11,8	62 100	6,3	53,6	59,7	59 930	6,1	51,7
1998/99	119 352	11,8	62 671	6,2	52,5	59,6	58 210	5,8	48,8
1999/00	123 057	11,9	63 986	6,2	52,0	63,5	59 188	5,7	48,1
2000/01	125 253	11,9	65 322	6,2	52,2	61,2	60 218	5,7	48,1
2001/02	127 929	12,1	66 006	6,2	51,6	52,8	58 151	5,5	45,5
<i>därav</i>									
Kommun	118 120	11,7	60 176	6,0	50,9	52,9	54 251	5,4	45,9
Sameskola	153	100,0	153	100,0	100,0	0,0	23	15,0	15,0
Fristående	9 126	17,9	5 399	10,6	59,2	55,3	3 706	7,3	40,6
Internationella	509	34,7	278	18,9	54,6	2,5	150	10,2	29,5
Riksinternat	21	8,5	0	0,0	0,0	.	21	8,5	100,0

Fördelningen av antalet elever på olika modersmål har inte förändrats nämnvärt de två senaste läsåren. Störst antal elever fanns läsåret 2001/02 liksom året innan i Arabiska och näst störst antal fanns i Bosniska/Kroatiska/Serbiska. Andelen av de berättigade som deltog i modersmålsundervisningen var totalt sett 51,6 procent. Den varierade dock mellan språken. Fortfarande var deltagandet i modersmålsundervisning relativt lågt för de mindre modersmålen, men också för finska och bosniska/kroatiska/serbiska. Högst deltagande, över 60 procent, hade elever med albanska, arabiska och persiska som modersmål, vilket tabell 23 visar. Variationen i deltagande var ännu större när det gäller svenska som andra språk. Högst deltagande i undervisning i svenska som andra språk hade elever med modersmålen kurdiska och turkiska, medan elever med modersmålen engelska, finska och polska hade lägst andel. Detta stämmer väl överens med hur det såg ut föregående år.

Tabell 23. De tio största modersmålen i grundskolan 15 oktober 2001

Modersmål	Antal elever berättigade till modersmålsundervisning	Andel (%) berättigade av samtliga elever	Deltagare i modersmålsundervisning			Deltagare i SVA			
			Antal	Andel (%) av samtliga elever	Andel (%) av berättigade elever	Andel (%) utanför timplanbunden tid	Antal	Andel (%) av samtliga elever	Andel (%) av berättigade elever
10 största modersmålen									
Albanska	7 545	0,7	4 808	0,5	63,7	54,3	4 288	0,4	56,8
Arabiska	19 361	1,8	12 163	1,1	62,8	53,9	11 548	1,1	59,6
Bosniska/Kroatiska/Serbiska	13 940	1,3	6 377	0,6	45,7	50,1	6 051	0,6	43,4
Engelska	5 715	0,5	2 842	0,3	49,7	56,6	1 450	0,1	25,4
Finska	11 146	1,1	4 469	0,4	40,1	35,6	2 785	0,3	25,0
Kurdiska	4 507	0,4	2 271	0,2	50,4	50,3	2 891	0,3	64,1
Persiska	6 479	0,6	3 952	0,4	61,0	54,3	2 779	0,3	42,9
Polska	4 227	0,4	2 170	0,2	51,3	62,5	1 132	0,1	26,8
Spanska	9 917	0,9	5 291	0,5	53,4	59,0	4 080	0,4	41,1
Turkiska	4 682	0,4	2 630	0,2	56,2	59,6	2 987	0,3	63,8
Övriga språk (120 st)	40 104	3,8	18 963	1,8	47,3	52,3	18 023	1,7	44,9
Ospecificerade språk	306	0,0	70	0,0	22,9	45,7	137	0,0	44,8
Summa	127 929	12,1	66 006	6,2	51,6	52,8	58 151	5,5	45,5

4.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i grundskolan var 92 900 personer enligt mätningen i oktober 2001. Det innebär att antalet lärare i grundskolan ökade för femte året i rad. Ökningen jämfört med föregående år var drygt 3 000 lärare. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 88,6 procent. Det betyder att antalet lärare omräknat till heltidstjänster var närmare 82 300. Det var drygt 2 100 fler än hösten innan. Även andelen lärare som är helt tjänstlediga har ökat, från 5,5 procent läsåret 1995/96 till 8,6 procent läsåret 2001/02.

Den andel av årsarbetskraften (dvs. efter omräkning till heltidstjänster) som hade pedagogisk utbildning uppgick till 81,8 procent. Det är drygt två procentenheter mindre än föregående år och en minskning med nästan tio procentenheter sedan läsåret 1997/98. Kvinnliga lärare hade pedagogisk utbildning i större utsträckning än manliga och skillnaden har fortsatt att öka.

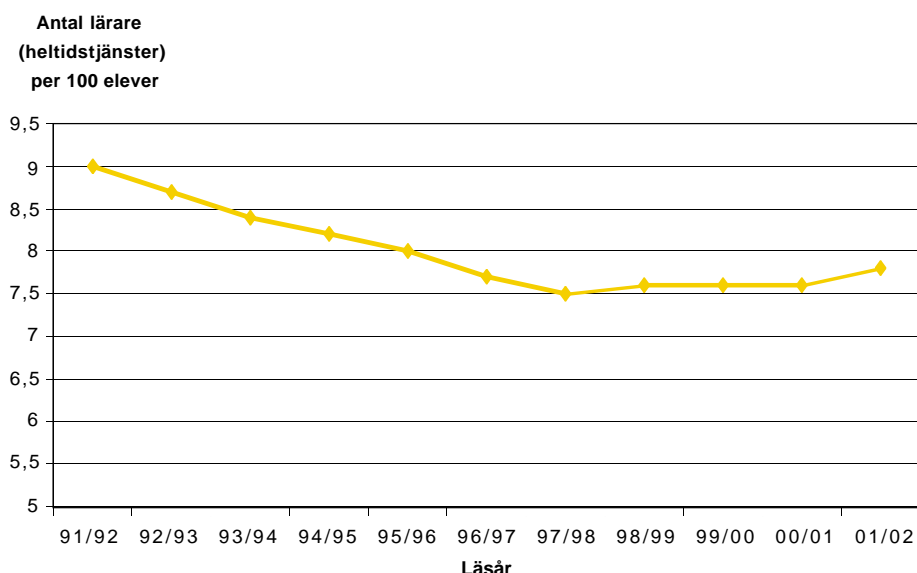
I de fristående skolorna var andelen lärare (omräknat till heltidstjänster) med pedagogisk utbildning 67,9 procent. Andelen behöriga lärare var väsentligt lägre i fristående skolor än i kommunala skolor, där den var 82,5 procent. Mellan kommunerna varierade andelen av årsarbetskraften som saknade pedagogisk utbildning från omkring 98 till 63 procent. I ungefär en tredjedel av kommunerna var mer än var fjärde lärare utan pedagogisk utbildning. I riksinternatskolorna uppgick andelen med pedagogisk utbildning i genomsnitt till 81,8 procent.

Lärartätheten, beräknad som antal lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever, uppgick hösten 2001 till 7,8 vilket innebar en högre nivå jämfört med de fem föregående åren. I diagram 7 visas utvecklingen av antalet lärare (heltidstjänster) per 100 elever i grundskolan under perioden 1991/92–2001/02.

Lärartätheten var lägre i fristående skolor (7,5) än i skolor med kommunal huvudman (7,8). Det betyder att förhållandet var det omvända jämfört med de senaste åren, då lärartätheten varit högre i fristående skolor än kommunala. Bland kommunerna varierade lärartätheten från 6,5 till 10,5 lärare per 100 elever. Lärartätheten var generellt sett högst i glesbygdskommuner.

Att lärartätheten fortfarande är låg jämfört med läsåret 1996/97 och tidigare behöver inte betyda att antalet vuxna i skolan blivit färre. Verksamheten i förskoleklass, grundskola och fritidshem integreras nämligen i allt större utsträckning. Det innebär att fler personalkategorier än tidigare kommer in i skolan. För att kunna spegla detta kompletterades läsåret 1999/00 för första gången insamlingen till lärarregistret med uppgifter om bl.a. förskollärares och fritidspedagogers tjänstgöring i grundskolan.

Diagram 7. Antal lärare (heltids-tjänster) per 100 elever i grundskolan 1991/92–2001/02

(Värden före 1995/96 är omräknade eftersom beräkningen av heltidstjänster förändrades fr.o.m. 1995/96.)

Tabell 24. Lärare i grundskolan vecka 41 1999 och 2000 samt vecka 42 2001

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever	
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	Totalt	Exkl. lärare i modersmål och SVA
1999/2000 Samtliga lärare	87 374	23 019	64 355	89,7	78 391	65 141	7,6	7,3
därav								
Antal med ped. utbildning	74 864	18 283	56 581	91,1	68 203	61 907	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	85,7	79,4	87,9	.	87,0	95,0	.	.
2000/01 Samtliga lärare	89 814	23 983	65 831	89,3	80 206	65 816	7,6	7,3
därav								
Antal med ped. utbildning	74 370	18 036	56 334	90,5	67 329	61 499	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,8	75,2	85,6	.	83,9	93,4	.	.
2001/02 Samtliga lärare	92 883	24 866	68 017	88,6	82 330	67 405	7,8	7,4
därav								
Antal med ped. utbildning	74 842	18 029	56 813	90,0	67 356	61 997	.	.
Andel (%) med ped. utbildning	80,6	72,5	83,5	.	81,8	92,0	.	.
Per huvudman 2001/02								
Kommun (samtliga lärare)	87 771	23 409	64 362	89,2	78 322	64 140	7,8	7,5
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	81,5	73,7	84,4	.	82,5	92,9	.	.
Sameskola (samtliga lärare)	34	5	29	67,9	23	12	15,1	13,0
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	55,9	40,0	58,6	.	67,8	93,0	.	.
Fristående (samtliga lärare)	5 049	1 430	3 619	75,8	3 828	3 124	7,5	7,3
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	64,6	54,2	68,8	.	67,9	73,7	.	.
Internationella (samtliga lärare)	165	..	..	81,2	134	..	9,1	..
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	..	..	..	.	..	..	.	.
Riksinternat (samtliga lärare)	61	31	30	36,1	22	19	8,9	8,9
därav								
Andel (%) med ped. utbildning	78,7	74,2	83,3	.	81,8	83,1	.	.

Det nya måttet på personaltäthet visar att det läsåret 2001/02 fanns 8,1 heltidstjänster per 100 elever, en ökning med 0,2 från läsåret innan. I detta mått ingår lärare (inkl. förskollärare), fritidspedagoger och fritidsledare. Det nya måttet är alltså 0,3 heltidstjänster högre än lärartätheten, som var 7,8. Det bör framhållas att det personaltillskott som verksamhetsintegrationen ger, med all säkerhet i första hand avser de lägsta årskurserna.

Sedan lång tid vet vi att könsfördelningen bland lärarna i grundskolan är ojämn. Tyvärr har denna obalans ökat. Läsåret 2001/02 var andelen kvinnor 73 procent medan den nio år tidigare – läsåret 1992/93 – var 70 procent. Också bland skolledarna ökar andelen kvinnor. Läsåret 2001/02 var den 64 procent medan den var 53 procent läsåret 1993/94.

Kostnader

Kostnaden för samtliga skolor på grundskolenivå år 2001 var 64,4 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts och nystartade fristående grundskolor. Jämfört med föregående år innebär det en ökning med fem procent (fasta priser, KPI-ökning = 2,4 %). Av den totala kostnaden utgjordes 95 procent av kostnader för kommunala grundskolor och drygt fyra procent av såg kostnader för fristående skolor. Resten (0,2 %) utgjordes av kostnader för riksinternatskolorna, internationella skolor samt sameskolan.

Kostnaden för den kommunala grundskolan år 2001 var 61,5 miljarder kronor, inklusive hemkommunens kostnad för skolskjuts. Räknat per elev motsvarar det 60 900 kronor, vilket är en ökning jämfört med år 2000 med fyra procent.

Vid en jämförelse längre tillbaka i tiden, mellan åren 1991 och 2001, har kostnaden per elev i kommunal grundskola ökat med en procent eller 800 kronor per elev. Det är främst kostnaden för undervisning som påverkar den totala kostnaden. Kostnaden för undervisning minskade med knappt 20 procent mellan åren 1991 och 1996. Minskningen berodde främst på att lärartätheten i grundskolan minskat. År 1991 fanns det 9,0 lärare per 100 elever medan det fanns 7,9 lärare per 100 elever år 1996. Mellan åren 1997 och 2001 har undervisningskostnaden ökat vilket gör att den år 2001 bara var tre procent lägre än år 1991. Ökningen beror sannolikt till stor del på en högre lönenivå i sektorn eftersom lärartätheten var i princip oförändrad mellan 1997–2000 (7,5–7,6 lärare per 100 elever) för att därefter öka till 7,8 lärare per 100 elever 2001. År 2001 var undervisningskostnaden 29 900 kronor per elev.

Kostnaden för läromedel, utrustning och skolbibliotek ökade kraftigt mellan år 1996 och 1998, en ökning med cirka 30 procent. En del av förklaringen till ökningen ligger i den satsning som KK-stiftelsen (Stiftelsen för kunskaps- och kompetensutveckling) genomförde mellan 1996 och 1998 för att utveckla skolans IT-användning. Året därefter minskade kostnaden för läromedel/utrustning/skolbibliotek med närmare 19 procent. Under perioden 1999 till 2001 har kostnaden legat kring 2 300 kronor per elev. År 2001 är elevvårdskostnaden 1 200 kronor per elev vilket är en ökning med fyra procent jämfört med i fjol. Kostnaden för skolmåltider uppvisar också en ökning sedan föregående år med tre procent och är 3 600 kronor per elev. Lokalkostnaden är 11 400 kronor per elev vilket är oförändrat jämfört med år 2000.

Kostnaden per elev varierade mellan kommunerna. För åttio procent av kommunerna varierar kostnaden mellan 51 600 och 66 200 kronor per elev.

Kostnaden för fristående skolor på grundskolenivå år 2001 var 2,7 miljarder kronor (inkl. nya fristående skolor som inte haft verksamhet under hela 2001). Kostnaden för de skolor som haft verksamhet under hela året var 60 100 kronor per elev, vilket är en ökning med fyra procent jämfört med år 2000. Kostnaden per elev är liksom i fjol högre i de fristående skolorna än i de kommunala, en skillnad på 900 kronor per elev (när kommunernas kostnader för skolskjuts räknats bort). De fristående skolorna har i genomsnitt en högre kostnad per elev

för undervisning, lokaler, skolmåltider och läromedel/utrustning/skolbibliotek än de kommunala skolorna men däremot en lägre kostnad per elev för elevvård.

Den totala kostnaden för de internationella skolorna år 2001 var 89,6 miljoner kronor. Kostnaden för de internationella skolorna var 63 400 kronor per elev, vilket är en ökning med elva procent jämfört med år 2000. Riksinternat-skolorna totala kostnad uppgick till 17,3 miljoner kronor vilket motsvarar en genomsnittlig kostnad på 81 600 kronor per elev.

Sameskolans kostnader uppgick år 2001 till 33,6 miljoner kronor (inkl. skol-skjutsar, elevresor, reseersättningar och skolhem). Räknat per elev (inkl. elever i integrerad undervisning) motsvarar det 100 100 kronor. En av de större skillnaderna när det gäller kostnaden för sameskolan jämfört med kommunal grundskola är att skolskjutsar och elevhem kostar betydligt mer i sameskolan, 6 800 kronor per elev jämfört med 1 700 kronor per elev i kommunal grundskola.

Tabell 25. Kostnader för grundskolan 1999, 2000 och 2001, fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser)

	Samtliga huvudmän ¹⁾			Kommunal huvudman ²⁾			Fristående skolor ³⁾		
	Kostnad totalt mkr	Andel- (%)	Kostnad per elev ⁴⁾⁵⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt, mkr	Andel (%)	Kostnad per elev ⁴⁾⁵⁾ , kr
1999 Totalt	56 295	100	54 900	54 530	100	54 900	1 642	100	52 100
2000 Totalt	59 663	100	57 000	57 402	100	57 000	2 136	100	56 400
2001 Totalt	64 414	100	60 900	61 528	100	60 900	2 746	100	60 100
därav Undervisning	31 680	49	30 000	30 254	49	29 900	1 358	49	31 900
Lokaler	12 044	19	11 400	11 531	19	11 400	492	18	11 500
Skolmåltider	3 794	6	3 600	3 599	6	3 600	186	7	4 400
Läromedel, utrustn, bibl	2 515	4	2 400	2 345	4	2 300	163	6	3 800
Skolskjuts	1 740	3	1 700	1 740	3	1 700	.	.	.
Elevvård	1 239	2	1 200	1 200	2	1 200	37	1	900
Övrigt	11 401	18	10 600	10 859	18	10 800	528	19	7 600

¹⁾ Kostnaden för riksinternat-skolor, internationella skolor samt sameskolan (inkl. sameskolans kostnad för elevhem), ingår i kostnad totalt.

²⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning inklusive hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

³⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag. Kostnaden för riksinternat-skolor och internationella skolor ingår inte i kostnaden för fristående skolor. Kostnaden per elev avser fristående skolor som bedrivit verksamhet under hela verksamhetsåret. I kostnaden totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (102,8 milj. kr för 1999, 155,2 milj. kr för 2000 samt 185,7 milj. kr för 2001).

⁴⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

⁵⁾ Kostnaden för fristående skolor som endast haft verksamhet under en del av året ingår ej.

4.3 Resultat

Betyg

Slutbetyg enligt det mål- och kunskapsrelaterade systemet delades ut för första gången våren 1998. Betygen sätts utifrån de mål som eleverna enligt kursplanerna ska ha uppnått i slutet av det nionde skolåret och med hjälp av de betygskriterier som har fastställts. Läroplanen, kursplanerna och betygssystemet gör att resultaten blir synliga i förhållande till målen på ett annat sätt än tidigare.

Inför urvalet till gymnasieskolan beräknas elevernas meritvärde, vilket utgörs av summan av betygsvärdena för elevens 16 bästa betyg. Det högsta möjliga meritvärdet i ett slutbetyg är 320. Meritvärdet går inte att jämföra med de tidigare, relativa, medelbetygen.

Det genomsnittliga meritvärdet för de drygt 100 000 elever som våren 2001 gick ut år 9 i grundskolan var detsamma som året innan, alltså 202,9. Gruppen elever med utländsk bakgrund hade ett lägre meritvärde, 185,7. Denna elevgrupp är dock mycket heterogen. En elev med utländsk bakgrund i år 9 kan vara född i Sverige och ha två utländska föräldrar men kan också själv ha invandrat före eller under sin skoltid. Våren 2000/01 hade återigen flickor med utländsk bakgrund ett något högre genomsnittligt meritvärde än pojkar med svensk bakgrund. Första gången det inträffade var våren 1999.

Elever i fristående grundskolor hade ett högre genomsnittligt meritvärde – 228,0 – än eleverna i de kommunala skolorna som hade 202,2. Det genomsnittliga meritvärdet för de kommunala skolorna varierade dock mycket mellan landets kommuner, från 175 till 240.

Flickor har under en lång följd av år haft betydligt högre medelbetyg med det gamla relativa betygssystemet än pojkar. Detta mönster kvarstår med det nya betygssystemet. Flickors genomsnittliga meritvärde i den kommunala skolan var 214,6 och pojkars 191,8. Flickor hade bättre betyg än pojkar i alla ämnen utom Idrott och hälsa. I ämnet teknik har pojkarna under alla år haft bättre betyg; år 2001 är emellertid andelen flickor som uppnått målen i ämnet högre än andelen pojkar. Skillnaderna mellan flickors och pojkars genomsnittliga meritvärde (dvs. för de 16 bästa ämnena) varierade mellan kommunerna. Endast i sex kommuner hade pojkarna ett högre meritvärde än flickorna.

För att en elev ska vara behörig att söka till gymnasieskolans nationella och specialutformade program krävs lägst betyget godkänd i ämnena svenska/svenska som andraspråk, engelska och matematik. För de elever som saknar behörighet är det individuella programmet tillgängligt. Andelen elever som är behöriga har minskat under de år som kravet har funnits, från 91,4 procent våren 1998 till 89,2 procent år 2001. Jämfört med föregående år har dock minskningen varit närmast marginell, varför man kan säga att läget verkar ha stabiliserats. När det gäller eventuella skillnader mellan könen kan man se att av flickorna var 91,0 procent och av pojkarna 87,4 procent behöriga. Bland elever med utländsk bakgrund var det en lägre andel behöriga, 78,4 procent. I de ämnen som krävs för behörighet var det vanligast att eleven saknade betyg i matematik.

År 2001 avslutade mer än var fjärde elev (25,7 %) grundskolan utan att nå kunskapsmålen i ett eller flera av grundskolans ämnen, vilket framgår i tabell 26. Det är en försämring med drygt fem procentenheter sedan de första eleverna fick mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg våren 1998. Av samtliga elever var det 8,7 procent som inte nådde kunskapsmålen i ett ämne, 16 procent som inte nådde målen i två eller fler ämnen och 1,2 procent som saknade betyg i alla ämnen. Detta innebär att drygt 26 800 elever saknade godkänt betyg i ett eller flera ämnen. Andelen elever som inte nådde målen i ett eller flera ämnen varierade mellan kommunerna, från 7 till 48 procent. Bland de elever som saknade betyg i två eller fler ämnen var elever med utländsk bakgrund starkt överrepresenterade. Det fanns också skillnader mellan de olika ämnena. I de naturorienterade ämnena var det en hög andel elever som inte uppnådde målen. Av de elever som fick ett samlat NO-betyg var det 10,7 och av de som fick separata betyg i ämnena biologi, fysik och kemi var det mellan 9,2 och 11,4 procent.

Tabell 26. Slutbetyg i år 9 läsåren 1997/98–2000/01

Läsår Huvudman Kön Utl. bakgrund	Antal av- gångna	Genom- snittligt merit- värde ¹⁾	Andel behöriga till gymnasie- skolan	Elever som ej nått målen av de som fått eller skulle ha fått mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg							
				Totalt		I ett ämne		I två eller fler ämnen		I alla ämnen (saknar slutbetyg)	
				Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1997/98	97 258	201,2	91,4	19 753	20,4	7 018	7,2	11 737	12,1	998	1,0
1998/99	96 559	202,1	90,3	21 833	22,7	7 483	7,8	13 306	13,8	1 044	1,1
1999/00	99 957	202,9	89,4	24 127	24,3	8 049	8,1	14 909	15,0	1 169	1,2
2000/01	104 792	202,9	89,2	26 825	25,7	8 919	8,6	16 642	16,0	1 264	1,2
<i>därav</i>											
Kommun	101 500	202,2	89,1	26 294	25,9	8 711	8,6	16 338	16,1	1 245	1,2
Fristående ²⁾	3 292	228,0	93,1	531	19,7	208	7,7	304	11,3	19	0,7
Pojkar	53 740	191,8	87,4	15 864	29,7	5 235	9,8	9 897	18,5	732	1,4
Flickor	51 052	214,6	91,0	10 961	21,6	3 684	7,3	6 745	13,3	532	1,0
Elever med utländsk bakgrund	15 349	185,7	78,4	5 909	38,7	1 573	10,3	3 951	25,9	385	2,5

¹⁾ I resultatredovisningen har meritvärdet beräknats för de elever som fått betyg i minst ett ämne.

²⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor.

Ämnesprov

Resultaten på de nationella ämnesproven i svenska, engelska och matematik i år nio är ett annat mått på elevernas prestationer. Ämnesproven, som är obligatoriska, genomfördes första gången vårterminen 1998. Uppgifter om resultat på proven uppskattas med hjälp av ett representativt urval av landets skolor. Resultaten på ämnesproven i svenska, engelska och matematik våren 2001 visar att ca 96 procent av eleverna uppnått målen i engelska och svenska/svenska som andraspråk medan motsvarande värde för matematik var 87 procent. Enligt sammanställningen av slutbetygen var andelen elever som uppnådde målen i svenska 96, i engelska 94 procent och i matematik 93 procent. Stor överensstämmelse råder alltså mellan måluppfyllelsen i ämnesproven och slutbetygen vad gäller svenska och engelska. I matematik däremot visar slutbetygen på en högre grad av måluppfyllelse än vad proven gör.

I engelska och svenska/svenska som andraspråk var det fler pojkar än flickor som inte uppnådde målen. För matematik var andelen lika stor. Fördelningen av betygen Godkänd, Väl godkänd och Mycket väl godkänd var också mer lika mellan könen i matematik, både i ämnesproven och i slutbetygen, än vad den var i engelska samt svenska/svenska som andraspråk.

Övergång till gymnasieskola

Hösten 2001 gick nästan 98 procent av de elever som lämnade grundskolan vårterminen 2001 i gymnasieskolan. Det är i stort sett samma andel som under de fem närmast föregående åren. Om de individuella programmen räknas bort var övergångsfrekvensen 89 procent.

Det finns inga könsskillnader när det gäller sökande- och övergångsfrekvens till gymnasieskolan. Däremot sökte och började elever med utländsk bakgrund i något mindre utsträckning, vilket bl.a. kan hänga samman med att elever med utländsk bakgrund oftare har en ofullständig grundskoleutbildning.

Tabell 27. Sökande- och övergångsfrekvens till gymnasieskolan hösten 1997–2001 för elever som avslutat grundskolans år 9 våren samma år

Elever Antal saknade betyg Behörighet till gymnasieskolan Kön Utländsk bakgrund Huvudman	Antal elever som avslutat åk 9	Sökande till gymnasieskolan från åk 9		Intagna i gymnasieskolan från åk 9	
		Antal	Andel (%) av elever som avslutat åk 9 ¹⁾	Antal	Andel (%) av elever som avslutat åk 9 ¹⁾
1997	98 024	95 813	97,7	95 857	97,8
1998	97 258	93 820	96,5	94 504	97,2
1999	96 647	94 936	98,2	94 329	97,6
2000	99 957	96 997	97,3	97 199	97,5
2001	104 792	102 408	98,0	101 843	97,5
<i>därav</i>					
Elever som nått målen i alla ämnen	77 342	76 526	99,0	76 538	99,0
Elever som ej nått målen i ett ämne	8 919	8 813	99,0	8 726	98,0
i två eller flera ämnen	16 642	15 809	95,7	15 198	92,0
Elever utan slutbetyg	1 264	860	72,5	829	69,8
Pojkar	53 740	52 491	98,0	52 169	97,4
Flickor	51 052	49 917	98,0	49 674	97,6
Elever med utländsk bakgrund	15 350	14 837	96,7	14 642	95,4
Kommun	101 500	99 447	98,2	98 720	97,5
Fristående ²⁾	3 292	2 961	91,0	3 123	96,0

¹⁾ Beräknas utifrån de elever som har fullständiga och korrekta personnummer i registret över elever som avslutat år 9 vårterminen 2001.

²⁾ Inklusive internationella skolor och riksinternatskolor.

5

Specialskolan

5.1 Organisation

Utbildningen vid specialskolan är avsedd för barn och ungdomar med dövhet eller hörselskada som inte kan gå i grundskolan. Utbildningen skall dock så långt det är möjligt motsvara den utbildning som ges i grundskolan men samtidigt utgå från varje elevs förutsättningar (se Skollagen 7 kap. 1 §).

De flesta skolpliktiga barn och ungdomar som är hörsel- eller talskadade får sin utbildning med hjälp av specialundervisning inom den vanliga grundskolan. De gravt hörsel- eller talskadade som undervisas vid specialskolorna är en mycket liten grupp inom det svenska skolväsendet. Elevutvecklingen under den senaste femårsperioden redovisas i nedanstående tabell.

Tabell 28. Antal elever i specialskolan 15 oktober 1997–2001

	1997/98	1998/99	1999/2000	2000/01	2001/02
Specialskolan totalt	792	809	808	807	777
<i>därav</i>					
Regionskolor för döva eller hörselskadade	576	602	606	599	579
Riksskolor					
Åsbackaskolan ¹⁾ , Gnesta	46	49	50	53	59
Ekeskolan ²⁾ , Örebro (t.o.m. 2000/01)	43	33	32	36	.
Hällsboskolan ³⁾ , Sigtuna (t.o.m. 2000/01)	127	125	120	119	.
Resurscenter					
Resurscenter syn, Örebro ⁴⁾ (fr.o.m. 2001/02)	.	.	.	.	44
Resurscenter tal och språk, Sigtuna ⁵⁾ (fr.o.m. 2001/02)	.	.	.	.	95

¹⁾ Riksskola för döva eller hörselskadade elever som också är utvecklingsstörda.

²⁾ Riksskola för synskadade elever som också är döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda.

³⁾ Riksskola för dels talskadade elever, dels döva eller hörselskadade elever som inte kan gå i en regionskola på grund av beteendestörningar eller av andra speciella skäl än synskada eller utvecklingsstörning.

⁴⁾ Resurscenter med kvarvarande specialskoleverksamhet för synskadade elever som också är döva, hörselskadade eller utvecklingsstörda. Specialskolan har intagningsstopp fr.o.m. 1 juli 2001.

⁵⁾ Resurscenter med kvarvarande specialskoleverksamhet för elever med grav språkstörning. Specialskolan har intagningsstopp fr.o.m. 1 juli 2002.

Undervisningen i specialskolan är organiserad i tio årskurser. Döva och hörselskadade elever undervisas dels vid fem skolor med regionala upptagningsområden, dels vid den riksrekryterande Åsbackaskolan i Gnesta med speciell inriktning på barn- och ungdomar med flera funktionshinder. Tillsvidare bedrivs även undervisning för elever med flera funktionshinder vid Resurscenter syn i Örebro, tidigare Ekeskolan, och för elever med grav språkstörning vid Resurscenter tal och språk i Sigtuna, tidigare Hällsboskolan.

Sedan den 1 juli 2000 är specialskolorna inte längre enskilda myndigheter. De fem regionala skolenheterna samt Åsbackaskolan är sammanförda under Specialskolemyndigheten (SPM). Den 1 juli omvandlades också Hällsboskolan och Ekeskolan till resurscentra och ingår i Statens specialpedagogiska institut (SIT). Resurscenter syn i Örebro och Resurscenter tal och språk i Sigtuna kommer under en övergångsperiod att bedriva specialskoleverksamhet för de elever som påbörjat sin utbildning vid Ekeskolan och Hällsboskolan. Verksamheterna har dock intagningsstopp sedan 1 juli 2001 respektive 1 juli 2002.

Tabell 29. Antal elever i specialskolan 15 oktober 2001 fördelade efter skola, kön och funktionshinder

Skoltyp Skola Kön	Antal elever totalt	Antal elever ¹⁾				Antal elever som deltar i moders- målsunder- visning
		med syn- skada	med dövhet/ hörsel- skada	med tal- skada	med ytterligare funktions- hinder	
Samtliga specialskolor	777	44	638	95	157	9
<i>därav</i> Pojkar	439	28	336	75	93	5
Flickor	338	16	302	20	64	4
Regionskolor för döva och hörselskadade	579	0	579	0	54	8
<i>därav</i>						
Birgittaskolan, Örebro	203	0	203	0	33	8
Kristinaskolan, Härnösand	69	0	69	0	9	0
Manillaskolan, Stockholm	140	0	140	0	0	0
Vänerskolan, Vänersborg	77	0	77	0	12	0
Östervångsskolan, Lund	90	0	90	0	0	0
<i>därav</i> Pojkar	304	0	304	0	33	4
Flickor	275	0	275	0	21	4
Riksskola						
Åsbackaskolan, Gnesta	59	0	59	0	59	0
<i>därav</i> Pojkar	32	0	32	0	32	0
Flickor	27	0	27	0	27	0
Resurscenter	139	44	0	95	44	1
Resurscenter syn, Örebro	44	44	0	0	44	0
Resurscenter tal och språk, Sigtuna	95	0	0	95	0	1

¹⁾ En elev kan förekomma i mer än en kolumn.

Hösten 2001 var 777 elever inskrivna i specialskolan, vilket betyder att elevantalet minskat med närmare fyra procent jämfört med föregående år. Under tioårsperioden 1991–2001 har dock antalet inskrivna elever i specialskola ökat med närmare 14 procent. Läsåret 2001/02 kom eleverna från 168 kommuner och 466 elever (60%) kom från en annan kommun än den där skolan var belägen. Av det totala antalet elever var 550 (71%) bosatta i föräldrahemmet under utbildningen och 216 elever (28%) var bosatta i olika typer av elevhem på eller i närheten av skolorna.

Av det totala antalet elever som var inskrivna i specialskola läsåret 2001/02 var 44 (6%) elever synskadade, 638 (82%) elever hörselskadade och 95 (12%) talskadade. 157 (20%) elever hade flera funktionshinder. Endast nio procent av eleverna deltog i modersmålsundervisning.

5.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i specialskolan var 350 enligt mätningen i oktober 2001. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 87 procent. Omräknat till heltidstjänster hade specialskolan tillgång till 305 lärare. Räknat per 100 elever fanns det 39,3 heltidstjänstgörande lärare. Föregående läsår var antalet heltidstjänstgörande lärare per 100 elever 37,4.

Var fjärde lärare saknade pedagogisk utbildning, vilket visas i tabell 30. Andelen har ökat kraftigt under de senaste åren. För fem år sedan var andel utan pedagogisk utbildning mindre än åtta procent.

Tabell 30. Lärare i specialskolan vecka 41 1999 och 2000 samt vecka 42 2001

Läsår Pedagogisk utbildning	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1999/2000 Samtliga lärare	351	80	271	88,3	310	243	38,4
därav							
Antal med ped. utbildning	296	66	230	88,7	263	229	.
Andel (%) med ped. utbildning	84,3	82,5	84,9	.	84,7	94,2	.
2000/01 Samtliga lärare	341	78	263	88,6	302	226	37,4
därav							
Antal med ped. utbildning	272	59	213	87,7	239	206	.
Andel (%) med ped. utbildning	79,8	75,6	81,0	.	78,9	91,1	.
2001/02 Samtliga lärare	350	77	273	87,3	305	227	39,3
därav							
Antal med ped. utbildning	262	51	211	87,2	229	202	.
Andel (%) med ped. utbildning	74,9	66,2	77,3	.	74,8	89,0	.
Antal med spec. ped. utbildning	165	30	135	89,1	147	140	.
Andel (%) med spec. ped. utb.	47,1	39,0	49,5	.	48,1	61,6	.

Kostnader

Verksamhetsåret 2001 uppgick kostnaden för specialskolan till cirka 443 miljoner kronor², vilket är en ökning med drygt fyra procent i fasta priser sedan 2000.

Kostnaden per elev uppgick till 559 300 kronor. Det är cirka 34 100 kronor (i fasta priser), eller drygt sex procent, mer än år 2000. Ökningen av specialskolans kostnader beror framförallt på ökade kostnader för de största kostnadsposterna lokaler, undervisning samt elevhem. Även övriga kostnader har dock ökat.

Lokalkostnaden per elev har ökat med drygt tre procent sedan 2000 och undervisningskostnaden har ökat med närmare åtta procent. Under samma period ökade lärartätheten med knappt två heltidstjänst per 100 elever, vilket motsvarar en ökning med drygt fem procent.

Kostnaden för elevhem ökade med cirka 1 000 kronor per elev (i fasta priser) eller en procent jämfört med 2000. Kostnaden för läromedel uppgick till 10 300 per elev och har ökat med drygt 17 procent jämfört med 2000. Kostnaden för skolskjuts som utgör åtta procent av specialskolans kostnader uppgick till 42 400 kronor 2001, vilket är en ökning med tio procent jämfört med föregående år. Övriga kostnader för exempelvis administration, skolläda, elevvård, skolmåltider, SYO, kompetensutveckling och utvecklingsarbete, ökade med drygt nio procent mellan 2000 och 2001.

Undervisningskostnaden, som var 192 100 kronor per elev 2001, utgör i specialskolan endast drygt 30 procent av totalkostnaden. Jämfört med exempelvis grundskolan och gymnasieskolan där undervisningskostnaden utgör mellan 45

²Exklusive kostnad för specialpedagogiskt resurscentrum.

och 50 procent av den totala kostnaden är detta en förhållandevis låg andel. Elevhem är den näst största kostnadsposten efter undervisningskostnaden. År 2001 uppgick denna kostnad till 107 900 kronor per elev. Detta motsvarar cirka 20 procent av den totala kostnaden för specialskolan.

Kostnaden för specialpedagogiska resurscentra uppgick till 25,6 miljoner kronor 2001.³

Tabell 31. Kostnader för specialskolan 1999, 2000 och 2001 (löpande priser)

Samtliga specialskolor och resurscentra	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1999 Totalt¹⁾	468	.	.
Specialskolan	398	100	491 400
2000 Totalt¹⁾	488	.	.
Specialskolan	415	100	512 700
2000 Totalt¹⁾	469	.	.
Specialskolan	443	100	559 300
<i>därav</i> undervisning	152	34	192 100
lokaler	60	14	76 000
skolmåltider	15	3	18 600
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	8	2	10 300
skolskjuts/reseersättning	34	8	42 400
elevvård	13	3	16 500
elevhem	85	19	107 900
övrigt	76	17	95 700
Specialpedagogiska resurscenter	26	.	.

¹⁾ Inklusiv specialpedagogiska resurscentra.

²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

³⁾ I kostnaden för specialpedagogiskt resurscentrum ingick tidigare även kostnader för Tomtebodaskolans resurscentrum. Fr.o.m. årets kostnadsinsamling redovisas emellertid endast kostnader för resurscentrum vid regionskolorna för döva och hörselskadade, riksskolan i Gnesta samt resurscentra i Örebro och Sigtuna. Kostnaden för år 2001 kan därför inte jämföras med tidigare års redovisning.

6

Särskolan

6.1 Organisation

Enligt skollagen 6 kap. ska utbildningen i särskolan syfta till att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning. Den ska så långt som det är möjligt motsvara den som ges i grundskolan och gymnasieskolan.

Den obligatoriska särskolan består av grundsärskola och träningsskola. Den innebär nio års skolplikt för alla barn och ungdomar mellan 7 och 16 år. Därutöver har eleverna rätt till ett tionde, frivilligt skolår för att komplettera utbildningen. I grundsärskolan går elever med lindrig utvecklingsstörning. Eleverna undervisas i samma ämnen som grundskolans elever. Ämnenas innehåll och omfattning anpassas dock till varje elevs förutsättningar. Eleverna i träningsskolan har handikapp som gör att de inte kan tillgodogöra sig undervisningen i grundsärskolan. Styrelsen för särskolan avgör om en elev som tas emot i särskolan ska gå i grundsärskolan eller träningssärskolan.

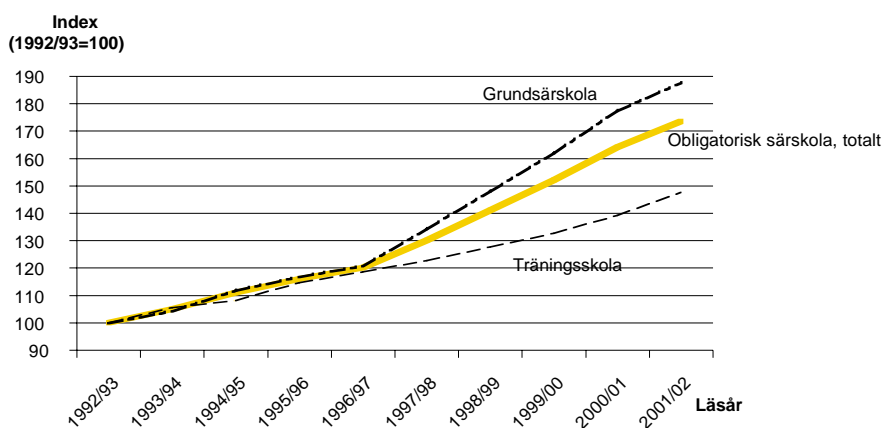
Genom en försöksverksamhet (SFS 1995:1249 se Skollagen 3 kap.) har föräldrar till utvecklingsstörda barn fått ett ökat inflytande över sitt barns skolgång. Det innebär att barn inte får tas emot i särskolan utan vårdnadshavarens medgivande. Försöksverksamheten har nyligen förlängts (SFS 2000:446) och gäller till utgången av juni år 2005. Lagen ger föräldrar rätt att avgöra var den obligatoriska skolgången ska ske. Däremot ges vårdnadshavare inte rätt att välja skolform inom särskolan, grundsärskola eller träningsskola. I en utvärdering 1998 fann Skolverket att knappt 100 elever/vårdnadshavare nyttjat den nya lagen. Skolverket har i olika sammanhang funnit att det blir allt vanligare att kommuner inför rutinen att elev/vårdnadshavare måste ansöka om särskola innan mottagande sker.

Alla elever som fullgjort sin skolplikt i den obligatoriska särskolan ska erbjudas fortsatt fyraårig utbildning i gymnasiesärskolan. Gymnasiesärskolan erbjuder yrkesutbildning på samma sätt som gymnasieskolan i nationella, special-

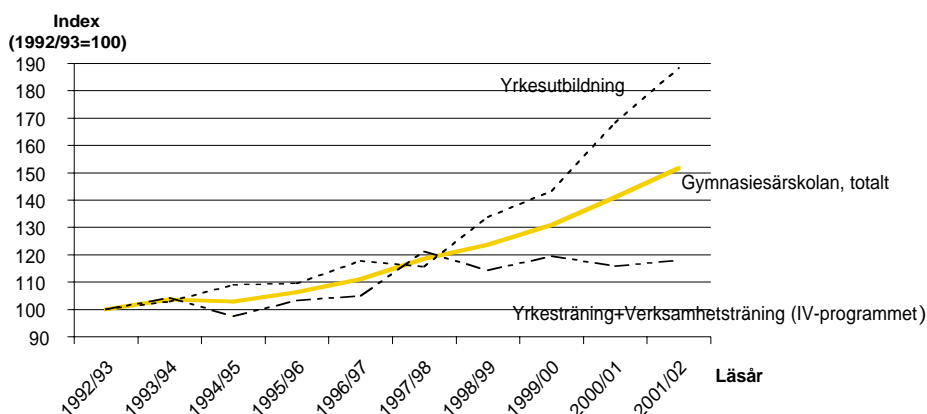
utformade eller individuella program. Styrelsen för särskolan avgör om en elev ska erbjudas yrkesutbildning på ett nationellt eller specialutformat program eller om eleven ska erbjudas yrkesträning eller verksamhetsträning inom ett individuellt program. De individuella programmen i gymnasiesärskolan riktar sig främst till elever som inte kan följa utbildningen på ett nationellt eller specialutformat program.

Särskolan omfattade totalt 19 795 elever hösten 2001. Av dessa gick 14 261 elever i den obligatoriska särskolan och 5 534 i gymnasiesärskolan. Antalet elever har successivt ökat under de senaste läsåren, vilket även framgår av diagram 8 och 9. I den obligatoriska särskolan har antalet elever ökat med 50 procent sedan hösten 1995. Detta kan jämföras med grundskolans elevökning på 13 procent under samma period. För gymnasiesärskolan var elevökningen under samma period 43 procent medan antalet elever i gymnasieskolan minskade något under perioden för att nu börja öka igen. Elevökningen i gymnasiesärskolan kommer med stor sannolikhet att fortsätta att öka kraftigt. På fyra år kommer elevantalet uppgå till över sju tusen elever, vilket är detsamma som en 30 procentig ökning. I en rapport till regeringen från Skolverket hösten 2000 framkommer att det finns både ekonomiska, pedagogiska och medicinska orsaker till den senaste tidens elevökning. Några förklaringar till elevökningen är stora elevkullar och undervisningsgrupper, nya styrdokument samt förändrade arbetssätt i grundskolan. Till detta tillkommer användningen av moderna diagnosmetoder som avslöjar och diagnostiserar nya typer av handikapp.

Diagram 8. Indexerad elevutveckling i den obligatoriska särskolan 1992–2001

Diagram 9. Indexerad elevutveckling i gymnasiesärskolan 1992–2001

Statistik över elevökningen i grundsärskolan visar att ökningstakten varierar mellan olika delar av landet. I flera län har antalet elever mer än fördubblats sedan läsåret 1992/93. Andelen elever i grundsärskolan av samtliga elever i grundskolan varierar mellan länen. I Örebro län är andelen som lägst med mindre än en procent av alla elever i grundskoleålder. I Värmlands län är mot-

svarande andel knappt två procent. Övergången från grundskola till särskola pågår under hela grundskoleperioden. Ungefär hälften av eleverna i särskolans år 9 hade tidigare gått ett eller flera år i grundskolan.

Under hösten 2001 redovisade Skolverket till regeringen en utvärdering gällande kvalitén i särskolan. Resultaten från enkätundersökningen visade att eleverna i särskolan mår bra men att deras kunskapsutveckling är dålig. Orsaken är brist på strategier för undervisning och organisation. Det ställs för låga krav på eleverna och de tilltros inte förmåga att kunna göra val, av exempelvis skola.¹

Tabell 32. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1997–2001

	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02
Särskolan totalt	15 032	16 095	17 242	18 623	19 795
<i>därav</i>					
Obligatorisk särskola	10 710	11 585	12 469	13 479	14 261
Gymnasiesärskola	4 322	4 510	4 773	5 144	5 534

Huvudmannaskapet för särskolan har under 1990-talets första hälft förts över från landstingen till kommunerna. Undantaget är en (1) skola som enligt särskilt beslut fortfarande drivs i landstingsregi. Härutöver bedrivs obligatorisk särskola vid 27 fristående skolor och gymnasiesärskola vid 17 fristående skolor läsåret 2001/02. Av tabell 33 framgår att majoriteten av eleverna i såväl obligatorisk särskola (97 %) som i gymnasiesärskola (91%) fick sin utbildning i skolor med kommunal huvudman. Antalet elever som gick i fristående skolor utgör fortfarande en liten del av det totala antalet elever i särskolan. Andelen elever som fick sin undervisning vid en fristående obligatorisk särskola har ökat något från föregående år till knappt tre procent. Andelen elever i fristående gymnasiesärskolor var drygt fem procent och det är ungefär samma andel som de senaste åren. Motsvarande andelar elever i skolor med fristående huvudman i den vanliga grund- och gymnasieskolan var något högre.

Totalt anordnades läsåret 2001/02 obligatorisk särskola vid 712 skolor (grundskolor med enbart integrerade elever ingår inte) i 273 kommuner. Motsvarande uppgifter för gymnasial särskola var 248 skolor i 179 kommuner. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 20 i den obligatoriska särskolan och 22 i gymnasiesärskolan. Av eleverna i den obligatoriska särskolan var 9,2 procent bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen. I gymnasiesärskolan var 37 procent av eleverna bosatta i annan kommun. Andelen elever bosatta i annan kommun varierar med några procentenheter mellan åren, både för obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan.

Andelen elever i obligatoriska särskolan som fick sin utbildning integrerad i en grundskoleklass läsåret 2001/02 var 15 procent, d.v.s. de gick minst halva tiden tillsammans med elever i en vanlig grundskoleklass. Andelen integrerade särskoleelever i en gymnasieskoleklass var fyra procent. Både för obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan, varierar andelen något med åren. I Skolverkets utvärdering hösten 2000 framkom att kommuner och län tillämpar olika synsätt eller ideologier när de hanterar elever i behov av särskilt stöd. Detta kommer klarast till uttryck i synen på integrerad undervisning av särskoleelever tillsammans med grundskoleelever. I kommunerna varierar andelen integrerade elever mellan 0–100 procent. I glesbygdskommuner och landbygdskommuner är det vanligt med integrering, av praktiska skäl. De integrerade eleverna som placeras efter "närhetsprincipen" får möjlighet att gå i samma skola som andra jämnåriga i området.

Av samtliga elever i särskolan var 60 procent pojkar och 40 procent flickor. Av eleverna i obligatorisk särskola och gymnasiesärskola deltog tre respektive en procent av eleverna i modersmålundervisning.

¹ *Kvalité i särskola – en fråga om värderingar*. Regeringsuppdrag om särskolan oktober 2001. Skolverket 2001.

Tabell 33. Antal elever i särskolan den 15 oktober 1997–2001 fördelade efter huvudman

Läsår Integration Huvudman Kön	Antal elever i					Samtliga elever
	Obligatorisk särskola därav		Gymnasiesärskola därav Yrkesförbered- ande linjer/ program	IV-program		
	Grund- särskola	Tränings- skola		Yrkes- träning	Verksam- hetsträning	
1997/98	7 101	3 609	2 024	1 644	654	15 032
därav Integrerade	1 387	0	131	71	7	1 596
Kommuner	6 920	3 492	1 882	1 453	611	14 358
Landsting	12	4	94	78	2	190
Fristående	169	113	48	113	41	484
1998/99	7 831	3 754	2 341	1 482	687	16 095
därav Integrerade	1 623	0	132	66	18	1 839
Kommuner	7 706	3 572	2 153	1 334	625	15 390
Landsting	13	1	106	39	12	171
Fristående	112	181	82	109	50	534
1999/00	8 568	3 901	2 507	1 484	782	17 242
därav Integrerade	1 729	0	139	36	8	1 912
Kommuner	8 403	3 739	2 282	1 374	683	16 481
Landsting	12	2	123	31	13	181
Fristående	153	160	102	79	86	580
2000/01	9 386	4 093	2 946	1 343	855	18 623
därav Integrerade	2 111	0	221	42	10	2 384
Kommuner	9 197	3 950	2 709	1 290	715	17 861
Landsting	12	2	122	41	13	190
Fristående	177	141	115	12	127	572
2001/02	9 918	4 343	3 296	1 398	840	19 795
därav Integrerade	2 197	0	179	43	9	2 428
Kommuner	9 678	4 156	3 040	1 260	756	18 890
Landsting	11	2	140	37	13	203
Fristående	229	185	116	101	71	702
Pojkar	5 902	2 613	1 960	833	484	11 792
Flickor	4 016	1 730	1 336	565	356	8 003

Det var 40 procent (2 238 elever) av gymnasiesärskolans elever som deltog i yrkesträning eller verksamhetsträning inom ramen för ett individuellt program (IV-program) medan 60 procent av eleverna (2 183 elever) deltog i yrkesutbildning enligt ett nationellt eller specialutformat program. De vanligaste nationella programmen var hotell- och restaurangprogrammet (562 elever), industriprogrammet (393 elever), naturbruksprogrammet (354 elever) och handels- och administrationsprogrammet (289 elever).

6.2 Resurser

Lärare

Från och med läsåret 2000/01 samlas även uppgifter in om lärare i fristående skolor vilka således numera ingår i redovisningen. Tabell 34 visar att i oktober 2001 tjänstgjorde 4 300 lärare i den obligatoriska särskolan med kommunal huvudman. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 68 procent och med hänsyn tagen till tjänstgöringsgrad var antalet lärare 2 900. Det är en ökning med 125 lärare (omräknat till heltidstjänster) jämfört med året innan. I gymnasiesärskolan har antalet lärare ökat med mer än hundra och uppgår nu till drygt 1 600 lärare. Tjänstgöringsgraden var 72 procent, vilket innebär att antalet lärare omräknat till heltidstjänster var 1 180.

I fristående skolor var det 164 samt 135 tjänstgörande lärare, i den obligatoriska särskolan respektive gymnasiesärskolan. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 69 procent i den obligatoriska särskolan samt 74 procent i gymnasiesärskolan. Omräknat till heltidstjänster uppgick antalet lärare till 113 i obligatoriska särskolan och till 100 i gymnasiesärskolan. I och med kommunaliseringen av särskolan arbetar nu så gott som samtliga särskolelärare i kommunala eller i fristående skolor.

Det fanns 25,0 lärare per 100 elever i obligatoriska särskolan och det är i det närmaste oförändrat jämfört med åren innan. I beräkningen ingår inte integrerade elever. I gymnasiesärskolan var det 24,3 lärare per 100 elever och antalet lärare per 100 elever har minskat flera år i rad. I fristående skolor var det 33,4 respektive 36,7 lärare per 100 elever i obligatoriska särskolan respektive gymnasiesärskolan.

Andelen lärare (heltidstjänster) med pedagogisk utbildning oavsett huvudman, var 88 procent i den obligatoriska särskolan och 81 procent i gymnasiesärskolan läsåret 2001/02. Föregående läsår var motsvarande andelar 89 och 84 procent, vilket framgår i tabell 34. Andelen lärare som har pedagogisk utbildning i särskolan har således minskat något. I fristående sarskola var andelen med pedagogisk utbildning lägre än för skolor med kommunal huvudman. Detta gällde såväl för den obligatoriska sarskola som gymnasiesarskola. Hälften av undervisningen i den obligatoriska sarskola utfördes av lärare som hade genomgått en specialpedagogisk utbildning av något slag.

**Tabell 34. Lärare i sarskola
1999–2001, den vecka då 15 oktober
ingår**

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1999/00 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola¹⁾	3 870	744	3 126	67,9	2 626	2 132	25,1
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	3 482	619	2 863	69,4	2 417	2 051	.
Andel (%) med ped. utbildning	90,0	83,2	91,6	.	92,0	96,2	.
1999/00 Samtliga lärare i gymnasiesarskola¹⁾	1 562	569	993	72,4	1 132	929	26,2
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 361	478	883	73,6	1 002	896	.
Andel (%) med ped. utbildning	87,1	84,0	88,9	.	88,5	96,4	.
2000/01 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola²⁾	4 198	831	3 367	68,7	2 884	2 327	25,4
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	3 639	653	2 986	70,3	2 557	2 190	.
Andel (%) med ped. utbildning	86,7	78,6	88,7	.	88,7	94,1	.
2000/01 Samtliga lärare i gymnasiesarskola²⁾	1 717	625	1 092	70,7	1 214	1 001	24,9
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 417	494	923	72,0	1 020	915	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,5	79,0	84,5	.	84,0	91,4	.
2001/02 Samtliga lärare i obligatorisk sarskola²⁾	4 482	888	3 594	67,9	3 044	2 469	25,3
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	3 814	674	3 140	70,0	2 669	2 312	.
Andel (%) med ped. utbildning	85,1	75,9	87,4	.	87,7	93,7	.
2001/02 Samtliga lärare i gymnasiesarskola²⁾	1 851	676	1 175	72,1	1 334	1 105	25,2
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 485	514	971	73,0	1 084	991	.
Andel (%) med ped. utbildning	80,2	76,0	82,6	.	81,3	89,7	.
Per huvudman 2001/02							
Obligatorisk sarskola							
Kommun (samtlige lärare)	4 308	850	3 458	67,9	2 925	2 364	25,0
Landsting (samtlige lärare)	11	3	8	63,6	7	7	53,8
Fristående (samtlige lärare)	164	35	129	68,7	113	98	33,4
Gymnasiesarskola							
Kommun (samtlige lärare)	1 638	588	1 050	72,0	1 179	974	24,3
Landsting (samtlige lärare)	79	44	35	69,8	55	39	29,5
Fristående (samtlige lärare)	135	45	90	74,3	100	91	36,7

¹⁾ Exkl. lärare vid fristående skolor.

²⁾ Inkl. lärare vid fristående skolor.

Kostnader

Kommunernas kostnader för kommunal särskola var 4,1 miljarder kronor år 2001. Kommunerna betalade dessutom 165,9 miljoner kronor i ersättningar till fristående särskolor och 38 miljoner kronor i ersättningar till landsting. I två landsting finns det riksrekryterande särskolor med statsbidrag. Statsbidraget var 10,5 miljoner kronor år 2001.

Kostnaden per elev är något högre i obligatoriska särskolan än i gymnasie-särskolan, 228 900 kronor jämfört med 221 200 kronor, exklusive kostnaden för skolskjuts. Totalkostnaden exklusive kostnaden för skolskjutsar har här dividerats med antalet elever i särskolan som inte är integrerade i grundskolan respektive gymnasieskolan. Kostnaderna för de integrerade eleverna är svåra att särskilja i kostnaderna för grundskolan respektive gymnasieskolan och ingår därför i grundskol- respektive gymnasieskolredovisningen. Vissa av de kostnader som här antas bara ha kommit de icke-integrerade särskoleeleverna till del kan avse även integrerade särskoleelever. I så fall är den kostnad per elev som redovisas här något överskattad. Skolskjutskostnaden har i tabell 35 fördelats på alla särskoleelever, integrerade såväl som ej integrerade, eftersom skolskjutskostnaden vanligtvis avser hela särskolans elevgrupp.

Undervisningskostnaden är den största delkostnaden. Den uppgår till 117 600 kronor per elev i obligatorisk särskola och är 12 600 kronor lägre i gymnasiesärskolan. Lokalkostnaden är däremot betydligt högre i gymnasiesärskolan, 36 600 kronor per elev jämfört med 23 000. Även kostnaden för läromedel/utrustning är betydligt högre i gymnasiesärskolan än i obligatorisk särskola. I obligatorisk särskola är däremot skolskjutskostnaden och övriga kostnader, t ex för elevassistenter, högre.

Kostnaden per elev varierar stort mellan kommuner. I många kommuner är elevantalet mycket lågt. Det är framför allt i dessa kommuner som extremt höga eller extremt låga kostnader förekommer.

Tabell 35. Kostnader för särskolan 1999–2001 (löpande priser)

	Kostnad totalt miljoner kr ¹⁾	Andel (%)	Kostnad per elev ²⁾ , kr
1999 Totalt³⁾	3 355	100	234 900
2000 Totalt³⁾	3 657	100	238 800
2001 Totalt³⁾	4 086	100	251 900
Obligatorisk särskola	2 971	100	257 500
därav undervisning	1 354	46	117 600
lokaler	265	9	23 000
skolmåltider	49	2	4 200
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	58	2	5 000
skolskjuts/reseersättning	335	11	28 600
elevvård	44	1	3 900
Övrigt	866	29	75 200
Gymnasiesärskola	1 115	100	238 400
därav undervisning	490	44	105 000
lokaler	170	15	36 600
skolmåltider	19	2	4 000
läromedel/utrustning/ skolbibliotek	43	4	9 300
skolskjuts/reseersättning	84	8	17 200
elevvård	16	1	3 400
Övrigt	293	26	62 900

¹⁾ Kostnader för elever integrerade i grund- eller gymnasieskola ingår inte.

²⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

³⁾ Kostnader för riksrekryterande landstingsskolor med statsbidrag ingår inte. Statsbidraget uppgick till 10 milj. kr 2001. Kostnader för fristående särskolor och för den särskoleutbildning kommuner köper från landsting ingår inte heller. Kommunernas ersättning till fristående skolor uppgick till 166 milj. kr, till landsting till 38 milj. kr 2001.

7

Gymnasieskolan

Gymnasieskolans rekryteringsbas utgörs till största delen av elever som avslutat år 9 i grundskolan närmast föregående läsår. Av de 124 400 elever som gick år 1 i gymnasieskolan hösten 2001 kom 82 procent, 101 800 elever, direkt från grundskolan. Dessa utgjorde 97,5 procent av de 104 800 elever som avslutade grundskolans årskurs 9 våren 2001. Drygt 105 000 elever var nybörjare i gymnasieskolan, dvs. de hade inte tidigare påbörjat en gymnasieutbildning. Samtliga de 112 000 som sökte var i utbildning i oktober. Antalet elever som kommer att sluta grundskolan förväntas öka till ca 110 000 elever år 2003 och till ca 126 000 elever år 2006. Därefter kommer elevantalet att minska och därmed också rekryteringsbasen för gymnasieskolan.

Av eleverna som gick i år 1 på nationella program kom 87 procent direkt från grundskolan. Motsvarande andel var för specialutformade program 89 procent, för individuella program 50 procent och för International Baccalaureate (IB) 85 procent. IB är en utbildning som leder till en internationell examen som är godkänd för inträde till universitet i ett stort antal länder.

7.1 Organisation

Gymnasieutbildning anordnas av kommuner, landsting och i fristående skolor. Den innefattar 17 nationella program samt specialutformade och individuella program. De nationella programmen är oftast uppdelade i inriktningar¹ som eleverna kan välja mellan från det andra året.

Gymnasieutbildningen byggs upp av olika kurser av vilka ett antal kurser, kärnämneskurser, är obligatoriska för alla elever på de nationella och specialutformade programmen. De nationella programmen innehåller också obligatoris-

¹ Infördes fr.o.m. höstterminen 2000. För elever som började i gymnasieskolan före den 1 juli 2000 var programmen grenindelade.

ka så kallade karaktärsämnen, vilka är specifika för de olika programmen. Utöver kärn- och karaktärsämneskurserna för det egna programmet ska eleven välja ytterligare ett antal kurser enligt eget önskemål, och kan också välja att utöka studierna med kurser utöver vad programplanen kräver. På detta sätt finns förutsättningar för att utbildningen ska kunna formas efter individuella önskemål. Timplanen uttrycks som riktvärden för utbildningens omfattning för ämnen och totalt på de olika programmen.

Varje kommun är skyldig att erbjuda alla ungdomar i kommunen, fram till och med det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år, möjlighet att påbörja utbildning på program antingen i den egna kommunen eller genom avtal i annan kommun. De ungdomar som inte tagits in på något nationellt program ska erbjudas utbildning på specialutformade eller individuella program. Elevutvecklingen i gymnasieskolan under de senaste fem läsåren redovisas i tabell 36.

Tabell 36. Antal elever i gymnasieskolan 15 oktober 1997–2001 fördelade efter huvudman

	1997	1998	1999	2000	2001
Gymnasieskolan totalt	312 936	309 143	305 579	305 270	311 121
<i>därav</i>					
Kommunala skolor	286 576	284 989	286 629	283 361	287 093
Landstingsskolor	16 781	13 238	5 017	4 856	5 163
Fristående skolor	6 804	8 647	11 379	14 251	17 887
Internationella skolor	202	175	184	165	173
Riksinternatskolor	910	919	936	902	805
Kompletterande skolor	1 663	1 175	1 434	1 735	– ¹⁾

¹⁾ Från och med 2001 räknas inte kompletterande skolor som fristående gymnasieskolor och ingår därför inte längre i statistiken för gymnasieskolan.

Hösten 2001 var drygt 311 000 elever inskrivna i gymnasieskolan. Det innebär att antalet nu närmar sig 1997 års siffror, efter en nedgång till drygt 305 000 elever 1999 och 2000. Drygt 92 procent av alla elever i gymnasieskolan hösten 2001 fick sin utbildning i kommunala skolor medan 1,7 procent deltog i utbildningar som anordnades av landstingen (omvårdnads- och naturbruksprogrammen), 5,7 procent gick i fristående skolor och 0,2 procent i övriga skolor. Antalet elever i landstingens gymnasieskolor har minskat med 11 600 elever (–69%) jämfört med 1997. Detta förklaras främst av att kommunerna övertagit ansvaret för tidigare landstingsutbildning inom främst omvårdnadsprogrammet, men också av att antalet elever som läser omvårdnadsprogrammet har minskat. Antalet elever i fristående skolor har ökat med ca 3 600 elever från föregående år. Jämfört med hösten 1997 har antalet elever i fristående skolor ökat från 6 800 till närmare 18 000 elever.

De fristående skolorna över grundskolenivå med kommun- eller statsbidrag kan delas in i fristående gymnasieskolor (142 skolor, 17 887 elever), internationella skolor (3 skolor, 173 elever) samt riksinternatskolor (3 skolor, 805 elever).² De fristående gymnasieskolorna och riksinternatskolorna anordnar utbildning motsvarande den som ges i kommunala gymnasieskolor. Det finns även ett antal skolor som inte erhåller statsbidrag men som begärt och blivit ställda under statlig tillsyn, vilket är en av förutsättningarna för att eleverna ska få rätt till studiestöd. Dessa skolor har inte någon skyldighet att lämna uppgifter till uppföljningssystemet och ingår därför inte i statistiken över fristående skolor.

I 273 av landets 289 kommuner anordnade kommunerna gymnasieutbildning i egen regi. Tjugosex kommuner har gått samman i nio gymnasieförbund. Utbudet av nationella program varierade mellan kommunerna; det fanns 114 kommuner som hade minst tio nationella program, medan 54 hade fem program eller färre. 32 kommuner anordnade enbart individuellt program.

² Från och med 2001 räknas inte kompletterande skolor som fristående gymnasieskolor och ingår därför inte längre i statistiken för gymnasieskolan. Dessa redovisas tillsammans med övriga kompletterande utbildningar, se kapitel 12 Kompletterande utbildningar.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan gick 21 procent av eleverna i skola i en annan kommun än hemkommunen. För skolkommunerna varierade andelen elever från andra kommuner mellan inga elever (21 kommuner) och 88 procent av eleverna. I 26 kommuner kom mer än hälften av eleverna från annan kommun.

Tabell 37. Antal kommuner, skolor och elever i gymnasieskolan 15 oktober 1997–2001

Läsår Huvudman	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal elever ¹⁾	Antal elever per		Elever bosatta i annan kommun	
				Kommun	Skola	Antal	Andel (%)
1997/98	281	638	312 936	1 114	490	78 708	25,2
1998/99	279	624	309 143	1 108	495	76 391	24,7
1999/00	277	595	305 579	1 103	514	76 447	25,0
2000/01	277	654	305 270	1 102	467	77 050	25,2
2001/02	275	654	311 121	1 131	476	79 896	25,7
<i>därav</i>							
Kommun	273	472	287 093	1 052	608	65 445	22,8
Landsting	32	34	5 163	161	152	4 130	80,0
Fristående skolor	59	142	17 887	303	126	9 704	54,3
Internationella skolor	1	3	173	173	58	84	48,6
Riksinternatskolor	3	3	805	268	268	533	66,2

¹⁾ T.o.m.läsåret 2000/01 ingår elever i kompletterande skolor i antalsuppgiften (se tabell 36).

För kommuner med egen gymnasieskola varierade andelen elever som utbildades i annan kommuns gymnasieskola mellan 1,6 och 97,9 procent. Generellt kan sägas att små kommuner och landsbygdskommuner hade stora andelar elever som gick i gymnasieskola i annan kommun, medan andelen var lägst i storstäder och större kommuner.

I oktober 2001 var antalet skolor (inkl. skolor med enbart individuella program) 654 stycken, 33 fler än föregående år. Samtidigt som antalet kommunala skolor minskade med 13 så tillkom 45 fristående skolor. Det genomsnittliga antalet elever per skola var 476, betydligt fler i kommunala skolor (608) än i landstingsskolor (152) och fristående skolor (126). Utbildningen vid en gymnasieskola är ofta förlagd till flera olika lokaler. På många håll förekommer också lokalmässig samverkan med komvux. Detta innebär att måttet skolstorlek för gymnasieskolan har en organisatorisk innebörd och inte på samma sätt som för grundskolan speglar hur många elever som undervisas i samma skolbyggnad. Ökningen av det genomsnittliga antalet elever i kommunala skolor innebär att föregående års minskning (från 630 till 584 skolor) enbart var tillfällig. I de fristående skolorna har det genomsnittliga antalet elever minskat, vilket bland annat kan förklaras av det stora nytilskottet av skolor. (När skolor nyetableras börjar man vanligtvis med att ta emot elever i år 1 för att det efterföljande året ha elever i år 1 och 2 osv.)

Hösten 2001 gick 92 procent av alla elever i gymnasieskolan på något av de 17 nationella programmen eller på ett specialutformat program. Sju procent gick på ett individuellt program och en procent gick på annan gymnasial utbildning än program. Av de 123 500 elever som gick i år 1 på ett program gick 77 procent på ett nationellt program, 8 procent på specialutformat program och 15 procent på ett individuellt program. Utöver dessa gick knappt 1 100 elever på International Baccalaureate eller kurser utanför den ordinarie programstrukturen (ex. utbildningar vid Waldorfskolor).

Mellan 2000 och 2001 ökade antalet elever i år 1 på gymnasieskolans program med knappt 4 procent. Andelen elever ökade mest på industriprogrammet, specialutformade program samt hantverks- och byggprogrammen med 24, 23 respektive 14 procent. På sex program minskade antalet elever, mest på omvårdnads-, livsmedels- och naturvetenskapsprogrammen med 11, 9 respektive 8 procent.

**Tabell 38. Antal elever i gymnasie-
skolan 15 oktober 2001 fördelade
efter studieväg**

Program därav Inriktning Gren	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 2000o 2001		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel (%)			Totalt	därav Kvinnor
Barn- och fritidsprogrammet	166	175	4 621	3 421	-31	-0,7	3 843	3 493	11 957	8 993
inriktning fritid	60	61	.	.	.	.	569	.	569	300
pedagogisk och social verksamhet	74	76	.	.	.	.	1 298	.	1 298	1 121
lokal	0	0	.	.	.	.	0	.	0	0
gren lokal	4	4	.	.	.	.	.	82	82	54
Byggprogrammet	114	117	3 257	84	388	13,5	2 707	2 318	8 282	176
inriktning anläggning	24	24	.	.	.	.	155	.	155	3
husbyggnad	112	112	.	.	.	.	1 967	.	1 967	15
måleri	49	49	.	.	.	.	438	.	438	35
plåtslageri	21	21	.	.	.	.	114	.	114	0
lokal	4	4	.	.	.	.	33	.	33	1
gren hus och anläggning	113	114	.	.	.	.	.	1 804	1 804	7
måleri	44	44	.	.	.	.	.	341	341	30
byggnadsplåt	21	21	.	.	.	.	.	115	115	1
lokal	7	7	.	.	.	.	.	58	58	0
Elprogrammet	160	168	4 953	103	263	5,6	4 150	3 978	13 081	205
inriktning automation	66	66	.	.	.	.	512	.	512	5
datorteknik	108	111	.	.	.	.	1 368	.	1 368	16
elektronik	77	80	.	.	.	.	669	.	669	12
elteknik	124	125	.	.	.	.	1 578	.	1 578	14
lokal	3	3	.	.	.	.	23	.	23	0
gren automation	68	68	.	.	.	.	.	527	527	6
installation	128	130	.	.	.	.	.	1 592	1 592	27
elektronik	127	132	.	.	.	.	.	1 779	1 779	19
lokal	7	7	.	.	.	.	.	80	80	3
Energiprogrammet	47	49	691	30	-17	-2,4	612	584	1 887	70
inriktning drift- och underhållsteknik	12	12	.	.	.	.	107	.	107	7
sjöfartsteknik	8	8	.	.	.	.	158	.	158	12
VVS- och kylteknik	35	35	.	.	.	.	334	.	334	8
lokal	1	1	.	.	.	.	13	.	13	2
gren energi	20	20	.	.	.	.	.	164	164	4
fartygsteknik	8	8	.	.	.	.	.	143	143	4
vvs	34	34	.	.	.	.	.	262	262	0
lokal	2	2	.	.	.	.	.	15	15	3
Estetiska programmet	131	150	5 967	4 349	474	8,6	4 965	4 317	15 249	10 787
inriktning bild- och formgivning	88	96	.	.	.	.	1 643	.	1 643	1 279
dans	41	44	.	.	.	.	523	.	523	463
musik	88	93	.	.	.	.	1 749	.	1 749	886
teater	58	62	.	.	.	.	825	.	825	680
lokal	13	13	.	.	.	.	225	.	225	164
gren dans och teater	51	56	.	.	.	.	.	1 001	1 001	857
konst och formgivning	85	92	.	.	.	.	.	1 571	1 571	1 180
musik	83	87	.	.	.	.	.	1 504	1 504	760
lokal	18	18	.	.	.	.	.	241	241	169
Fordonsprogrammet	146	155	4 063	230	414	11,3	3 270	3 166	10 499	424
inriktning flygteknik	5	5	.	.	.	.	165	.	165	2
karosseri	24	24	.	.	.	.	155	.	155	4
maskin- och lastbilsteknik	43	43	.	.	.	.	271	.	271	1
personbilsteknik	123	125	.	.	.	.	1 278	.	1 278	44
transport	60	60	.	.	.	.	1 294	.	1 294	66
lokal	8	8	.	.	.	.	107	.	107	4
gren flygteknik	5	5	.	.	.	.	.	149	149	1
karosseri	27	27	.	.	.	.	.	134	134	3
fordonsteknik	131	134	.	.	.	.	.	1 427	1 427	20
transport	59	59	.	.	.	.	.	1 315	1 315	49
lokal	14	15	.	.	.	.	.	141	141	0
Handels- och adm. progr.	154	168	5 053	3 061	272	5,7	4 093	3 479	12 625	7 223
inriktning handel och service	87	92	.	.	.	.	1 891	.	1 891	979
turism och resor	55	59	.	.	.	.	640	.	640	484
lokal	7	7	.	.	.	.	108	.	108	56
gren lokal	4	4	.	.	.	.	.	36	36	26

Forts. tabell 38

Program därav Inriktning Gren	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 2000o 2001		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel (%)			Totalt	därav Kvinnor
Hantverksprogrammet	71	87	1 893	1 603	236	14,2	1 492	1 264	4 649	3 967
inriktning lokal	8	10	.	.	.	.	269	.	269	243
gren lokal	9	9	.	.	.	.	.	144	144	127
Hotell- och rest. programmet	136	141	5 485	3 137	381	7,5	4 517	4 100	14 102	7 850
inriktning hotell	46	47	.	.	.	.	608	.	608	483
restaurang – måltids- service	120	124	.	.	.	.	3 697	.	3 697	1 890
gren lokal	8	8	.	.	.	.	212	.	212	129
hotell	42	43	.	.	.	.	.	521	521	434
restaurang	103	106	.	.	.	.	.	2 930	2 930	1 422
storhushåll	15	15	.	.	.	.	.	148	148	71
gren lokal	23	23	.	.	.	.	.	501	501	284
Industriprogrammet	144	149	1 747	103	343	24,4	1 326	1 458	4 531	275
inriktning lokal	17	17	.	.	.	.	243	.	243	14
gren industri	95	95	.	.	.	.	.	930	930	8
process	6	6	.	.	.	.	.	50	50	1
trä	25	26	.	.	.	.	.	163	163	4
textil och konfektion	4	4	.	.	.	.	.	68	68	65
gren lokal	8	8	.	.	.	.	.	63	63	2
Livsmedelsprogrammet	31	31	500	340	-47	-8,6	473	411	1 384	891
inriktning lokal	1	1	.	.	.	.	17	.	17	10
gren bageri och konditori	20	20	.	.	.	.	.	242	242	154
kött och charkuteri	12	12	.	.	.	.	.	89	89	45
gren lokal	3	3	.	.	.	.	.	12	12	7
Medieprogrammet	91	104	4 687	2 657	97	2,1	4 155	3 895	12 737	6 935
inriktning medieproduktion	82	91	.	.	.	.	3 833	.	3 833	2 078
tryckteknik	5	5	.	.	.	.	47	.	47	18
gren lokal	2	2	.	.	.	.	275	.	275	169
information och reklam	80	89	.	.	.	.	.	3 207	3 207	1 649
tryckmedia	16	16	.	.	.	.	.	278	278	136
gren lokal	11	11	.	.	.	.	.	410	410	228
Naturbruksprogrammet	52	56	2 750	1 830	240	9,6	2 260	1 958	6 968	4 415
inriktning lokal	11	12	.	.	.	.	367	.	367	221
gren lokal	9	10	.	.	.	.	.	253	253	157
Naturvetenskapsprogrammet	196	287	14 399	6 521	-1 204	-7,7	14 416	16 204	45 019	19 600
inriktning matematik – datavetenskap	152	184	.	.	.	.	3 460	.	3 460	765
miljövetenskap	76	84	.	.	.	.	599	.	599	442
naturvetenskap	192	260	.	.	.	.	9 692	.	9 692	4 934
gren lokal	11	13	.	.	.	.	482	.	482	240
naturvetenskap	193	263	.	.	.	.	.	10 756	10 756	5 472
teknisk	174	193	.	.	.	.	.	4 170	4 170	639
gren lokal	38	40	.	.	.	.	.	1 122	1 122	392
Omvårdnadsprogrammet	131	136	3 252	2 831	-417	-11,4	3 132	3 191	9 575	8 403
inriktning lokal	2	2	.	.	.	.	55	.	55	42
gren omvårdnad	98	100	.	.	.	.	.	2 565	2 565	2 266
tandvård	6	6	.	.	.	.	.	90	90	78
gren lokal	3	3	.	.	.	.	.	55	55	35
Samhällsvetenskaps- programmet	206	321	25 029	15 802	-272	-1,1	23 896	23 306	72 231	45 284
inriktning ekonomi	182	235	.	.	.	.	9 278	.	9 278	4 979
kultur	115	131	.	.	.	.	1 593	.	1 593	1 205
samhällsvetenskap	195	281	.	.	.	.	10 200	.	10 200	6 633
språk	124	144	.	.	.	.	1 638	.	1 638	1 466
gren lokal	23	30	.	.	.	.	1 014	.	1 014	658
ekonomisk	184	232	.	.	.	.	.	8 889	8 889	4 538
humanistisk	146	172	.	.	.	.	.	1 958	1 958	1 737
samhällsvetenskaplig	195	276	.	.	.	.	.	10 039	10 039	6 512
gren lokal	56	69	.	.	.	.	.	2 182	2 182	1 449
Teknikprogrammet	179	206	7 341	822	406	5,9	6 299	.	13 640	1 433
inriktning lokal	62	74	.	.	.	.	2 600	.	2 600	296

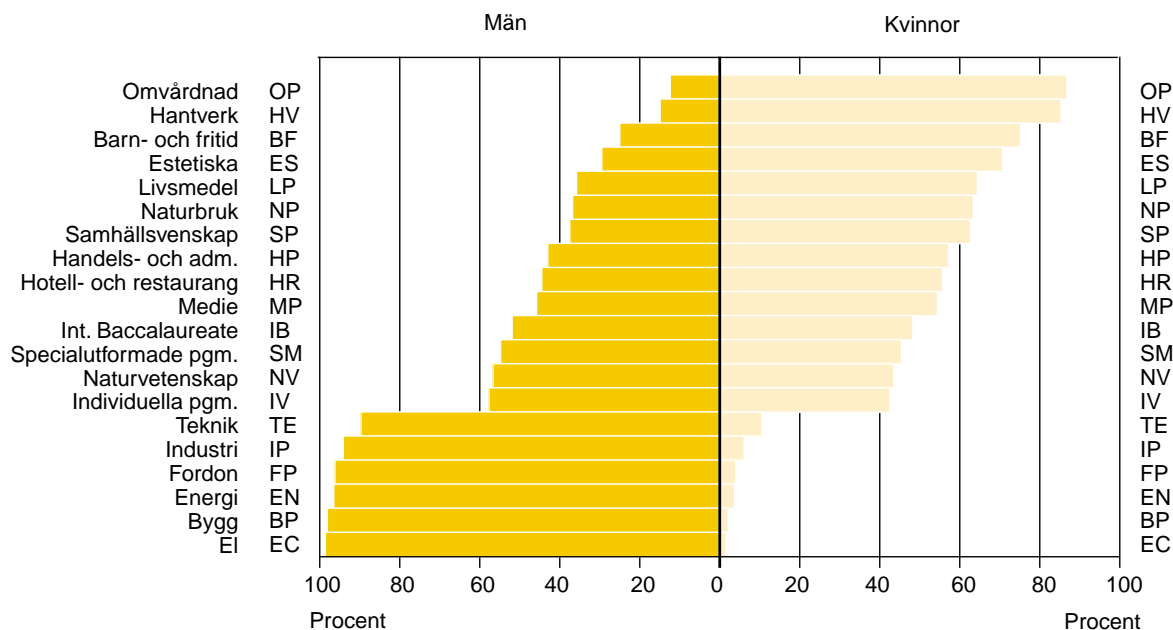
Forts. tabell 38

Program därav Inriktning Gren	Antal skol- kom- muner	Antal skolor	Antal elever år 1		Förändring för år 1 mellan 2000o 2001		Antal elever år 2	Antal elever år 3	Samtliga elever	
			Totalt	därav Kvinnor	Antal	Andel (%)			Totalt	därav Kvinnor
Samtliga nationella program	239	512	95 688	46 924	1 526	1,6	85 606	77 122	258 416	126 931
lokala inriktningar	104	147	.	.	.	.	6 043	.	6 043	2 249
lokala grenar	119	170	.	.	.	.	.	5 395	5 395	2 936
Specialutformade program	165	324	9 475	4 432	1 784	23,2	7 741	10 014	27 230	12 355
riksrekryterande	51	79	2 838	1 315	.	.	1 645	1 151	5 634	2 751
med anknytning till:										
Industri (IP)	26	27	451	56	-93	-17,1	372	475	1 298	136
Naturvetenskap (NV)	88	114	769	356	12	1,6	653	2 104	3 526	1 440
Samhällsvetenskap (SP)	88	131	2 063	1 193	46	2,3	2 514	2 998	7 575	4 341
Teknik (TE)	52	64	597	94	-244	-29,0	676	1 388	2 661	344
Övr. SM med pgm-ankn.	73	112	1 943	1 064	51	2,7	1 522	1 546	5 011	2 704
Individuella program	271	384	18 385	7 868	885	5,1	2 657	1 706	22 748	9 678
med anknytning till:										
Barn- och fritid (BF)	55	60	376	284	206	121,2	96	74	546	417
Fordon (FP)	50	58	400	17	-6	-1,5	126	130	656	26
Handels- och adm. (HP)	45	53	348	183	51	17,2	109	71	528	277
Samhällsvetenskap (SP)	36	49	349	155	214	158,5	90	115	554	265
Övriga PRIV-program	94	149	1 684	627	-456	-21,3	554	434	2 672	1 029
Läringsutbildning (IVLL)	7	8	106	30	42	65,6	26	21	153	32
Invandrarintroduktion (IVIK)	37	59	2 101	1 014	147	7,5	55	12	2 168	1 045
Samtliga program	275	641	123 548	59 224	4 195	3,5	96 004	88 842	308 394	148 964
International baccalaureate	21	25	824	542	209	34,0	649	510	1 983	1 301
Övriga utbildningar	8	12	255	156	- 21	-7,6	239	250	744	429
Gymnasieskolan totalt	275	654	124 627	59 922	4 383	3,6	96 892	89 602	311 121	150 694

Hösten 2001 var 51,6 procent av samtliga elever i gymnasieskolan män och 48,4 procent kvinnor, men på de olika programmen fanns liksom tidigare år stora skillnader vad gäller könsfördelningen. På de nationella programmen varierar andelen kvinnor från 88 procent på omvårdnadsprogrammet till endast 1,6 procent på elprogrammet. På bygg-, el-, energi-, fordons- och industriprogrammen var andelen kvinnor mindre än tio procent. Endast på handels- och administrations-, hotell- och restaurang-, medie- och naturvetenskapsprogrammen, specialutformade respektive individuella program samt IB-linjen var könsfördelningen relativt jämn (maximalt 60 procent elever av endera könet).

När programgymnasiet infördes 1993/94 delades flertalet program in i olika grenar. I samband med reformeringen av gymnasieskolan inför läsåret 2000/01 övergick programmen till att indelas i inriktningar. Liksom tidigare väljer eleverna inriktning på sina studier först i år 2. Det innebär att det i gymnasieskolan läsåret 2001/02 dels finns elever i år 3 som följer olika grenar, medan elever i år 2 följer de nya inriktningarna.

Diagram 10. Andel män respektive kvinnor per program/IB i gymnasieskolan 15 oktober 2001

Lokala inriktningar

När programgymnasiet infördes gavs kommunerna möjlighet att anordna lokala grenar knutna till de nationella programmen för att till exempel tillmötesgå önskemål från elever eller för att svara mot ett sådant lokalt eller regionalt utbildningsbehov som de nationellt fastställda grenarna inte tillgodoser (2 kap. 11 § gymnasieförordningen). I den reformerade gymnasieskolan, fr.o.m. läsåret 2000/01, finns motsvarande möjlighet för kommuner att inrätta lokala inriktningar.

Hösten 2001 anordnades lokala grenar vid 170 skolor i 119 kommuner och lokala inriktningar vid 104 skolor i 147 kommuner. Det totala antalet elever på lokala grenar och inriktningar var drygt 11 400, ungefär det dubbla jämfört med hösten 1995. 45 procent av det totala antalet elever på lokala grenar och inriktningar hösten 2001 var kvinnor, en minskning med tio procentenheter jämfört med föregående år.

Specialutformade program

Specialutformade program är avsedda att ge en utbildning som inte tillgodoses på de nationella programmen, men som är likvärdig med dessa. Styrelsen för utbildningen ska fastställa en plan för varje specialutformat program och om programmet är avsett för en grupp elever ska styrelsen också fastställa program mål (5 kap. 4a § skollagen). Alla kärnämneskurser måste ingå. Såväl kurser i yrkesämnena och andra ämnen samt lokalt fastställda kurser kan ingå.

Hösten 2001 anordnades specialutformade program vid 324 skolor i 165 kommuner vilket kan jämföras med 290 skolor i 160 kommuner föregående år och 168 skolor i 111 kommuner hösten 1997. Antalet elever var 27 200 vilket innebär att elevantalet på specialutformade program fortsatt att öka snabbt. Andelen kvinnor var 45 procent. Drygt en fjärdedel av alla elever på specialutformade program gick på program näraliggande det samhällsvetenskapliga programmet. Andra vanliga nationella program som det specialutformade programmet var näraliggande var naturvetenskapsprogrammet (13% av eleverna), teknikprogrammet (8%) och industriprogrammet (5%).

Individuella program

Kommunerna är skyldiga att erbjuda utbildning på individuella program för de elever som inte tagits in på ett nationellt program eller specialutformat program eller som avbrutit en påbörjad utbildning. Skyldigheten omfattar ungdomar fram till första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år. Programmen kan vara av olika längd och med mycket varierat innehåll. Det är den enskilde elevens behov och förutsättningar som avgör hur ett individuellt program utformas. Huvudsyftet är att ungdomarna så småningom ska kunna gå över till ett nationellt program (5 kap. 4b § skollagen). Programmet inrymmer även invandrarintroduktion för nyanlända invandrare över 15 år där studierna kombineras med undervisning i svenska för invandrare.

Vid mätillfället hösten 2001 fanns totalt drygt 22 700 elever på individuella program, en ökning med 1 300 elever från 2000. De utgjorde sju procent av det totala antalet elever på program i gymnasieskolan. 43 procent av eleverna var kvinnor och 35 procent av eleverna hade utländsk bakgrund, vilket kan jämföras med 16 procent för samtliga program. Med utländsk bakgrund avses i detta sammanhang antingen att eleven själv är född utomlands eller att eleven är född i Sverige men att båda föräldrarna är födda utomlands. Av alla elever på individuella program gick knappt 5.000 elever på programinriktade individuella program (PRIV), där kurser som läses inom respektive nationellt program ingår i det individuella programmet. De nationella program som var vanligast som inriktning var fordons-, samhällsvetenskaps- och barn- och fritidsprogrammen (ca 550 elever på vardera inriktningen). Samtidigt gick knappt 2 200 elever på invandrarintroduktion.

Av det totala antalet elever i år 1 på individuella program kom 50 procent direkt från grundskolan. Hälften av eleverna hade således påbörjat en gymnasieutbildning tidigare, på samma eller ett annat program, inte gått vidare till gymnasieskolan direkt från grundskolan eller har nyinvandrat. Av de 9 300 elever som kom direkt från grundskolan till individuella program saknade 88 procent grundskolebetyg i minst två ämnen.

Ett mål för det individuella programmet är att stimulera till vidare studier på ett nationellt program. Det lyckades också till viss del. 28 procent av de 17 500 elever som gick i år 1 på ett individuellt program hösten 2000 gick på ett nationellt program hösten 2001.

Lärlingsutbildning

Hösten 2001 anordnades, inom ramen för individuella program, lärlingsutbildning för 153 elever varav 106 gick i år 1. Med lärlingsutbildning menas att en elev, utöver den skol- och arbetsplatsförlagda undervisning som krävs för ett fullständigt program, under en längre tid får handledd praktik på en arbetsplats. Genom att delta aktivt i arbetet under en handledares ledning får eleven utbildning samt en fördjupad färdighet och förtrogenhet inom yrkesområdet.

Sökande och intagna

Sammanlagt sökte 112 000 personer till gymnasieskolan hösten 2001 och ca 124 400 elever fanns i utbildning år 1 i oktober 2001. Av de senare hade ca 13 400 elever antingen inte sökt till gymnasieskolan eller sökt så sent att någon ansökan inte kunnat registreras. I elevantalet kan också ingå vissa elever som sökt andra utbildningar än den de tagits in på, vilket försvårar tolkningen av resultatet.

Som framgår av tabell 39, så hade 82 procent av de sökande den 1 juli tagits in på den utbildning som de sökt i första hand.

Av de nationella programmen hade naturvetenskapsprogrammet störst andel intagna på de sökandes förstahandsval, 92 procent. På omvårdnads-, samhällsvetenskaps-, teknik- samt barn- och fritidsprogrammen var andelen intagna på sitt förstahandsval över 87 procent. Av de som i första hand sökte ett individuellt program togs 82 procent in. Lägst andel förstahandsintagna av de nationella

programmen hade, liksom tidigare år, hantverksprogrammet (53 procent) samt medieprogrammet (68 procent). Det är stora skillnader mellan kommunerna. 14 kommuner tillgodosåg elevens första val till mindre än 75 procent, medan 19 kommuner tog in mer än 90 procent av eleverna på deras förstahandsval.

Av det totala antalet elever i gymnasieskolan år 1 oktober 2001 togs liksom föregående år 67 procent in på sitt förstahandsval. Motsvarande andel för de nationella programmen var 79 procent (80 procent föregående år). Den stora skillnaden förklaras av att en stor andel av de elever som deltar i specialutformade eller individuella program tagits in vid sidan av det ordinarie ansökningsförfarandet och därför klassificerats som "ej sökt". Till denna grupp hör också vissa elever som sökt eller gjort omval på ett så sent stadium att deras ansökan inte kunnat registreras.

Tabell 39. Behöriga sökande och intagna till år I läsåret 2000/2001

Program Linje	Sökande			I utbildning 15/10			Ej sökt ¹⁾	
	Antal fördelade efter förstahandsval	därav intagna 1/7 på förstahandsval Totalt	Andel (%)	Antal	därav nybörjare i gymnasieskolan Totalt	därav intagna på förstahandsval Totalt		Andel (%)
Nationella program	96 366	80 717	83,8	95 688	84 240	75 577	79,0	3 665
<i>därav</i>								
Barn- och fritid (BF)	4 144	3 616	87,3	4 621	3 520	3 430	74,2	310
Bygg (BP)	3 804	2 865	75,3	3 257	2 687	2 764	84,9	52
EI (EC)	5 108	4 131	80,9	4 953	4 218	3 906	78,9	205
Energi (EN)	614	508	82,7	691	575	484	70,0	52
Estetiska (ES)	6 236	5 031	80,7	5 967	5 029	4 679	78,4	248
Fordon (FP)	4 182	3 331	79,7	4 063	3 223	3 230	79,5	155
Handels- och adm. (HP)	4 619	3 889	84,2	5 053	3 961	3 679	72,8	261
Hantverk (HV)	2 988	1 574	52,7	1 893	1 429	1 498	79,1	68
Hotell- och rest. (HR)	5 960	4 652	78,1	5 485	4 464	4 393	80,1	171
Industri (IP)	1 380	1 175	85,1	1 747	1 319	1 159	66,3	131
Livsmedel (LP)	399	343	86,0	500	366	325	65,0	32
Medie (MP)	5 552	3 774	68,0	4 687	3 920	3 569	76,1	170
Naturbruk (NP)	2 912	2 376	81,6	2 750	2 344	2 138	77,7	137
Naturvetenskap (NV)	14 308	13 087	91,5	14 399	14 021	12 037	83,6	389
Omvårdnad (OP)	2 912	2 632	90,4	3 252	2 571	2 481	76,3	233
Samhällsvetenskap (SP)	23 600	21 061	89,2	25 029	23 560	19 757	78,9	832
Teknikprogrammet (TE)	7 648	6 672	87,2	7 341	7 033	6 048	82,4	219
Specialutformade pgm. (SM)	10 487	7 002	66,8	9 475	8 512	2 898	30,6	291
Individuella pgm. (IV)	4 050	3 310	81,7	18 385	11 495	3 627	19,7	9 338
Alla program	110 903	91 029	82,1	123 548	104 247	82 102	66,5	13 294
Int baccalaureate (IB)	1 099	736	67,0	824	812	672	81,6	74
Gymnasieskolan totalt	112 002	91 765	81,9	124 372	105 059	82 774	66,6	13 368

¹⁾ Antal elever som inte hade sökt till den studieväg där de den 15 oktober fanns i årskurs I.

7.2 Resurser

Lärare

Enligt mätningen i oktober 2001 fanns det drygt 30 000 tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i gymnasieskolan. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 82,1 procent. Omräknat till heltidstjänster fanns det 25 270 lärare i gymnasieskolan. Av dessa fanns drygt två procent i landstingens gymnasieskolor och drygt fem procent i de fristående gymnasieskolorna. Jämfört med föregående år ökade antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) med mer än tusen lärare (4,5%), se tabell 40.

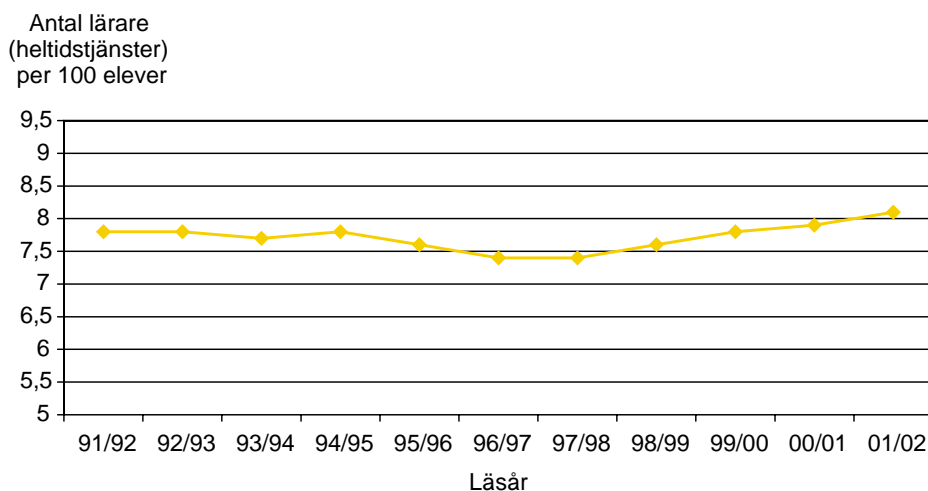
79 procent av lärarna (omräknat till heltidstjänster) hade pedagogisk högskoleutbildning, vilket är färre än föregående år. Liksom tidigare år varierade andelen lärare med lärarutbildning stort mellan kommunerna. Andelen lärare som saknade pedagogisk utbildning var störst i glesbygdskommuner (30%). Vid de fristående skolorna saknade 46 procent av lärarna (omräknat till heltidstjänster) pedagogisk utbildning, vilket är en högre andel än förra året.

Tabell 40. Lärare i gymnasieskolan vecka 41 1999 och 2000 samt vecka 42 2002

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	Med tills- vidare- anställning	
1999/2000 Samtliga lärare¹⁾	28 962	14 982	13 980	81,7	23 676	19 668	7,8
därav							
Antal med ped. utbildning	23 352	11 855	11 497	84,3	19 696	18 066	.
Andel (%) med ped. utbildn.	80,6	79,1	82,2	.	83,2	91,8	.
2000/01 Samtliga lärare¹⁾	29 662	15 451	14 211	81,5	24 179	19 971	7,9
därav							
Antal med ped. utbildning	23 370	11 858	11 512	84,1	19 652	18 032	.
Andel (%) med ped. utbildn.	78,8	76,7	81,0	.	81,3	90,3	.
2001/02 Samtliga lärare¹⁾	30 773	15 983	14 790	82,1	25 271	20 935	8,1
därav							
Antal med ped. utbildning	23 700	11 975	11 725	84,5	20 022	18 490	.
Andel (%) med ped. utbildn.	77,0	74,9	79,3	.	79,2	88,3	.
Per huvudman 2001/02							
Kommun (samtliga lärare)	27 931	14 442	13 489	83,1	23 201	19 351	8,1
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	79,0	76,8	81,4	.	81,0	90,0	.
Landsting (samtliga lärare)	815	494	321	74,6	608	470	11,8
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	66,7	73,5	56,4	.	68,6	81,5	.
Fristående (samtliga lärare)	2 051	1 049	1 002	65,9	1 352	1 016	7,6
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	53,6	49,1	58,4	.	53,7	59,8	.
Internationella (samtl. lärare)	42	..	..	58,5	25,0	..	14,2
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	..	..	..	.	..	..	.
Riksinternat (samtliga lärare)	114	69	45	74,4	85	80	10,5
därav							
Andel (%) med ped. utbildn.	82,5	81,2	84,4	.	83,5	85,2	.

¹⁾ Lärare i kompletterande utbildningar har inräknats i gymnasieskolan fram t.o.m. läsåret 2000/01. De motsvarade 2000/01 288 lärare eller 136 heltidstjänster.

Diagram 11. Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever i gymnasieskolan 1991/92–2001/02

(Värden för lärartätheten åren före 1995/96 är omräknade eftersom beräkningen av heltidstjänster förändrades fr.o.m. 1995/96.)

Antalet lärare (omräknat till heltidstjänster) per 100 elever i gymnasieskolan var 8,1 2001, vilket är en ökning av lärartätheten med 0,2 lärare jämfört med mätningen året innan. I den kommunala gymnasieskolan ökade lärartätheten från 7,9 (2000) till 8,1 lärare per 100 elever och i landstingens skolor minskade den från 12,2 (2000) till 11,8 (2001). Lärartätheten i de fristående skolorna var 7,6 medan den var väsentligt högre i internationella skolor och riksinternatskolor.

I diagram 11 visas utvecklingen av antalet lärare (heltidstjänster) per 100 elever i gymnasieskolan under perioden 1991/92-2001/02. Av diagrammet framgår att lärartätheten minskade fram t.o.m. läsåret 1996/97 för att därefter öka igen. Minskningen var dock betydligt mindre än i grundskolan.

Kostnader

Den totala kostnaden för gymnasieskolan var 23,9 miljarder kronor³ år 2001. Jämfört med föregående år har kostnaden för gymnasieskolan ökat med drygt fyra procent (i fasta priser).

Huvuddelen av gymnasieutbildningen anordnas av kommunala huvudmän, vilka år 2001 stod för 92 procent (21,9 miljarder kr) av den totala kostnaden för gymnasieskolan. Landstingens utbildningar på gymnasienivå kostade cirka 680 miljoner kronor, vilket motsvarar cirka tre procent av den totala kostnaden för gymnasieskolan. Fristående gymnasieskolor, riksinternatskolor och internationella skolor kostade sammanlagt drygt 1 276 miljoner kronor⁴ och utgör därmed drygt fem procent av den totala kostnaden för gymnasieskolan.

Den genomsnittliga kostnaden per elev för samtliga huvudmän var 77 700 kronor år 2001,⁵ vilket innebär att kostnaden ökat med drygt två procent jämfört med föregående år. Skillnaden mellan olika huvudmän är dock påtaglig, vilket till stor del beror på att huvudmännen anordnar program vars kostnader skiljer sig väsentligt åt.

En elev i kommunal gymnasieskola kostade i genomsnitt cirka 76 800 kronor (inkl. skolskjuts) år 2001, en ökning med närmare tre procent jämfört med år 2000. De fristående gymnasieskolorna hade en genomsnittskostnad på 75 700 kronor per elev, vilket är en minskning med drygt två procent jämfört med föregående år. Riksinternatskolorna och de internationella skolorna hade en genomsnittlig kostnad på 89 300 kronor respektive 52 300 kronor per elev. Kostnaden för riksinternatskolorna har därmed minskat med cirka en procent jämfört med föregående år, medan kostnaden för de internationella skolorna har ökat med närmare 15 procent.

Landstingen erbjuder huvudsakligen naturbruksutbildningar, vilka är kostsamma att anordna. Kostnaden per elev blir följaktligen högre än för andra huvudmän som anordnar mindre kostsamma utbildningar. Den genomsnittliga kostnaden för landstingsutbildning var 136 800 kronor år 2001, vilket är en minskning med drygt tre procent jämfört med år 2000.

Den största kostnadsposten i gymnasieskolan är undervisningskostnaden, som utgör drygt 40 procent av den totala kostnaden. Undervisningskostnaden utgörs främst av lärarlöner men även kostnad för kompetensutveckling ingår.

Den genomsnittliga undervisningskostnaden för gymnasieskolor med kommunal huvudman var cirka 33 600 kronor per elev år 2001, vilket är en ökning med närmare fem procent jämfört med föregående år. I början av 1990-talet minskade undervisningskostnaden kraftigt. Mellan 1991 och 1993 minskade kostnaden för undervisning med drygt 17 procent. Sedan 1997 har undervisningskostnaden i kommunala skolor emellertid ökat med närmare 6 650 kronor per elev (i fasta priser), vilket motsvarar en ökning på drygt 25 procent.

Under perioden 1997 till 2001 har lärartätheten i den kommunala gymnasieskolan ökat med en heltidstjänst per 100 elever, vilket är en ökning på drygt 14 procent. Ökningen av lärartätheten i gymnasieskolan förklarar således en stor del av ökningen i undervisningskostnaden. Ökade lönekostnader har också bidragit till den högre undervisningskostnaden. Mellan 2000 och 2001 har antalet lärare per 100 elever ökat med 0,2 (+2,6%) samtidigt som den genomsnittliga

³ Inklusiv kostnad för skolskjuts och nystartade fristående skolor.

⁴ Inklusiv nystartade fristående skolor.

⁵ Exklusiv kostnad för nystartade fristående skolor.

månadslönen för gymnasielärare i primärkommuner stigit med cirka sex procent⁶.

Till skillnad från de kommunala gymnasieskolorna har undervisningskostnaden i fristående skolor minskat med tre procent jämfört med år 2000 och uppgick till cirka 32 600 kronor per elev 2001. Under tidigare år har undervisningskostnaden varit högre i fristående gymnasieskolor än i kommunala skolor. År 2001 har kommunala gymnasieskolor dock en undervisningskostnad som är 1 000 kronor högre per elev.

Kostnaden för lokaler utgör cirka 20 procent av den totala kostnaden för gymnasieskolan, vilket innebär att lokalkostnaden är den näst största kostnads-posten efter undervisningskostnaden. Lokalkostnaden i den kommunala gymnasieskolan uppgick till cirka 16 400 kronor per elev år 2001, en ökning med drygt nio procent jämfört med 1991. Mellan 2000 och 2001 är dock lokalkostnaden i stort sett oförändrad (+0,1%). I fristående gymnasieskolor minskade kostnaden för lokaler med drygt sju procent jämfört med föregående år och uppgick till cirka 15 000 kronor per elev år 2001.

Läromedelskostnaden utgör drygt åtta procent av den totala kostnaden för gymnasieskolan. År 2001 var den genomsnittliga läromedelskostnaden i den kommunala gymnasieskolan cirka 6 000 kronor per elev. Läromedelskostnaderna har därmed minskat med drygt två procent jämfört med föregående år. Under perioden 1995 till 1998 ökade dock kostnaden för läromedel kraftigt. En förklaring till ökningen är bl.a. KK-stiftelsens ekonomiska satsningar under delar av 1990-talet som syftade till att förstärka IT i skolan. Projektet avslutades under år 1999. Sedan 1998 har läromedelskostnaderna i kommunala skolor legat på en relativt hög och konstant nivå. Under perioden 1991 till 2001 har läromedelskostnaden ökat med närmare 13 procent.

Den genomsnittliga läromedelskostnaden i de fristående gymnasieskolorna minskade med drygt fem procent till cirka 9 700 kronor per elev och år, men den är fortfarande väsentligt högre än inom den kommunala skolan.

Fyra procent av gymnasieskolans kostnader utgörs av kostnader för skolmål-tider. I den kommunala gymnasieskolan var kostnaden för skolmål-tider per elev cirka 2 900 kronor år 2001. Mellan 1993 och 1999 minskade kostnaden för skolmål-tider med närmare 13 procent. Sedan 1999 har dock kostnaden för skolmål-tider ökat med drygt tre procent. Fristående skolor hade en genomsnittlig kostnad för skolmål-tider på cirka 4 200 kronor per elev, vilket motsvarar en ökning på tre procent jämfört med föregående år. Kostnaden för skolmål-tider är därmed cirka 40 procent högre i fristående skolor.

Kostnaden för elevvård motsvarar endast 1,5 procent av gymnasieskolans kostnader. Elevvårdskostnaden i kommunal gymnasieskola var ca 1 100 kronor per elev, en ökning med cirka 50 kronor (i fasta priser) i förhållande till föregående år. Det motsvarar en ökning på drygt fyra procent. Elevvårdskostnaderna har ökat kontinuerligt sedan 1995. Fristående skolor hade en genomsnittlig kostnad för elevvård på cirka 850 kronor per elev, vilket är en ökning med cirka fem procent jämfört med föregående år.

Kostnaden per elev i kommunala gymnasieskolor varierar avsevärt mellan kommunerna. Bakom spridningen finns sannolikt både skillnader i förutsättningar och organisation. Utbudet av gymnasieprogram skiljer sig också åt mellan kommunerna. Vissa kommuner erbjuder mera resurskrävande program än andra vilket resulterar i att kommunerna får olika kostnader. Även olikheter avseende redovisningsteknik samt skilda värderingsprinciper, t.ex. när det gäller lokaler, leder till skillnader i redovisade kostnader.

⁶ Uppgift från Statistiska centralbyrån.

Tabell 41. Kostnader för gymnasieskolan 1999, 2000 och 2001 fördelade på huvudman och kostnadslag (löpande priser)

	Samtliga huvudmän ¹⁾		Kommunal huvudman ²⁾		Landsting		Fristående skolor ³⁾	
	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁴⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	Kostnad per elev ⁵⁾ , kr	Kostnad totalt mkr	expenditure per elev ⁴⁾ , kr
1999 Totalt	21 969	72 400	20 435	71 100	713	131 100	731	77 300
2000 Totalt	22 367	74 100	20 701	72 900	684	137 900	893	75 700
2001 Totalt	23 871	77 700	21 915	76 800	679	136 800	1 188	75 700
därav Undervisning	10 321	33 800	9 574	33 600	234	47 100	466	32 600
Lokaler	5 081	16 600	4 674	16 400	179	36 000	214	15 000
Skolmåltider	939	3 100	839	2 900	36	7 200	60	4 200
Läromedel, utrustn, bibl	1 971	6 400	1 724	6 000	103	20 700	139	9 700
Skolskjuts	810	2 600	810	2 600	.	.	.	.
Elevvård	335	1 100	311	1 090	10	1 960	12	850
Övriga	4 223	13 800	3 900	13 700	118	23 800	191	13 400

¹⁾ Inklusive kostnad för riksinternatskolor och internationella skolor. Kostnader för kompletterande utbildning ingår inte.

²⁾ Skolkommunernas kostnad för utbildning samt hemkommunernas kostnad för skolskjuts.

³⁾ Fristående skolor med kommun- eller statsbidrag. Kostnaden för riksinternatskolor respektive internationella skolor ingår inte i kostnaden för de fristående skolorna. Kostnad per elev avser fristående skolor som bedrivit verksamhet under hela verksamhetsåret 1999, 2000 samt 2001. I kostnad totalt ingår även kostnader för skolor som inte haft verksamhet hela året (30,7 milj. kr för 1999, 80,5 milj. kr för 2000, samt 105,9 milj. kr för 2001).

⁴⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

⁵⁾ Antal heltidsstuderande elever under det år redovisningen avser.

Om extremvärdena tas bort vid jämförelse av kostnaderna mellan landets kommuner har fyra av fem kommuner en gymnasiekostnad per elev som varierar mellan cirka 60 400 kronor och 114 700 kronor per elev.

7.3 Resultat

Läsåret 2000/01 avslutade drygt 72 100 elever gymnasieskolan, knappt 5 600 färre än föregående läsår. Samtidigt var antalet elever i avgångsklasserna 2000/01 2 900 färre än året innan. Andelen år 3-elever som fått slutbetyg i slutet av läsåret har därmed på ett år minskat från 82,7 till 79,2 procent.

Elever som avslutade gymnasieskolan 2000/01 är den femte kullen som fått slutbetyg enligt det nya betygssystemet. Om en elev ej kunnat kunskapsbedömas i en kurs ges inte betyg på kursen. Slutbetyg från ett nationellt eller specialutformat program utfärdas endast då eleven fått betyg i alla kurser som ingår i dennes studieväg och på specialarbete (7 kap. 8§ gymnasieförordningen). En elev som gått individuellt program får slutbetyg då denne fullföljt den studieplan som lagts upp för eleven. Alla elever som avslutade gymnasieskolan 2000/01 har således fått betyg i samtliga kurser som ingår i studievägen.

Så gott som alla elever som avslutade gymnasieskolan läsåret 2000/01 fick slutbetyg enligt det nya betygssystemet, dvs. bokstavsbedömning enligt målrelaterad skala. 414 elever fick andra typer av omdömen än slutbetyg, t.ex. från Waldorfskolor.

Som ett sammanfattande jämförelsemått på betygsresultatet används den genomsnittliga betygspoängen, dvs. det genomsnittliga värdet av alla betyg som redovisas i elevernas slutbetyg. Betygspoängen framräknas enligt Högskoleverkets modell för meritvärdering av slutbetyg vid intagning till högre utbildning. Enligt denna metod ges betyget på respektive kurs meritvärdet 0 för betyget Icke godkänd, 10 för Godkänd, 15 för Väl godkänd och för Mycket väl godkänd 20 poäng. Resultatet viktas sedan efter de olika kursernas relativa omfattning uttryckt i gymnasiepoäng. Exempelvis får den elev som har betyget Godkänd på alla kurser jämförelsetalet 10.

Tabell 42. Elever som fått slutbetyg från gymnasieskolan läsåret 2000/01

Studieväg Kön Huvudman	Elever med slutbetyg från program ¹⁾		Genomsnittlig betygspoäng			Elever med reducerat program		Elever med utökat program	
	Antal	Andel (%)	Totalt	Män	Kvinnor	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Nationella program	59 802	83,4	13,7	13,1	14,2	6 408	10,7	13 693	22,9
<i>därav</i>									
Barn- och fritid (BF)	2 679	3,7	12,3	11,2	12,6	236	8,8	517	19,3
Bygg (BP)	1 147	1,6	11,7	11,7	12,1	97	8,5	336	29,3
El (EC)	2 874	4,0	12,1	12,1	12,7	145	5,0	932	32,4
Energi (EN)	493	0,7	12,1	12,0	14,2	30	6,1	139	28,2
Estetiska (ES)	3 125	4,4	14,0	13,3	14,3	370	11,8	1 060	33,9
Fordon (FP)	2 103	2,9	11,3	11,3	11,4	207	9,8	628	29,9
Handels- och adm. (HP)	2 533	3,5	12,3	11,8	12,8	233	9,2	433	17,1
Hantverk (HV)	859	1,2	13,4	12,5	13,5	60	7,0	186	21,7
Hotell- och rest. (HR)	3 241	4,5	12,4	11,9	12,8	262	8,1	864	26,7
Industri (IP)	1 219	1,7	11,8	11,8	11,8	143	11,7	323	26,5
Livsmedel (LP)	367	0,5	12,6	12,1	12,8	22	6,0	63	17,2
Medie (MP)	2 786	3,9	13,5	13,2	13,8	187	6,7	838	30,1
Naturbruk (NP)	1 532	2,1	12,5	12,1	12,8	104	6,8	426	27,8
Naturvetenskap (NV)	14 736	20,5	15,3	14,8	15,8	1 035	7,0	3 411	23,1
Omvårdnad (OP)	1 989	2,8	12,8	11,8	12,9	186	9,4	424	21,3
Samhällsvet. (SP)	18 119	25,3	14,1	13,3	14,5	3 091	17,1	3 113	17,2
Specialutformade pgm. (SM)	11 592	16,2	14,0	13,5	14,6	1 222	10,5	2 487	21,5
Individuella pgm. (IV)	322	0,4	9,0	8,8	9,3	.	.	.	.
Gymnasieskolan totalt	71 716	100,0	13,7	.	.	7 630	10,6	16 180	22,60
<i>därav</i>									
Män	35 030	48,8	13,2	.	.	3 595	10,3	8 375	23,9
Kvinnor	36 686	51,2	14,3	.	.	4 035	11,0	7 805	21,3
Kommun	67 633	94,3	13,7	13,1	14,2	7 194	10,6	14 687	21,7
Landsting	1 136	1,6	12,6	12,3	12,9	87	7,7	375	33,0
Fristående skolor	2 709	3,8	15,8	15,3	16,1	307	11,3	1 080	39,9
Riksinternatskolor	223	0,3	15,0	14,3	15,7	42	18,8	23	10,3

¹⁾ Betyg från program enligt målrelaterad betygsskala (bokstavs-betyg).

Den genomsnittliga betygspoängen för samtliga avgångna med slutbetyg från gymnasieskolans program 2000/01 var 13,7 vilket är 0,4 poäng högre än de två föregående åren. Genomsnittet för män ökade med en halv poäng till 12,7, medan genomsnittet för kvinnor ökade med 0,4 poäng till 14,3. Läsåret 2000/01 hade kvinnor högre betygsgenomsnitt än männen på samtliga program, förutom på industriprogrammet där det inte fanns några skillnader mellan könen. Elever med utländsk bakgrund hade lägre betygsgenomsnitt än övriga elever (12,8 poäng), vilket också är 0,5 poäng högre än året innan.

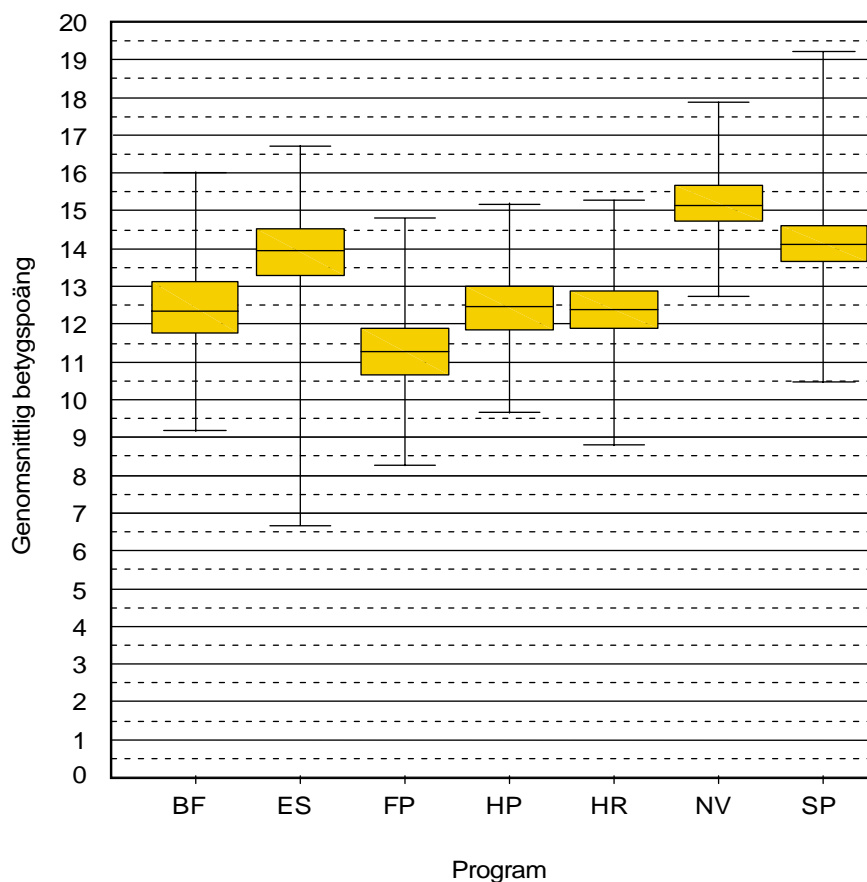
Högst genomsnittlig betygspoäng hade eleverna på naturvetenskapsprogrammet (15,3). Elever på studieförberedande program hade i genomsnitt högre betygspoäng än elever på program med yrkesämnen. Av de nationella programmen var det eleverna på fordonsprogrammet som hade lägst betygsgenomsnitt (11,3) följt av byggprogrammet (11,7) och industriprogrammet (11,8). Den genomsnittliga betygspoängen ökade på samtliga program, med mellan 0,2 och 0,8 poäng.

Diagram 12 illustrerar hur den genomsnittliga betygspoängen varierar mellan kommunerna för sju av gymnasieskolans nationella program. Hälften av alla kommunerna finns i "lådan" och linjen i "lådan" symboliserar medianpoängen, dvs. den betygspoäng som hälften av kommunerna ligger över och hälften under. Ytterlinjerna visar högsta och lägsta betygspoängen för programmet.

Den genomsnittliga betygspoängen för elever på specialutformat program 2000/01 var 14,0, högre än genomsnittet för alla program. Jämfört med föregående år ökade betygsgenomsnittet med 0,3 poäng. Lägst betygsgenomsnitt hade elever med slutbetyg från individuellt program, 9,0 poäng (0,6 poäng högre än föregående år). Det var stora skillnader i genomsnittlig betygspoäng för olika

program mellan kommunerna. Det är inte ovanligt att det skiljer flera betygs-poäng mellan högsta och lägsta kommungenomsnitt för ett visst program (se diagram 12).

Diagram 12. Kommunernas genomsnittliga betygs-poäng läsåret 2000/01 (median, kvartiler, max- och min-värden) för sju av gymnasieskolans nationella program

Av de elever som fick slutbetyg från naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen vårterminen 2001 hade 97 procent minst betyget Godkänd i kärnämneskurserna engelska, matematik och svenska.⁷ Föregående år var motsvarande andel 95 procent. Av samtliga elever som hade slutbetyg från andra nationella program än naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen våren 2001 hade 77 procent minst betyget Godkänd i kärnämneskurserna i engelska, matematik och svenska. Det är en kraftig ökning jämfört med 2000 då denna andel var 71 procent.

Utökat program

Elever på nationellt eller specialutformat program kan beviljas följa ett utökat program, där eleven frivilligt läser en eller flera kurser utöver vad som normalt ingår i studievägen. En förutsättning för detta är att eleven bedöms på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodogöra sig undervisningen på samtliga kurser eleven följer. 24 procent av eleverna hade slutbetyg från ett utökat program, en ökning med närmare fem procentenheter på tre år. Minst andel fanns på handels- och administrationsprogrammet (17,1%), tätt följt av livsmedels- och samhällsvetenskapsprogrammen (båda 17,2%). Vanligast var det på det estetiska programmet samt elprogrammet där var tredje elev gick ett utökat program. Elever i fristående skolor hade genomgått utökat program i större utsträckning (37%) än elever i skolor som drivs av kommuner och landsting (20% respektive 31%). Män gick oftare ett utökat program än kvinnor.

⁷ Avser Engelska A, Matematik A, Svenska A och Svenska B alternativt Svenska som andraspråk A och B.

Reducerat program

Elever på nationellt eller specialutformat program som har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på annat sätt kan beviljas följa ett reducerat program. Det innebär att eleven befrias från undervisning i en eller flera kurser, dock maximalt tio procent av det antal gymnasiepoäng som krävs för ett fullständigt nationellt eller specialutformat program (5 kap. 24 § gymnasieförordningen). Av eleverna med slutbetyg från program våren 2001 hade 10,7 procent gått ett reducerat program, vilket nästan är en fördubbling jämfört med föregående års avgångskull. Ökningen av andelen elever med slutbetyg från reducerat program har skett på samtliga program. Av de nationella programmen var det vanligast att eleverna på samhällsvetenskapsprogrammet hade reducerat program (17,1%), följt av eleverna på estetiskt program (11,8%) och industriprogrammet (11,7%). Minst vanligt var det på elprogrammet (5,0%).

Studieavbrott och studieuppehåll

Studieavbrott kan mätas på flera olika sätt. En metod är att följa individer över tiden och se om de fortsätter den utbildning de påbörjat. Av samtliga elever som hösten 2000 gick i år 1 på nationellt program var det 4,1 procent (4,4%) som inte fanns i gymnasieskolan hösten 2001 p.g.a. studieavbrott eller studieuppehåll och 8,0 procent (7,7%) som hade bytt studieväg. För samtliga program (inklusive individuella program och specialutformade program) var det 8,0 procent (7,9%) som gjort studieavbrott/-uppehåll, medan 11,0 procent (10,4%) bytt studieväg. Siffrorna inom parentes avser motsvarande uppgifter ett år tidigare.

Elever på individuella program hade en betydligt större andel avbrott/studieuppehåll (31,0%) än elever på nationella program. Andelen elever som bytt studieväg efter år 1 är också betydligt större på individuella program (27,9%) än på nationella program, vilket är i enlighet med intentionerna för det individuella programmet. Som tidigare nämnts är ett av målen för det individuella programmet att stimulera till vidare studier på ett nationellt program.

Av de elever som hösten 1999 gick i år 1 på nationellt program gjorde 0,6 procent studieuppehåll under ett år och återkom i år 1 eller 2 (på samma eller annat program) hösten 2001. 84 procent av samtliga elever på program som gjorde ett ettårigt studieuppehåll efter år 1 gick på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen. Andelen elever som gjorde ett ettårigt studieuppehåll av dem som började år 1 på linje eller nationellt program 1997 och 1998 var 0,7 procent.

Fullföljd utbildning

Andelen elever som fått slutbetyg inom fyra år efter gymnasiestarten har efter flera års nedåtgående trend ökat. Av alla elever som började i gymnasieskolan hösten 1997 har slutbetyg inrapporterats för 76 procent inom fyra år. Motsvarande andel för de som började hösten 1994, hösten 1995 och hösten 1996 är 78, 76 respektive 73 procent. Bland elever med utländsk bakgrund var fullföljandegraden för 1997 års nybörjare 61 procent efter fyra år, tio procentenheter fler jämfört med nybörjarna 1996.

Elever på individuella program slutför sina studier i mindre omfattning än elever på nationella och specialutformade program, och tar också längre tid på sig. Bland de elever som började på nationella eller specialutformade program fick 80 procent av nybörjarna 1997 slutbetyg inom fyra år. Av nybörjarna 1994, 1995 och 1996 fick 83, 81 respektive 78 procent slutbetyg inom fyra år. Andelen elever som fullföljt studierna inom fyra år skiljer sig således åt beroende på om nybörjare på individuellt program inkluderas eller inte.

Fullföljandegraden var högre på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen (89 respektive 85%) än på övriga nationella program (72%). Bland nybörjarna på individuella program 1997 fullföljde endast 18 procent ett program inom fyra år. Elever med utländsk bakgrund på nationella program ha-

de också en lägre fullföljandegrad, 71 procent. Andelen nybörjarelever som efter fyra år fått slutbetyg var lägre i till exempel storstäder (69%) och förortskommuner (71%) än i landsbygds- och glesbygdskommuner liksom i mindre resp. större övriga städer (samtliga 78%).

Övergång till högskolan

Av de elever som avslutade gymnasieskolan vårterminen 1998 påbörjade knappt 40 procent (ca 31 300 elever) en högskoleutbildning inom tre år. Det var en ökning med drygt en procentenhet jämfört med den elevgrupp som slutade gymnasieskolan våren 1997 och närmare tre procentenheter fler än för avgångskullen 1996. Att andelen som påbörjar högskoleutbildning inom tre år ökat de senaste åren beror främst på att antalet högskoleplatser ökat kraftigt.

Det var stora skillnader i övergångsfrekvens mellan kommunerna. Den minsta andelen fanns i Ockelbo (12%) och Lekeberg (15%) och den högsta i Övertorneå och Danderyd (båda 61%) följt av Lund (60%). Som förväntat började elever från naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen (80 respektive 53%) på högskolan inom tre år i betydligt större utsträckning än elever från övriga nationella program (13%). 44 procent av kvinnorna övergick till högskolan inom tre år vilket var tio procentenheter högre än för männen. Se tabell 43.

Tabell 43. Övergång till högskolan inom tre år för elever som avslutat gymnasieskolan läsåret 1997/98

Studieväg Kön Huvudman	Elever med avgångsbetyg läsåret 1997/98							
	Totalt antal	därav Kvinnor	därav Elever i högskoleutbildning senast vt 2001				Elever med utländsk bakgrund	
			Totalt		Kvinnor		Antal	Andel (%)
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Nationella program	74 704	38 141	29 695	39,8	17 001	44,6	3 105	36,5
<i>därav</i>								
Barn- och fritid (BF)	5 429	4 271	897	16,5	805	18,8	59	12,4
Bygg (BP)	1 856	40	16	0,9	1	2,5	0	0,0
El (EC)	3 414	27	362	10,6	3	11,1	85	18,8
Energi (EN)	555	16	96	17,3	4	25,0	11	19,0
Estetiska (ES)	3 611	2 477	1 113	30,8	823	33,2	67	20,3
Fordon (FP)	2 582	44	25	1,0	0	0,0	10	3,1
Handels- o adm. (HP)	4 155	2 276	423	10,2	280	12,3	115	13,9
Hantverk (HV)	1 038	906	56	5,4	48	5,3	6	3,0
Hotell- och rest. (HR)	3 349	1 870	149	4,4	98	5,2	11	3,3
Industri (IP)	1 874	113	60	3,2	7	6,2	12	5,8
Livsmedel (LP)	534	328	16	3,0	10	3,0	2	4,7
Medie (MP)	2 780	1 610	662	23,8	466	28,9	53	20,0
Naturbruk (NP)	1 780	901	109	6,1	72	8,0	1	1,5
Naturvetenskap (NV)	16 971	6 796	13 495	79,5	5 711	84,0	1 335	78,7
Omvårdnad (OP)	3 116	2 766	723	23,2	658	23,8	142	22,8
Samhällsvet. (SP)	21 660	13 700	11 493	53,1	8 015	58,5	1 196	48,0
Specialutformade program (SM)	3 643	1 754	1 432	39,3	773	44,1	193	37,0
Individuella program (IV)	488	165	10	2,0	7	4,3	0	0,0
Samtliga program	78 835	40 059	31 137	39,5	17 781	44,4	3 298	36,1
Samtliga linjer	228	141	143	62,7	90	63,8	8	36,4
Gymnasieskolan totalt	79 063	40 200	31 280	39,6	17 871	44,5	3 306	36,1
<i>därav</i>								
Män	38 863	.	13 409	34,5	.	.	1 442	33,2
Kvinnor	40 200	40 200	17 871	44,5	17 871	44,5	1 864	38,7
Kommun	72 822	35 948	29 600	40,6	16 655	46,3	3 091	36,8
Landsting	4 463	3 241	725	16,2	633	19,5	105	20,8
Fristående skolor	1 486	866	790	53,2	502	58,0	89	43,2
Riksinternatskolor	292	145	165	56,5	81	55,9	21	52,5

8

Kommunal vuxenutbildning

8.1 Organisation

Kommunal vuxenutbildning (komvux) består av grundläggande vuxenutbildning, gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Grundläggande vuxenutbildning är utbildning för vuxna på grundskolenivå och syftar till att ge vuxna sådana kunskaper och färdigheter som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den ska också syfta till att möjliggöra högre studier. Varje kommunmedborgare har rätt att delta i grundläggande vuxenutbildning från och med andra kalenderhalvåret det år han fyller 20 år, om han saknar sådana färdigheter som normalt uppnås i grundskolan och är bosatt i landet.

Gymnasial vuxenutbildning syftar till att ge vuxna kunskaper och färdigheter motsvarande de som ungdomar får i gymnasieskolan. Utbildning får anordnas i alla ämnen som finns i gymnasieskolan med undantag av specialidrott. Påbyggnadsutbildning syftar till att ge vuxna en sådan utbildning som leder till en ny nivå i deras yrke eller till ett nytt yrke.

Enligt skollagen är kommunerna skyldiga att informera om och anordna grundläggande vuxenutbildning i sådan omfattning att de kommuninvånare som har rätt till utbildningen och önskar delta i den, får det. Kommunerna ska vidare sträva efter att anordna gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Utbildningen i komvux anordnas i form av kurser. Kunskapsmålen för utbildningen är desamma som för ungdomsutbildningen, men kursernas innehåll, omfattning och tyngdpunkter behöver inte vara identiska. Kommuner och landsting är huvudmän för komvux. Landstingen anordnar numera endast gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning inom området naturbruk.

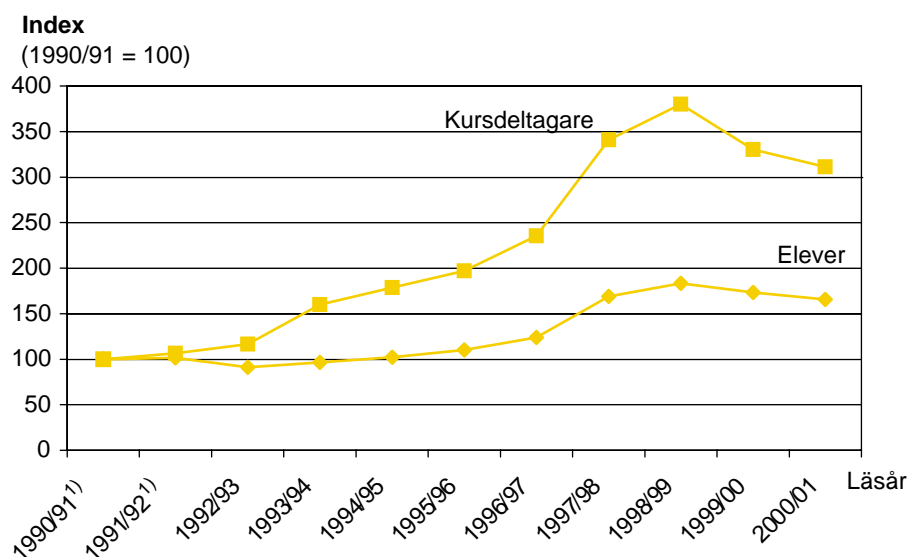
Huvudmännen får anlita andra utbildningsanordnare för genomförande av utbildningen.

Genom regeringens särskilda satsning på gymnasial vuxenutbildning för arbetslösa har kommunerna under läsåren 1993/94–1996/97 erhållit extra statsbidrag för anordnande av gymnasial utbildning och påbyggnadsutbildning. Sedan 1997-07-01 utgår extra statsbidrag för grundläggande och gymnasial utbildning enligt bestämmelserna i regeringens femåriga satsning på utbildning för arbetslösa och kortutbildade, det s.k. Kunskapslyftet.

Kunskapslyftet innebär att staten betalar statsbidrag för utbildning motsvarande cirka 100 000 heltidsplatser. Begreppet heltidsplatser används för att beräkna statsbidrag till kommunerna och återfinns inte i den övriga redovisningen av vuxenutbildningen. Kunskapslyftet avslutas år 2002 och de sista åren sker en successiv nedtrappning av det statliga stödet.

De extra statsbidragen har medfört att komvux ökat mycket kraftigt under 1990-talet. I nedanstående diagram redovisas hur antalet elever och kursdeltagare har utvecklats under läsåren 1990/91–2000/01. Som framgår av diagrammet har antalet elever nästan fördubblats och antalet kursdeltagare mer än tredubblats under 1990-talet.

Diagram 13. Indexerad ökning av antal elever och kursdeltagare i komvux läsåren 1990/91–2000/01

¹⁾Inkl. grundvux.

Regeringen betonar i proposition 2000/01:72 "Vuxnas lärande och utvecklingen av vuxenutbildningen" betydelsen av en fortsatt reformering och förnyelse av vuxenutbildningen. Ett nytt riktat statsbidrag för kommunernas utbildning för vuxna och folkhögskolor föreslås för perioden 2003–2005, i samband med att Kunskapslyftet upphör. Statsbidraget innebär att staten åtar sig finansiering av cirka 47 000 platser i kommunerna och 7000 platser inom folkhögskolan. Riksdagen beslutade den 18 maj 2001 att anta regeringens förslag om den framtida vuxenutbildningen.

Läsåret 2000/01

Under läsåret 2000/01 deltog 317 206 elever i komvux. Jämfört med läsåret 1999/00 minskade antalet elever med 14 858 (-4,5%). 99,7 procent av eleverna deltog i utbildningar som anordnades av kommuner (inklusive köpt utbildning), medan landstingen svarade för resterande 0,3 procent. Kommunernas elevantal

minskade med 4,5 procent (–14 728 elever) medan antalet elever i landstingen minskade med 10,5 procent (–130 elever) mellan läsåren 1999/00 och 2000/01.

Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning minskade med 10 454 (–4%) och antalet elever i grundläggande vuxenutbildning minskade med 4 955 elever (–12%). Antalet elever i påbyggnadsutbildning ökade med 551 (7%).

Tabell 44. Antal elever i komvux läsåren 1996/97–2000/01

Utbildningsnivå Huvudman	1996/97	1997/98 ¹⁾	1998/99 ²⁾	1999/00	2000/01
Grundläggande vuxenutbildning	47 422	48 643	45 633	42 273	37 318
Gymnasial vuxenutbildning	177 732	266 160	297 698	282 072	271 618
Påbyggnadsutbildning	11 974	8 519	7 539	7 719	8 270
Komvux (samtliga nivåer)	237 128	323 322	350 870	332 064	317 206
därav Kommun	229 081	314 780	348 850	330 828	316 100
Landsting	8 047	8 542	2 020	1 236	1 106

¹⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 159, nr 173 och nr 181.

²⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 181.

Nio kommuner i landet hade inte någon kommunal vuxenutbildning i kommunen under läsåret 2000/01. Utbildningsbehoven tillgodosågs i dessa kommuner genom kommunalförbund eller andra samverkansformer med andra kommuner. 13 av landets 20 landsting anordnade kommunal vuxenutbildning. I de återstående landstingen har utbildningen helt överförs till kommunerna. Utbildningen var geografiskt förlagd till 25 kommuner.

Antalet skolor som anordnade komvux var 404, en minskning med 15 skolor sedan läsåret 1999/00. Skolorna kan antingen vara särskilda komvuxskolor under ledning av en egen rektor eller en gymnasie- eller grundskola där komvux är organisatoriskt underställd rektor i ungdomsskolan. Oavsett organisationsform är komvux ofta lokalmässigt integrerad med ungdomsskolan. De senaste åren har en allt större andel av utbildningen upphandlats av externa utbildningsanordnare och därigenom ofta förlagts utanför kommunens skolor.

Under läsåret 2000/01 anordnades utbildning enligt 4 522 kursplaner på olika nivåer, en ökning med 192 kursplaner jämfört med föregående läsår. Ökningen av antalet kursplaner har varit markant sedan Kunskapslyftet startade. Lsåret 1996/97 var antalet kursplaner 2 588. Ökningen beror på att antalet lokala kurser har ökat kraftigt. De kurser som mest frekvent genomförts med lokala kursplaner är kurser inom datakunskap, datoranvändning, administration, samt svenska/svenska som andraspråk. Hösten 2001 infördes de nya gymnasiala kursplanerna för kommunal vuxenutbildning. Gymnasiet införde de nya kursplanerna ett år tidigare. Ökningen av kursplaner under läsåret kan därför delvis bero på att kommuner som integrerat komvuxutbildningen med gymnasiet kan ha använt gymnasieskolans kursplaner även för komvux.

Av det totala antalet elever i komvux läsåret 2000/01 var 182 714 (57,6 %) nyinskrivna. Med nyinskrivna elever menas elever som inte bedrev studier inom komvux föregående läsår.

I statistiken över komvux används två begrepp med olika betydelse, elev och kursdeltagare. En elev är en fysisk person som läser en eller flera kurser i komvux. Av detta följer att en elev kan studera på flera olika nivåer under läsåret. I tabellerna har dessa elever förts till den nivå där eleven studerar flest timmar. Genom detta förfaringssätt undviks en dubbelräkning av eleverna, men det innebär samtidigt att antalet elever på varje enskild nivå underskattas något. På varje kurs som eleven deltar i räknas han/hon som en kursdeltagare. Antalet kursdeltagare var 5,1 gånger fler än antalet elever läsåret 2000/01 dvs. varje elev deltog i genomsnitt i 5,1 kurser under året. Studieomfattningen var oförändrad jämfört med föregående läsår.

Tabell 45. Antal kommuner, skolor, kurser, elever och kursdeltagare i komvux läsåren 1998/99–2000/01

Läsår Utbildningsnivå Huvudman	Antal skol- kommuner	Antal skolor	Antal kurs- planer	Antal elever	Andel nyin- skrivna elever ¹⁾	Antal kursdel- tagare	Andel (%) kursdel- tagare hos annan anordnare ²⁾	Antal kurser per elev
Läsåret 1998/99³⁾	282	470	4 133	350 870	56,8	1 958 255	19,3	5,6
därav Kommun	282	430	4 025	348 850	56,9	1 936 353	19,5	5,6
Landsting	36	40	394	2 020	52,7	21 842	0,0	10,8
Läsåret 1999/00	282	419	4 330	332 064	56,3	1 702 118	21,4	5,1
därav Kommun	282	390	4 215	330 828	56,3	1 689 069	21,6	5,1
Landsting	27	29	366	1 236	53,9	13 049	0,2	10,6
Läsåret 2000/01	280	404	4522	317 206	57,6	1 604 404	23,8	5,1
därav Kommun	280	379	4 453	316 100	57,6	1 593 290	23,9	5,0
Landsting	25	35	292	1106	56,5	11 114	0,0	10,0
Grundläggande	271	300	90	37 318	53,4	106 163	5,7	2,8
Gymnasial	280	393	2 887	271 618	58,3	1 425 463	26,1	5,2
därav Kommun	280	370	2 880	271 081	58,3	1 419 162	26,2	5,2
Landsting	23	23	138	537	68,0	6 301	0,0	11,7
Påbyggnads	140	190	1 545	8 270	54,1	72 778	4,4	8,8
därav Kommun	132	173	1 483	7 701	54,8	67 965	4,7	8,8
Landsting	17	17	154	569	45,7	4 813	0,0	8,5

¹⁾ Andel av eleverna som ej bedrev komvuxstudier föregående läsår.

²⁾ Andel av kursdeltagarna som deltog i kurs som upphandlats av annan utbildningsanordnare.

³⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapport nr 181.

Det totala antalet kursdeltagare minskade med 97 714 (–5,7%) mellan läsåren 1999/00 och 2000/01. Antalet kursdeltagare inom gymnasial vuxenutbildning minskade med 80 286 (–5,3%) och antalet kursdeltagare i grundläggande vuxenutbildning minskade med 19 353 (–15,4%). Antalet kursdeltagare inom påbyggnadsutbildning ökade med 1 925 (2,7%).

Kunskapslyftet har medfört att andelen kursdeltagare som deltar i kurser genomförda av annan utbildningsanordnare än landsting och kommun har ökat. Under Kunskapslyftets första år, läsåret 1997/98, deltog 16,3 procent av kursdeltagarna inom gymnasial vuxenutbildning i kurser som anordnades av andra utbildningsanordnare. Läsåret 2000/01 var andelen 26,1 procent.

Tabell 46. Komvuxkurser med flest kursdeltagare läsåret 2000/01

Utbildningsnivå Kurser	Antal kommuner som ger kursen	Antal kursdeltagare			
		Totalt Antal	Andel (%)	Kvinnor Antal	Andel (%)
Grundläggande vuxenutbildning	271	106 163	100,0	68 323	64,4
Engelska	266	27 231	25,7	17 934	65,9
Matematik	265	23 655	22,3	15 666	66,2
Svenska som andraspråk	172	23 270	21,9	14 834	63,7
Svenska	258	16 860	15,9	10 356	61,4
Samhällskunskap	196	8 466	8,0	5 351	63,2
Gymnasial vuxenutbildning	280	1 425 463	100,0	972 750	68,2
Datorkunskap	274	76 706	5,4	53 670	70,0
Datakunskap (datorkunskap)	225	61 370	4,3	35 903	58,5
Orienteringskurs	226	55 021	3,9	34 700	63,1
Matematik A	280	47 398	3,3	31 725	66,9
Engelska A	279	44 267	3,1	29 996	67,8
Företagsekonomi A	275	35 997	2,5	27 651	76,8
Matematik B	279	34 630	2,4	21 548	62,2
Svenska B	274	32 569	2,3	22 112	67,9
Psykologi	272	32 212	2,3	25 902	80,4
Samhällskunskap A	278	31 841	2,2	21 610	67,9
Påbyggnadsutbildning	140	72 778	100,0	39 880	54,8
Datakunskap (datorkunskap)	67	10 053	13,8	4 153	41,3
Företagsekonomi	83	7 284	10,0	4 728	64,9
Datorteknik	17	4 372	6,0	1 384	31,7
Samtliga nivåer	280	1 604 404	100,0	1 080 953	67,4

Av det totala antalet kursdeltagare deltog 93,7 procent i kurser som anordnades på dagtid. Det var en ökning jämfört med läsåret 1999/00 då motsvarande andel var 93,0 procent.

De tio största kurserna på gymnasienivå omfattade 32 procent av samtliga kursdeltagare. Datorkunskap på gymnasienivå var den vanligast förekommande kursen. Antalet kursdeltagare var 76 706 och kursen anordnades i 274 kommuner.

Orienteringskurser, som omfattade drygt 55 000 kursdeltagare, är lokala kurser som skall ha ett eller flera av följande syften, nämligen att medverka till väl underbyggda beslut om studie- och yrkesval, ge ökade studietekniska färdigheter, utgöra en introduktion till kurser i olika ämnen samt kunna ge tillfälle till bedömning av en elevs kunskaper i olika ämnen eller kurser.

Majoriteten, 65,5 procent, av eleverna var kvinnor. Kvinnornas andel är oförändrad jämfört med föregående läsår. Andelen kvinnor inom landstingens gymnasiala vuxenutbildning var 57,9 procent, en kraftig minskning från föregående läsår då andelen var 68,4 procent. Orsaken till minskningen är att landstingens vårdutbildning, med hög andel kvinnor, övergått i kommunal regi och att landstingen nu endast bedriver lantbruksutbildning.

Läsåret 2000/01 var antalet elever i komvux födda utomlands 77 536 eller 24,4 procent av samtliga elever inom kommunal vuxenutbildning. Året innan var antalet 79 518 (23,9 procent). I grundläggande vuxenutbildning ökade andelen elever födda utomlands från 67,4 till 68,6 procent.

Elevernas medianålder var 32 år för hela komvux. Högst medianålder hade eleverna i grundläggande vuxenutbildning (34 år). Lägst medianålder hade eleverna i påbyggnadsutbildning (24 år).

Tabell 47. Antal elever, därav kvinnor, invandrare samt elever från annan kommun, i komvux läsåret 2000/01

Utbildningsnivå	Elever		därav		Födda utomlands		Bosatta i annan kommun		
	Huvudman	Antal	Andel (%)	Kvinnor	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande		37 318	11,8	23 742	63,6	25 584	68,6	1 002	2,7
Gymnasial		271 618	85,6	179 497	66,1	50 839	18,7	17 288	6,4
därav Kommun		271 081	85,5	179 186	66,1	50 819	18,7	16 882	6,2
Landsting		537	0,2	311	57,9	20	3,7	406	75,6
Påbyggnads		8 270	2,6	4 526	54,7	1 113	13,5	4 773	57,7
därav Kommun		7 701	2,4	4 185	54,3	1 091	14,2	4 340	56,4
Landsting		569	0,2	341	59,9	22	3,9	433	76,1
Samtliga nivåer 2000/01		317 206	100,0	207 765	65,5	77 536	24,4	23 063	7,3
därav Kommun		316 100	99,7	207 113	65,5	77 494	24,5	22 224	7,0
Landsting		1 106	0,3	652	59,0	42	3,8	839	75,9

Andelen elever som fick sin utbildning i en annan kommun än hemkommunen minskade från 8,5 procent 1999/00 till 7,3 procent 2000/01.

Hösten 2001

Tidigare har redovisningen av höstens verksamhet grundats på statistik som insamlats vecka 42 varje höst, mätveckan. Från och med 1998 har denna insamling upphört. För att ge en bild av utvecklingen det senaste året redovisas istället vissa uppgifter avseende hela höstens verksamhet. Uppgifterna bygger på den statistik som utgör underlag för Skolverkets rapporter om Kunskapslyftet hösten 2000 och hösten 2001. Rapporterna omfattar den totala gymnasiala vuxenutbildningen exkl. de elever som avbrutit utbildningen inom tre veckor efter kursstart.

Antalet elever i gymnasial vuxenutbildning uppgick hösten 2001 till 184 900, vilket var en minskning med 18 200 elever (-8,9 %) jämfört med hösten 2000.

Antalet kursdeltagare i gymnasial vuxenutbildning hösten 2001 var 668 600, en minskning med 119 500 (-15 %) sedan hösten 2000.

Eleverna studerade färre kurser än föregående år. Hösten 2001 deltog en elev inom gymnasial vuxenutbildning i genomsnitt i 3,7 kurser, vilket var lägre än hösten 2000 då eleverna studerade i genomsnitt 3,9 kurser.

8.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) i komvux uppgick vid mätningen i oktober 2001 till 10 477 personer. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 64,6 procent, vilket är 0,4 procentenheter högre än året innan. Omräknat till heltidstjänster fanns det 6 765 lärare i komvux. Andelen av årsarbetskraften som undervisar inom landstingets vuxenutbildning är 1,2 procent.

Jämfört med läsåret 2000/01 har antalet tjänstgörande lärare minskat med 6,0 procent medan antalet lärare omräknat till heltidstjänster minskat med 5,5 procent. Lärartätheten i komvux, uttryckt som antal lärare (heltidstjänster) per 100 heltidsstuderande minskade med 0,2 till 3,9 lärare per 100 heltidsstuderande läsåret 2001/02. Andel av kursverksamheten som genomförs av andra anordnare än kommun och landsting har som tidigare nämnts ökat kraftigt under de senaste åren. Det är troligt att uppgifter om lärare på kurser som köps av andra anordnare inte rapporteras fullständigt och att lärartätheten därmed kan vara underskattad.

Tabell 48. Lärare i komvux vecka 41 1999 samt vecka 42 2001

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 heltidsstud. ¹⁾
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid. anställning	
1999/00 Samtliga lärare	12 738	5 480	7 258	63,3	8 059	5 936	4,5
därav							
Antal med ped. utbildning	9 629	3 805	5 824	64,8	6 244	5 378	.
Andel (%) med ped. utbildning	75,6	69,4	80,2	.	77,5	90,6	.
2000/01 Samtliga lärare	11 146	4 707	6 439	64,2	7 155	5 359	4,1
därav							
Antal med ped. utbildning	8 175	3 117	5 058	66,1	5 405	4 740	.
Andel (%) med ped. utbildning	73,3	66,2	78,6	.	75,5	88,5	.
2001/02 Samtliga lärare	10 477	4 366	6 111	64,6	6 765	5 417	3,9
därav							
Antal med ped. utbildning	7 606	2 864	4 742	66,5	5 059	4 466	.
Andel (%) med ped. utbildning	72,6	65,6	77,6	.	74,8	88,5	.
Per huvudman 2001/02							
Kommun (samtliga lärare)	10 273	4 244	6 029	65,1	6 687	5 096	3,9
därav							
Andel (%) med ped. utbildning	72,9	65,7	77,9	.	75,0	86,8	.
Landsting (samtliga lärare)	206	123	83	37,8	78	51	7,3
därav							
Andel (%) med ped. utbildning	57,8	61,8	51,8	.	56,9	80,9	.

¹⁾ Antalet heltidsstuderande har beräknats med hjälp av antalet redovisade elevtimmar och innebär att antalet sextominuterslektioner under respektive hösttermin har dividerats med 270 (18 veckor * 15 sextominuterslektioner).

Hösten 2001 saknade 25,2 procent av årsarbetskraften formell lärarutbildning. Det är ökning med 0,7 procentenheter jämfört med hösten innan. För de cirka 163 kommuner och sju kommunalförbund som hade minst 10 årsarbetare varierade andelen lärare utan lärarutbildning mellan noll och 69 procent.

Kostnader

Den totala kostnaden för komvux år 2001 var 6 304 miljoner kronor, en minskning sedan 2000 med fyra procent i fasta priser. Mellan 1993–1998 ökade komvux kraftigt både när det gäller resurser och volym. En förklaring till ökningarna i komvux är det extra statsbidrag som kommunerna har fått sedan hösten 1993 för

utbildningsåtgärder för att motverka arbetslösheten. Hösten 1997 inleddes regeringens femåriga satsning på Kunskapslyftet, vilket innebar att staten under 1998, 1999, 2000 och 2001 finansierade drygt hälften av verksamheten.

Komvux i kommunal regi svarade för nära 99 procent av kostnaderna och landstingens komvux för drygt en procent. Per elev (omräknat till heltidsstuderande) var kostnaden för utbildning med kommunen som utbildningsanordnare 35 600 kronor. Kostnaden för av kommunen anordnad eller upphandlad utbildning i grundläggande vuxenutbildning (36 300 kr) var högre än i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning (33 900 kr). Inkluderas även utbildning i landstingens regi var kostnaden per heltidsstuderande elev i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning 34 200 kronor.

En jämförelse mellan de två huvudmännen visar att kostnaden per elev var mer än tre gånger så hög i landstingens komvux som i kommunal komvux. Orsaken till de högre kostnaderna inom landstingens komvux är att utbildningens innehåll är olika hos de två huvudmännen. Under de två senaste åren har landstingen enbart anordnat utbildning inom området naturbruk. Tidigare anordnade landstingen även utbildning inom omvårdad, en utbildning som nu i sin helhet har tagits över av kommunerna.

Tabell 49. Kostnader för komvux 1999, 2000 och 2001 fördelade på huvudman och kostnadslag

	Samtliga huvudmän			Kommunal huvudman			Landsting		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud, kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ¹⁾ , kr	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per heltidsstud ²⁾ , kr
Samtliga nivåer 1999	6 587	100	31 400	6 468	100	31 000	119	100	79 100
Samtliga nivåer 2000	6 403	100	33 100	6 328	100	32 800	75	100	106 600
Samtliga nivåer 2001	6 304	100	34 500	6 224	100	34 200	80	100	109 900
därav av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	5 153	100	36 000	5 073	100	35 600	80	100	109 900
därav undervisning	2 650	51	18 500	2 622	52	18 400	28	35	39 000
lokaler	797	15	5 600	773	15	5 400	23	29	31 800
läromedel/utr./bibl.	272	5	1 900	262	5	1 800	10	12	13 300
elevvård	29	1	200	28	1	200	1	1	970
övrigt	1 406	27	9 800	1 388	27	9 700	18	23	24 800
Grundläggande vuxenutbildning									
Totalt	855	100	36 300	855	100	36 300	.	.	.
därav av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	810	100	37 100	810	100	37 100	.	.	.
därav undervisning	462	57	21 100	462	57	21 100	.	.	.
lokaler	127	16	5 800	127	16	5 800	.	.	.
läromedel/utr./bibl.	31	4	1 400	31	4	1 400	.	.	.
elevvård	7	1	310	7	1	310	.	.	.
övrigt	184	23	8 400	184	23	8 400	.	.	.
Gymnasial vuxen- och påbyggnadsutbildning									
Totalt	5 449	100	34 200	5 369	100	33 900	80	100	109 900
därav av kommunen anordnad utbildning									
Totalt	4 343	100	35 800	4 263	100	35 300	80	100	109 900
därav undervisning	2 188	50	18 000	2 160	51	17 900	28	35	39 000
lokaler	670	15	5 500	647	15	5 400	23	29	31 800
läromedel/utr./bibl.	242	6	2 000	232	5	1 900	10	12	13 300
elevvård	22	1	180	21	0	170	1	1	970
övrigt	1 222	28	10 100	1 204	28	10 000	18	23	24 800

¹⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal undervisningstimmar på de kurser de deltagit i. (15 timmar om 60 minuter per vecka under 36 veckor har betraktats som heltidsstudier).

²⁾ Elever har räknats om till heltidsstuderande under året utifrån antal elevveckor på de kurser de deltagit i.

8.3 Resultat

Av de 1 604 404 kursdeltagare som fanns registrerade vid något tillfälle under läsåret 2000/01 fullföljde 1 208 318 (75,3 %) under läsåret den kurs de påbörjat och 261 427 (16,3 %) avbröt kursen. Resterande 134 659 kursdeltagare (8,4%) deltog vid läsårets slut i kurser som ännu inte var avslutade. Det är stort samma resultat som under den senaste femårsperioden. Högst andel kursdeltagare som avbrutit kurs redovisas inom den grundläggande vuxenutbild-

ningen, där 31,1 procent avbrutit kurs. Inom gymnasial vuxenutbildning var andelen 15,6 procent. Män avbröt kurs i högre grad, 19,0 procent, än kvinnor, 15,0 procent. Kursdeltagare på utbildning i landstingets regi avbröt i lägre grad, 2,7 procent, än kursdeltagare i kommunalt anordnade kurser, 16,4 procent.

Tabell 50. Antal kursdeltagare som slutfört respektive avbrutit kurs i komvux läsåren 1998/99–2000/01

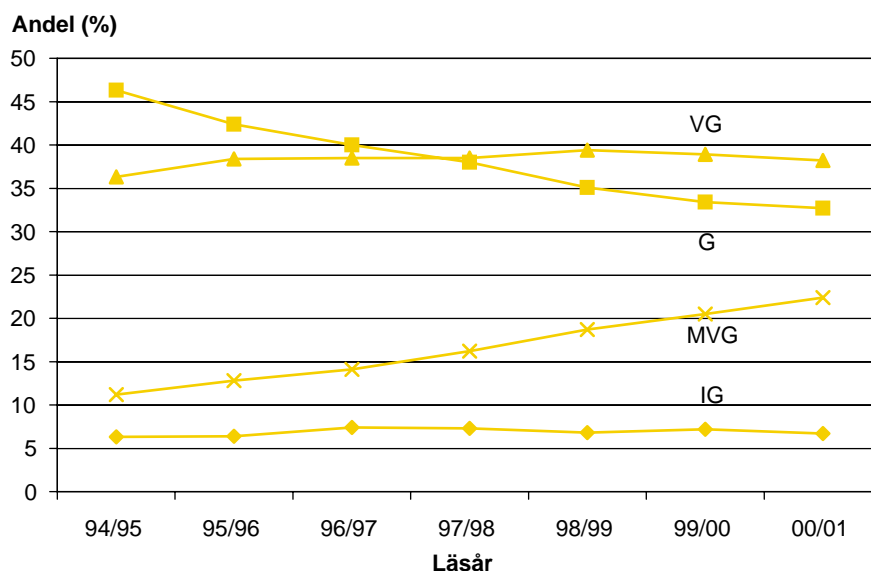
Läsår Utbildningsnivå Kön Huvudman	Antal kursdel- tagare	därav Slutfört kurs		Avbrutit kurs		Fortsätter nästa läsår	
		Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1998/99¹⁾ Samtliga nivåer	1 958 255	1 512 893	77,3	308 786	15,8	136 576	7,0
1999/00 Samtliga nivåer	1 702 118	1 298 128	76,3	281 482	16,5	122 508	7,2
2000/01 Samtliga nivåer	1 604 404	1 208 318	75,3	261 427	16,3	134 659	8,4
därav							
Grundläggande vuxenutbildning	106 163	61 939	58,3	33 012	31,1	11 212	10,6
Gymnasial vuxenutbildning	1 425 463	1 084 914	76,1	222 117	15,6	118 432	8,3
Påbyggnadsutbildning	72 778	61 465	84,5	6 298	8,7	5 015	6,9
därav							
Män	523 451	386 438	73,8	99 481	19,0	37 532	7,2
Kvinnor	1 080 953	821 880	76,0	161 946	15,0	97 127	9,0
Kommun	1 593 290	1 199 982	75,3	261 126	16,4	132 182	8,3
Landsting	11 114	8 336	75,0	301	2,7	2 477	22,3

¹⁾ Uppgifterna har korrigerats efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 181.

Antalet kursdeltagare som slutförde kurs inom gymnasial vuxenutbildning var 1 084 914. För ca 19 procent av kursdeltagarna saknas uppgift om betyg. Betygsfördelningen för resterande 873 124 kursdeltagare, som fick betyg enligt det målrelaterade betygssystemet, redovisas i tabell 51.

Sett över en längre tidsperiod har andelen kursdeltagare som erhållit betyget G minskat och andelen som erhållit MVG ökat för varje år sedan 1994/95, medan andelen som erhållit IG och VG varit relativt konstant.

Diagram 14. Procentuell fördelning av betygen i gymnasial vuxenutbildning under läsåren 1994/95 till 2000/01.

Den genomsnittliga betygsfördelningen var Icke godkänd 6,7 (7,2) procent, Godkänd 32,7 (33,4) procent, Väl godkänd 38,2 (38,9) procent och Mycket väl godkänd 22,4 (20,5) procent. Siffror inom parentes avser läsåret 1999/00. Andelen kursdeltagare med betygen Mycket väl godkänd har ökat med två procentenheter sedan föregående läsår. Av tabellen framgår att andelen kursdeltagare med betyget Mycket väl godkänd var betydligt lägre än genomsnittet i

Matematik B, 14,8 procent. Högst andel med betyget Mycket väl godkänt har kursdeltagare i Samhällskunskap A, och Svenska B, drygt 25 procent. Liksom i grundskolan och gymnasieskolan hade kvinnor inom kommunal vuxenutbildning i genomsnitt högre betyg än män.

Tabell 51. Betygsfördelning för kursdeltagare som slutfört kurs inom gymnasial vuxenutbildning läsåren 1998/99–2000/01

Läsår Kurs Kön Huvudman	Antal kursdeltagare som slutfört kurs	Antal kursdeltagare med målrelaterade betyg ¹⁾	Därav med betyget							
			Icke godkänd (IG)		Godkänd (G)		Väl godkänd (VG)		Mycket väl godkänd (MVG)	
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Gymnasial vux 1998/99²⁾	1 371 516	1 131 692	76 713	6,8	397 392	35,1	445 501	39,4	212 086	18,7
Gymnasial vux 1999/00	1 167 108	961 679	69 205	7,2	321 471	33,4	374 294	38,9	196 709	20,5
Gymnasial vux 2000/01	1 084 914	873 124	58 310	6,7	285 278	32,7	333 949	38,2	195 587	22,4
<i>därav</i>										
Datorkunskap	60 507	49 356	3 956	8,0	16 637	33,7	16 944	34,3	11 819	23,9
Datakunskap (datorkunskap)	49 446	41 302	3 744	9,1	12 988	31,4	14 377	34,8	10 193	24,7
Orienteringskurs ¹⁾	46 010	3 282	25	0,8	3 115	94,9	127	3,9	15	0,5
Matematik A	31 914	27 827	2 711	9,7	9 233	33,2	9 965	35,8	5 918	21,3
Engelska A	27 846	24 882	1 767	7,1	7 733	31,1	10 215	41,1	5 167	20,8
Företagsekonomi A	27 972	23 173	1 142	4,9	8 079	34,9	8 338	36,0	5 614	24,2
Matematik B	25 728	22 520	3 456	15,3	8 371	37,2	7 359	32,7	5 334	14,8
Svenska B	21 787	19 055	1 197	6,3	4 625	24,3	8 450	44,3	4 783	25,1
Psykologi	25 294	20 615	1 218	5,9	6 770	32,8	8 135	39,5	4 492	21,8
Samhällskunskap A	22 992	20 204	1 553	7,7	5 373	26,6	8 115	40,2	5 163	25,6
Övriga kurser gymnasial vux	745 418	620 908	37 541	6,0	202 354	32,6	241 924	39,0	139 089	22,4
<i>därav</i>										
Män	337 614	268 003	26 073	9,7	98 539	36,8	91 527	34,2	51 864	19,4
Kvinnor	747 300	605 121	32 237	5,3	186 739	30,9	242 422	40,1	143 723	23,8
Kommun	1 080 125	869 386	58 223	6,7	284 277	32,7	332 308	38,2	194 578	22,4
Landsting	4 789	3 738	87	2,3	1 001	26,8	1 641	43,9	1 009	27,0

¹⁾ För kursdeltagare med datum för avslutad kurs inom läsåret 2000/01 saknar 19 procent uppgift om betyg. På orienteringskurser skall enligt förordning inte sättas betyg. Om dessa kursdeltagare borträknas blir andelen kursdeltagare som saknar uppgift om betyg 16 procent.

²⁾ Uppgifterna har korrigerats något efter publiceringen av Skolverkets rapporter nr 181.

9

Vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux)

9.1 Organisation

Särsvux, vuxenutbildning för utvecklingsstörda syftar till att ge kunskaper och färdigheter motsvarande de som ges i den obligatoriska särskolan (grundsärskolan respektive träningskolan) och på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan. Särsvux har egna kursplaner och timplaner. Skolformen vänder sig till vuxna utvecklingsstörda som vill komplettera sin utbildning. Utbildningen bedrivs i form av fristående kurser och eleverna kan välja att studera en enda kurs eller olika kombinationer av kurser.

Timplanerna i särsvux anger endast riktvärden. En elev kan behöva mer eller mindre tid för att nå ett utbildningsmål och har alltid rätt att fullfölja kursen. Förutsättningen är dock att eleven bedöms ha förmåga att nå ett bestämt utbildningsmål.

I likhet med vad som gäller för särskolan har huvudmannaskapet för särsvux förts över från landstingen till kommunerna under 1990-talets första hälft. Utbildning anordnades hösten 2001 i totalt 197 kommuner. Särsvuxeleverna var bosatta i 240 kommuner. Knappt åtta procent (7,7%) av eleverna (340) var bosatta i en annan kommun än den där skolan var belägen, nästan lika stor andel som föregående år, då 7,4% av eleverna (322) kom från en annan kommun.

Hösten 2001 fanns det 4 436 elever i särsvux. Antalet elever ökade med drygt två procent (+101 elever) från föregående läsår. Antalet elever på träningsko-

Tabell 52. Antal elever i särsvux 1997–2001

	v 42 1997	v 42 1998	v 41 1999	v 41 2000	v 42 2001
Grundsärskolenivå	1 918	2 004	2 067	2 036	2 034
Träningskolenivå	1 494	1 480	1 423	1 516	1 526
Gymnasiesärskolenivå	585	653	688	783	876
Särsvux	3 997	4 137	4 178	4 335	4 436
därav kommun	3 997	4 137	4 178	4 335	4 436
landsting	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾	0 ¹⁾

¹⁾ Huvudmannskapet för särsvux ligger fr o m läsåret 1996/97 helt på kommunerna.

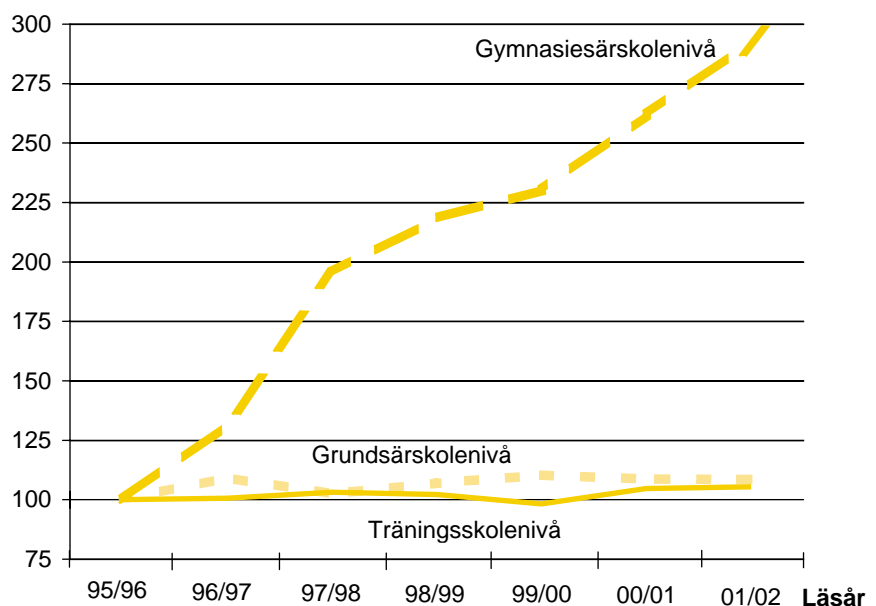
lenivå och gymnasiesärskolenivå ökade med 10 resp. 93 elever medan antalet elever på grundsärskolenivå minskade med 2 elever.

Som framgår av tabell 52 och diagram 15 fortsätter den kraftiga ökningen av antalet elever på gymnasiesärskolenivå även 2001 medan antalet elever på grundsärskolenivå respektive träningskolenivå i stort sett inte ändrats.

Diagram 15. Indexerad elevutveckling 1995–2001

Index

(1995/96 = 100)

Det genomsnittliga antalet elevtimmar (60 minuter) per vecka var för särsvux totalt 2,5 vilket var något högre än föregående läsår då antalet var 2,4. Motsvarande uppgifter per studienivå läsåret 2001/02 var för grundsärskolenivån 2,6 (2,5), för träningskolenivån 2,0 (2,0) och för gymnasiesärskolenivån 3,0 (3,0) elevtimmar. Siffrorna inom parentes avser läsåret 2000/01.

Den genomsnittliga gruppstorleken inklusive individuell undervisning var liksom föregående år för särsvux totalt 2,5 elever.

Tabell 53. Elever i särsvux vecka 42 2001 fördelade efter studienivå

Studienivå	Elever		därav				Antal elever per grupp ¹⁾	Antal elevtimmar per elev under mätveckan
	Totalt antal	Andel (%)	Kvinnor		Födda utomlands			
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)		
Grundsärskolenivå	2 034	46	1 003	49	156	8	.	2,6
Träningskolenivå	1 526	34	710	47	101	7	.	2,0
Gymnasiesärskolenivå	876	20	439	50	67	8	.	3,0
Samtliga	4 436	100	2 152	49	324	7	2,5	2,5

¹⁾ Uppgift om utbildningsnivå samlas inte in per undervisningsgrupp. Antal elever per grupp redovisas därför inte på utbildningsnivå utan som medelvärde av samtliga undervisningsgruppers storlek.

Medianåldern i särvox var läsåret 2001/02 36 år och ungefär lika stor andel av eleverna som föregående läsår, ca sju procent, var födda utomlands.

9.2 Resurser

Lärare

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 349 under mätveckan i oktober 2001. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden var 62,1 procent. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare 217. Jämfört med föregående år har antalet heltidstjänster minskat med drygt 5 procent. Ungefär åtta procent av årsarbetskraften saknade lärarutbildning.

Lärartätheten, beräknad som antal lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever, var 4,9 i oktober 2001. Året innan var den 5,3 lärare. Lärartätheten i särvox kan inte jämföras med lärartätheten inom andra skolformer. Särvoxeleverna undervisas i mindre grupper och dessutom får de betydligt färre undervisningstimmar per vecka än eleverna i andra skolformer.

Tabell 54. Lärare i särvox, vecka 41 1999 och 2000 samt vecka 42 2001

Läsår Pedagogisk utbildning Huvudman	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltidstj.) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1999/2000 Samtliga lärare	386	63	323	58,2	225	183	5,4
därav							
Antal med ped. utbildning	346	52	294	60,8	211	181	.
Andel (%) med ped. utbildn.	89,6	82,5	91,0	.	93,7	98,5	.
2000/01 Samtliga lärare	385	54	331	59,6	229	183	5,3
därav							
Antal med ped. utbildning	334	44	290	62,1	207	177	.
Andel (%) med ped. utbildn.	86,8	81,5	87,6	.	90,4	96,6	.
2001/02 Samtliga lärare	349	53	296	62,1	217	174	4,9
därav							
Antal med ped. utbildning	308	45	263	64,6	199	171	.
Andel (%) med ped. utbildn.	88,3	84,9	88,9	.	91,8	98,1	.

Kostnader

Den totala kostnaden för särvox 2001 var 122 miljoner kronor, vilket är en ökning med 10 procent i fasta priser sedan 2000. Antalet elever var 4 360, en ökning med tre procent.

Räknat per elev var den totala kostnaden 28 100 kronor 2000, en ökning med 1 700 kronor i fasta priser sedan 2000. Undervisningskostnaden utgör 70 procent, en minskning med tre procentenheter jämfört med året innan.

Tabell 55. Kostnader för särvox 1999, 2000 och 2001 (löpande priser)

	Kommunal huvudman		
	Kostnad totalt miljoner kr	Andel (%)	Kostnad per elev ¹⁾ kr
Totalt 1999	107	100	25 500
Totalt 2000	109	100	25 700
Totalt 2001	122	100	28 100
därav undervisning	85	70	19 500
lokaler	15	12	3 400
övrigt	23	19	5 200

¹⁾ Medeltal av antalet elever de två läsår som kalenderåret omfattar.

Undervisningskostnaden per elev var 19 500 kronor och varierar avsevärt mellan kommunerna. För 80 procent av kommunerna ligger kostnaden mellan 32 400 kronor och 9 500 kronor per elev. Högst kostnader för undervisning har förortskommunerna med 22 200 kronor och lägst kostnader har övriga mindre kommuner med 16 700 kronor per elev.

10

Statens skolor för vuxna (SSV)

10.1 Organisation

Statens skolor för vuxna (SSV) ombildades den 1 januari 2002 till en ny myndighet med namnet Nationellt centrum för flexibelt lärande (CFL) då Statens skolor för vuxna och delar av Distansutbildningsmyndigheten, Distum, slogs samman till en ny myndighet inom vuxenutbildningsområdet. Eftersom den statistik som redovisas i det följande i huvudsak avser läsåret 2000/01 och 2001 har vi i rapporten valt att benämna verksamheten med dess tidigare namn.

Statens skolor för vuxna i Härnösand och Norrköping utgör ett komplement till den kommunala vuxenutbildningen. SSV är riksrekryterande skolor, som i första hand skall erbjuda sådana kurser som inte kan anordnas inom komvux med tillräcklig spridning och regelbundenhet. Från och med läsåret 1997/98 deltar SSV i regeringens särskilda satsning på vuxenutbildning, Kunskapslyftet. I nedanstående redovisning ingår elever som deltagit i utbildning som finansierats genom ordinarie anslag eller de särskilda medel som tilldelats skolorna inom ramen för Kunskapslyftet. Härutöver genomför skolorna en relativt omfattande uppdragsutbildning bl a genom att sälja utbildningsplatser till kommunerna. Om en kommun köpt utbildning av SSV redovisas den som köpt utbildning i komvux och redovisas inte här.

Kunskapslyftet har inneburit ett ökat samarbete med kommunerna, eftersom intresset för distanslösningar och flexibelt lärande är stort i kommunerna.

Distansundervisning vid SSV genomförs antingen som s.k. brevdistansundervisning där eleven studerar hemma med stöd av lärare från SSV, eller i form av intervallkurser som innebär en kombination av kortare lärarledda kursperioder vid skolan och studier hemma. Eleverna betalar viss avgift för studiematerialet, som är speciellt anpassat för självstudier.

**Tabell 56. Antal elever vid SSV läs-
året 2000/01 fördelade efter utbild-
ningsnivå, studieform och kön**

Utbildningsnivå Studieform Kön	Elever					
	Härnösand		Norrköping		Totalt	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundläggande vuxenutb.	318	7,1	319	5,2	637	6,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	263	5,9	319	5,2	582	5,5
Intervallkurser	55	1,2	0	.	55	0,5
Gymnasial vuxenutb.	4 150	92,9	5 657	91,6	9 807	92,1
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	1 488	33,3	5 653	91,5	7 141	67,1
Intervallkurser	2 662	59,6	4	0,1	2 666	25,0
Påbyggnadsutbildning	0	0,0	203	3,3	203	1,9
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	0	0,0	185	3,0	185	1,7
Intervallkurser	0	0,0	18	0,3	18	0,2
Samtliga elever	4 468	100,0	6 179	100,0	10 647	100,0
<i>därav</i>						
Brevdistansundervisning	1 751	39,2	6 157	99,6	7 908	74,3
Intervallkurser	2 717	60,8	22	0,4	2 739	25,7
Män	1 626	36,4	2 452	39,7	4 078	38,3
Kvinnor	2 842	63,6	3 727	60,3	6 569	61,7

Det totala antalet elever vid SSV läsåret 2000/01 var 10 647, en ökning med 273 elever (2,6 %) jämfört med 1999/00.

Eleverna deltog i genomsnitt i 1,9 kurser under läsåret. Av eleverna var 38 procent män och 62 procent kvinnor.

Merparten, 9 807 elever, 92,1 procent, deltog i gymnasial vuxenutbildning. 637 elever, 6,0 procent, deltog i kurser på grundskolenivå och 203 elever, 1,9 procent, deltog i påbyggnadsutbildning. I förhållande till läsåret 1999/00 har andelen elever i grundläggande vuxenutbildning i det närmaste tredubblats.

Andelen av eleverna som var äldre än 30 år har ökat successivt under åren med Kunskapslyftet, en utveckling som nu brutits. Läsåret 2000/01 var andelen av eleverna, som var äldre än 30 år, 60 procent, dvs. något lägre än jämfört med läsåret 1998/99 och 1999/00. Läsåret 1997/98 var andelen av eleverna, som var äldre än 30 år, 55 procent och läsåret 1996/97 endast 50 procent.

Åldersstrukturen varierade mellan de två skolorna. Vid SSV i Härnösand var andelen elever som var äldre än 30 år 68 procent (69 %). Vid SSV i Norrköping var motsvarande andel 54 procent (53 %). Siffrorna inom parentes avser 1999/00.

Även studieformen varierar mellan de två skolorna. Merparten av utbildningen i Härnösand bedrevs i form av intervallkurser, 60 procent, medan 99 procent av eleverna i Norrköping deltar i brevdistanundervisning.

De tio största kurserna omfattade 43 procent av samtliga kursdeltagare. Flest kursdeltagare fanns inom Matematik A, 6,6 procent, och Engelska A, 5,4 procent. Kursdeltagare vid SSV i Härnösand studerade inom någon av de tio mest frekventa kurserna i högre grad än kursdeltagare inom SSV i Norrköping, 57 procent respektive 35 procent.

**Tabell 57. Kurser med flest kurs-
deltagare läsåret 2000/01**

Kurser	Härnösand		Norrköping		Totalt	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Matematik A	586	8,0	735	5,7	1 321	6,6
Engelska A	656	9,0	433	3,4	1 089	5,4
Svenska B	460	6,3	559	4,4	1 019	5,1
Matematik B	433	5,9	468	3,6	901	4,5
Företagsekonomi A	557	7,6	334	2,6	891	4,4
Svenska A	408	5,6	442	3,4	850	4,2
Samhällskunskap A	304	4,2	470	3,7	774	3,8
Engelska B	312	4,3	313	2,4	625	3,1
Historia A	111	1,5	497	3,9	608	3,0
Engelska	346	4,7	226	1,8	572	2,8
Övriga kurser	3 135	42,9	8 373	65,2	11 508	57,1
Samtliga kurser	7 308	100,0	12 850	100,0	20 158	100,0

10.2 Resurser

Lärare

Vid redovisning av uppgifter om lärare inom SSV används ett något annorlunda mått än för övriga skolformer. För övriga skolformer redovisas antalet lärare samt tjänstgöringsgrad för lärare endast om de har en anställning på längre tid än en månad. Uppgifterna insamlas för en viss mätvecka på hösten. Eftersom SSV har ett stort antal timanställda lärare ger en sådan redovisning en missvisande bild av den totala lärarresursen. För SSV redovisas därför i tabell 58 antal tjänstgörande lärare och antal lärare omräknat till heltidstjänster för hela läsåret. Som jämförelse redovisas i tabell 59 antalet tjänstgörande lärare under mätveckan för åren 1999 till 2001.

Av jämförelsen framgår att antalet tjänstgörande lärare under läsåret 2000/01 var betydligt högre än under mätveckan hösten 2000.

Tabell 58. Antal lärare vid SSV läsåret 2000/2001

Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare	Antal lärare omräknat till heltidstjänster
Totalt	108	53
<i>därav</i>		
SSV – Härnösand	47	34
SSV – Norrköping	61	19

Antalet tjänstgörande lärare under hela läsåret 2000/01 omräknat till heltidstjänster uppgick till 53, vilket var en minskning med 6 heltidstjänster jämfört med läsåret 1999/00.

Under läsåret har cirka 6 heltidstjänster åtgått för utveckling i SSV i Härnösand. Arbetet har i huvudsak bestått av utveckling av webb-kurser, studiehandledningar och distansmetodik. Av lärartjänsterna inom SSV i Norrköping har 8,5 heltidstjänster åtgått för utvecklingsarbete. Utvecklingsarbetet inom SSV i Norrköping omfattar utveckling av dokumenterande och forskningsmetodiska arbetssätt, utveckling av metoder och material för distansutbildning anpassat till funktionshindrade, utveckling av internetbaserad lärmiljö utifrån lärstilspreferenser samt utveckling av valideringsverktyg.

Tabell 59. Lärare i SSV vecka 41 år 1999 och 2000 samt vecka 42 år 2001

Läsår Pedagogisk utbildning Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster	
	Totalt	<i>därav</i> Män	Kvinnor		Totalt	<i>därav</i> m. tillsvid.- anställning
1999/00 Samtliga lärare	78	31	47	54,4	42	29
<i>därav</i>						
Antal med ped. utbildning	62	28	34	54,7	34	25
Andel (%) med ped. utbildning	79,5	90,3	72,3	.	79,9	86,0
2000/01 Samtliga lärare	70	34	36	48,1	34	28
<i>därav</i>						
Antal med ped. utbildning	57	31	26	46,8	27	24
Andel (%) med ped. utbildning	81,4	91,2	72,2	.	79,3	83,5
2001/02 Samtliga lärare	80	34	46	42,4	34	28
<i>därav</i>						
Antal med ped. utbildning	65	30	35	42,2	27	24
Andel (%) med ped. utbildning	81,3	88,2	76,1	.	80,8	85,6
Utbildningsanordnare 2001/02						
Härnösand	29	15	14	75,2	22	19
<i>därav</i>						
Andel (%) med ped. utbildn.	79,3	86,7	71,4	.	78,7	85,0
Norrköping	51	19	32	23,7	12	9
<i>därav</i>						
Andel (%) med ped. utbildning	82,4	89,5	78,1	.	84,7	86,9

I tabellen redovisas antalet lärare under mätveckan i oktober 1999, 2000 och 2001. Med tjänstgörande lärare avses i denna tabell personer som har en

tjänstgöringsomfattning som inkluderade undervisning. Även timanställda lärare och skolledare med undervisning ingår. Däremot inte personer som varit anställda kortare tid än en månad.

Antalet tjänstgörande lärare har ökat med 14 procent mellan hösten 2000 och hösten 2001, medan antalet lärare omräknat till heltidstjänster är oförändrat.

Kostnader

Kostnaden för SSV uppgick verksamhetsåret 2001 till drygt 51 miljoner kronor.

Jämfört med 2000 har kostnaderna minskat med 3 miljoner kronor, nära 6 % i fasta priser.

Kostnaderna för SSV finansierades till övervägande delen med statliga anslag (41,4 miljoner). Elevavgifter för undervisningsmaterial (3,7 miljoner kr) och kommunala bidrag till lokalerna (6,7 miljoner kr) är andra viktiga finansieringskällor.

Utöver anslaget har skolorna erhållit extra statsbidrag inom ramen för Kunskapslyftet (8 miljoner kr). Kunskapslyftet ingår dock inte i den ekonomiska redovisningen.

Den största kostnadsposten är utvecklingsarbete som utgör 29 procent av SSV:s kostnader, medan administration svarar för 23 procent och undervisning för 19 procent av kostnaderna. Jämfört med föregående år har administrationskostnaderna minskat med fem procentenheter.

Tabell 60. Kostnader för SSV 1999, 2000 och 2001

	Samtliga huvudmän		Härnösand		Norrköping	
	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)	Kostnad totalt milj kr	Andel (%)
Totalt 1999	45	100	22	100	23	100
Totalt 2000	53	100	30	100	23	100
Totalt 2001	51	100	28	100	24	100
därav undervisning	10	19	4	14	6	25
lokaler	9	17	6	22	2	10
administration	12	23	5	19	6	27
läromedel/utrustn./bibl.	4	9	1	5	3	13
utvecklingsarbete	15	29	10	36	5	22
övrigt	2	4	1	4	1	4

10.3 Resultat

Läsåret 2000/01 fullgjorde 4 929 kursdeltagare gymnasial vuxenutbildning eller påbyggnadsutbildning vid SSV. Av dessa erhöll 3 765 betyg enligt det målrelaterade betygssystemet.

Fördelningen av betyg inom SSV var IG 3,7 procent, G 27,9 procent, VG 40,1 procent och MVG 28,3 procent. Jämfört med komvux var andelen IG och G betydligt lägre inom SSV och andelen VG och MVG betydligt högre.

Betygsfördelningen för de mest frekventa kurserna redovisas i tabell 61.

Tabell 61. Betygsfördelning för kursdeltagare som slutfört kurs inom gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning läsåret 2000/01

Utbildningsnivå Kurs Skola Kön	Antal kursdeltagare som slutfört kurs	Antal kursdeltagare med målrelaterade betyg	Därav med betyget							
			Icke godkänd (IG)		Godkänd (G)		Väl godkänd (VG)		Mycket väl godkänd (MVG)	
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Gymnasial vuxenutb.	4 929	3 765	141	3,7	1 050	27,9	1 510	40,1	1 064	28,3
<i>därav</i>										
Matematik A	303	218	13	6,0	66	30,3	94	43,1	45	20,6
Engelska A	268	228	2	0,9	64	28,1	100	43,9	62	27,2
Svenska B	180	147	4	2,7	29	19,7	74	50,3	40	27,2
Matematik B	244	203	26	12,8	72	35,5	71	35,0	34	16,7
Företagsekonomi A	402	340	9	2,6	99	29,1	138	40,6	94	27,6
Svenska A	189	140	0	0,0	37	26,4	69	49,3	34	24,3
Samhällskunskap A	183	135	6	4,4	35	25,9	47	34,8	47	34,8
Övriga kurser gymnasial vux	3 160	2 354	81	3,4	648	27,5	917	39,0	708	30,1
Påbyggnadsutbildning	658	596	13	2,2	104	17,4	479	80,4	0	0,0
Samtliga elever	5 757	4 361	154	3,5	1 154	26,5	1 989	45,6	1 064	24,4
<i>därav</i>										
Brevdistansundervisning	4 171	2 870	100	3,5	736	25,6	1 301	45,3	733	25,5
Intervall kurser	1 586	1 491	54	3,6	442	29,6	664	44,5	331	22,2
Härnösand	2 287	2 194	70	3,2	600	27,3	1 009	46,0	515	23,5
Norrköping	3 470	2 167	84	3,9	578	26,7	956	44,1	549	25,3
Män	2 054	1 645	72	4,4	349	21,2	895	44,7	329	20,0
Kvinnor	3 703	2 716	82	3,0	829	30,5	1 070	39,4	735	27,1

Svenskundervisning för invandrare (sfi)

11.1 Organisation

Svenskundervisning för invandrare (sfi) syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket och om det svenska samhället. Varje kommun är skyldig att se till att sfi, från och med andra halvåret det år de fyller sexton år, erbjuds de personer som saknar de grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen avser att ge.

Riktvärdet för undervisningens omfattning i tid är 525 timmar. Riktvärdet får underskridas eller överskridas beroende på hur mycket undervisning eleven behöver för att uppnå de kunskapsmål som anges i kursplanen. Eleven börjar sina studier på den språkliga nivå som bestäms av förkunskaperna och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts.

Sfi för analfabeter kombineras med läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning. För ungdomar i åldrarna 16–19 år kan sfi kombineras med studier på ett individuellt program i gymnasieskolan. Inom grundläggande vuxenutbildning finns en påbyggnad till sfi, kursen svenska som andraspråk.

Den grundläggande utbildningen i sfi har hittills haft en enda kursplan för alla studerande. I år har en ny kursplan införts som innehåller tre olika studievägar med vardera två kurser. Det nya kursplanesystemet är utformat för att bättre möta individens olika utbildningsbakgrund, förutsättningar och studiemål. Inom Sfi 1 är målen anpassade till invandrare som är analfabeter eller kortutbildade. Sfi 2 och 3 har snabbare studietakt och mer avancerade mål. De

nya kursplanerna kan börja användas fr o m den 1 augusti 2002 men är obligatoriska att använda när studerande påbörjar sfi efter den 1 januari 2003.

Kommunerna är huvudmän för sfi och bestämmer hur utbildningen ska organiseras. Detta gäller t ex undervisningsintensitet och val av utbildningsanordnare. Sfi anordnas av flertalet kommuner i anslutning till komvux. I en del kommuner anlitas studieförbund, folkhögskolor eller privata anordnare för genomförandet av sfi. Några kommuner har bildat kommunalförbund som anordnar sfi.

Läsåret 2000/01

Läsåret 2000/01 deltog totalt 37 322 elever i sfi. Det är drygt 3 000 fler elever än läsåret innan. Av eleverna 2000/01 var ungefär 18 000 nybörjare i sfi. Övriga ungefär 20 000 elever hade påbörjat sfi ett eller flera läsår tidigare. Antalet nybörjare i sfi 2000/01 var något fler än åren 1996/9–1999/00 men betydligt färre än åren dessförinnan. Under 1994/95 var antalet nybörjare drygt 32 000.

Tabell 62. Studieanordnare och elever i sfi läsåren 1996/99–2000/01

År	Antal Studieanordnare kommuner	Antal studieanordnare	Antal elever	Antal elever per	
				Kommun	Studieanordnare
1996/97	268	306	41 134	153	134
1997/98	255	288	35 746	140	124
1998/99	246	267	34 701	141	130
1999/00	242	262	34 115	141	130
2000/01	242	265	37 322	154	141
<i>därav</i>					
Kommun	229	234	31 397	137	134
Studieförbund	11	13	2 087	190	161
Annan	14	18	3 838	274	213

Av samtliga elever 2000/01 var 12 280 (33 %) flyktingar, 555 (1,5 %) tillståndssökande och 24 487 (66 %) övriga invandrare. Det är antalet flyktingar i sfi som minskat sedan 90-talets mitt medan antalet tillståndssökande och övriga invandrare varit relativt oförändrat. Med flykting avses en person som efter att ha beviljats uppehållstillstånd mottagits i kommunen och som kommunen har rätt att erhålla ersättning för enligt statsbidragsbestämmelserna för mottagande av flyktingar i kommunen. Med tillståndssökande avses utländsk medborgare som sökt uppehållstillstånd för bosättning i Sverige och som ännu inte erhållit beslut. Med övriga invandrare avses elever i sfi som inte är flyktingar eller tillståndssökande.

Bland eleverna under 2000/01 var arabiska vanligaste modersmålet. 7 231 elever hade arabiska som modersmål. Därefter vanligast var kurdiska, 2 700 elever, och bosniska/kroatiska/serbiska, 2 515 elever. De därefter vanligaste språken var spanska, sorani, engelska, persiska, albanska, ryska, thailändska, turkiska och somaliska, alla med mer än 1 000 sfi-elever. 70 procent av sfi-eleverna hade något av dessa tolv språk som modersmål. Bland de resterande 30 procenten elever var 114 språk representerade. De flesta språk talades bara av enstaka elever. Bas-kiska, grönländska, papuanska, urmiska, zulu och ytterligare tio språk talades t ex bara av en elev vardera.

242 kommuner hade elever i sfi läsåret 2000/01 jämfört med 246 kommuner 1998/99 och 277 kommuner 1994/95. Sfi är en liten verksamhet i många kommuner. I 68 kommuner var elevantalet under 25, i 18 kommuner var elevantalet lägre än 10. Bara 59 kommuner eller kommunalförbund hade fler än 100 elever 2000/01.

Av det totala antalet elever läsåret 2000/01 var 60 procent kvinnor och 40 procent män. Könsfördelningen var därmed oförändrad jämfört med de närmast föregående två åren. Andelen kvinnor har ökat jämfört med åren dessförinnan, 1994/95 var andelen 51,6 procent.

Elevernas medianålder var 32 år läsåret 2000/01. Tio procent av eleverna var 22 år eller yngre och tio procent var 48 år eller äldre. Kvinnorna i sfi var genomsnittligt något yngre – ett år – än männen.

De enda uppgifter som finns om sfi-elevernas utbildningsbakgrund är antalet utbildningsår i hemlandet, dvs ett grovt mått på tidigare utbildning. Hälften av sfi-eleverna 2000/01 hade en minst tolvårig tidigare utbildning, två tredjedelar hade en utbildning som var nio år eller längre. Tio procent hade en tidigare utbildning som var högst tre år.

Invandrare med den allra kortaste utbildningen måste i allmänhet delta i läs- och skrivinläring inom grundläggande vuxenutbildning innan eller parallellt med sfi-studierna. Det finns brister i sfi-statistiken genom att elever som egentligen bedriver sfi-studier, av några kommuner betraktas som elever enbart i grundläggande vuxenutbildning och därför inte rapporteras. Elevantalet i sfi kan alltså vara underskattat och utbildningsnivån därmed överskattad.

Utbildningsbakgrunden varierade mycket mellan elever med olika modersmål. Elever med koreanska som modersmål hade i genomsnitt en 15-årig tidigare utbildning och elever med tjeckiska, japanska och danska i genomsnitt en 14-årig tidigare utbildning. Elever med romska som modersmål hade i genomsnitt gått fem år i utbildning och elever med vietnamesiska, thailändska och somaliska som modersmål i genomsnitt sju år.

Andelen kvinnor varierade också mellan språkgrupperna. Bland elever med estniska, tagalog thailändska och ukrainska som modersmål var andelen kvinnor över 90 procent. Bland elever med italienska, pashto och grekiska som modersmål var andelen kvinnor under 40 procent.

11.2 Resurser

Lärare

Tabell 63. Lärare i sfi vecka 41 1999 och 2000, samt vecka 42 2001

Antalet tjänstgörande lärare (exkl. korttidsanställda) var 1 493 under mätveckan i oktober 2001. Antalet lärare i oktober 2000 var något färre – 1 427. Den genomsnittliga tjänstgöringsgraden minskade något, från 78,7 procent av heltid i oktober 2000 till 77,3 procent i oktober 2001. Omräknat till heltidstjänster var antalet lärare därmed 1 154 i oktober 2001, vilket är 31 tjänster fler än vid mätningen i oktober 2000.

Läsår Pedagogisk utbildning Utbildningsanordnare	Antal tjänstgörande lärare			Genomsnittlig tjänstgöringsgrad i procent	Antal lärare omräknat till heltidstjänster		Antal lärare (heltids- tjänster) per 100 elever
	Totalt	därav Män	Kvinnor		Totalt	därav m. tillsvid.- anställning	
1999/00 Samtliga lärare	1 456	228	1 228	77,6	1 130	862	5,3
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 201	183	1 018	77,5	931	795	.
Andel (%) med ped. utbildning	82,5	80,3	82,9	.	82,4	92,3	.
2000/01 Samtliga lärare	1 427	219	1 208	78,7	1 123	864	5,5
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 142	172	970	78,6	897	781	.
Andel (%) med ped. utbildning	80,0	78,5	80,3	.	79,9	90,4	.
2001/02 Samtliga lärare	1 493	237	1 256	77,3	1 154	827	5,4
<i>därav</i>							
Antal med ped. utbildning	1 131	173	958	77,8	880	720	.
Andel (%) med ped. utbildning	75,8	73,0	76,3	.	76,3	87,1	.
Per utbildningsanordnare							
Kommun (samliga lärare)	1 208	181	1 027	76,7	927	707	5,9
<i>därav</i>							
Andel (%) med ped. utbildning	80,3	79,6	80,4	.	81,3	91,5	.
Annan (samliga lärare)	285	56	229	79,8	228	120	4,1
<i>därav</i>							
Andel (%) med ped. utbildning	56,5	51,8	57,6	.	55,7	61,0	.

Antalet elever ökade med omkring fyra procent mellan oktober 2000 och oktober 2001. Antalet lärare (omräknat till heltid) ökade med ungefär två procent. Det innebär att lärartätheten (antalet lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever) minskade, från 5,5 till 5,4 lärartjänster per 100 elever.

23,7 procent av lärarna (omräknat till heltidstjänster) saknade pedagogisk högskoleutbildning, vilket är 3,6 procentenheter högre än året innan och ungefär sex procentenheter högre än åren närmast dessförinnan. Andelen lärare som saknar pedagogisk utbildning är liksom tidigare år betydligt större hos andra utbildningsanordnare än i sfi i kommunernas regi. Andelen lärare med pedagogisk högskoleutbildning var 55,7 procent i sfi i kommunal regi och 81,3 procent hos andra anordnare.

Kostnader

Kommunernas kostnader för sfi uppgick till 756 miljoner kronor år 2001. Det är 69 miljoner kronor mer än år 2000 då kostnaden uppgick till 687 miljoner. Omräknat till fasta priser är ökningen sju procent. Antalet elever omräknat till heltidsstuderande har ökat med omkring tio procent mellan 2000 och 2001. Kostnaden per heltidsstuderande har därför minskat med 2,4 procent i fasta priser. Kostnaden per heltidsstuderande uppgick år 2001 till 44 700 kronor.

Som schablon för en heltidsstuderande har räknats en elev som deltagit i 425 undervisningstimmar (à 60 minuter) under året. Det motsvarar ungefär samma antal planerade undervisningstimmar som använts som schablon för en heltidsstuderande i komvux.

Kostnaden per heltidsstuderande i sfi var högre än i komvux, 44 700 kronor jämfört med 36 300 per heltidsstuderande i grundläggande vuxenutbildning och 34 200 kronor per heltidsstuderande i gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Även under 1999 och 2000 var kostnaden per heltidsstuderande högre i sfi än i komvux. Tidigare under 90-talet, när elevantalet i sfi var stort, var kostnaden per heltidsstuderande i sfi lägre än i komvux.

Kostnaden per elevtimme i sfi var år 2001 ungefär 105 kronor. Det innebär att kostnaden för en elev som godkänts efter att ha deltagit i sfi i 525 timmar, riktvärdet för undervisningens omfattning i tid för att klara sfi-kursen, uppgick till 55 200 kronor under 2001.

Kostnaden per heltidsstuderande i sfi varierar starkt mellan kommunerna precis som tidigare år. Elevantalet är litet i många kommuner och kan variera också under ett och samma år. Det kan förklara en del av variationen i kostnad per heltidsstuderande. Även redovisningsskillnader och kvalitetsbrister i uppgiftslämnandet kan finnas. Ett särskilt problem i redovisningen kan vara att särskilja kostnader för sfi för analfabeter, där sfi och läs- och skrivinläring i grundläggande vuxenutbildning många gånger bedrivs integrerat.

11.3 Resultat

Sfi är en skolform där eleverna kan påbörja och avsluta utbildningen när som helst under året. Undervisning för en elev med rätt till sfi ska finnas att tillgå så snart som möjligt. Om det inte finns särskilda skäl ska undervisningen kunna påbörjas inom tre månader. Undervisningen bör bedrivas kontinuerligt under hela året, endast med uppehåll för semester. Eftersom eleven börjar studierna på sin språkliga nivå och avslutar dem när målen för utbildningen har uppnåtts, kan studietiden variera kraftigt.

För att bedöma resultaten i sfi måste därför en grupp elever som börjat under samma tidsperiod följas under relativt lång tid. Genom det statistiksystem som infördes 1993/94 är det nu möjligt att följa eleverna under en längre tidsperiod, hittills under åtta läsår, t.o.m 2000/01.

Av de ca 35 500 elever som började i sfi någon gång under 1993/94 hade 48,4 procent godkänts t.o.m. läsåret 1995/96, dvs efter i genomsnitt två och ett halvt år. Efter ytterligare fem år, dvs t o m 2000/01, var 53,4 procent godkända i sfi. Under 2000/01 godkändes 131 av de elever som började i sfi första gången under 1993/94. Vid slutet av läsåret 2000/01 fanns fortfarande 320 elever kvar som elever i sfi. Flertalet av de elever som godkändes på sfi-kursen många år efter att sfi påbörjades eller som fortfarande går kvar i sfi det åttonde året har säkert gjort ett eller flera uppehåll under åttaårsperioden. I genomsnitt hade de elever av nybörjarna 1993/94 som fanns i pågående utbildning i slutet av 2000/01 deltagit i 1050 timmar i sfi. Maxantalet timmar låg på över 3000.

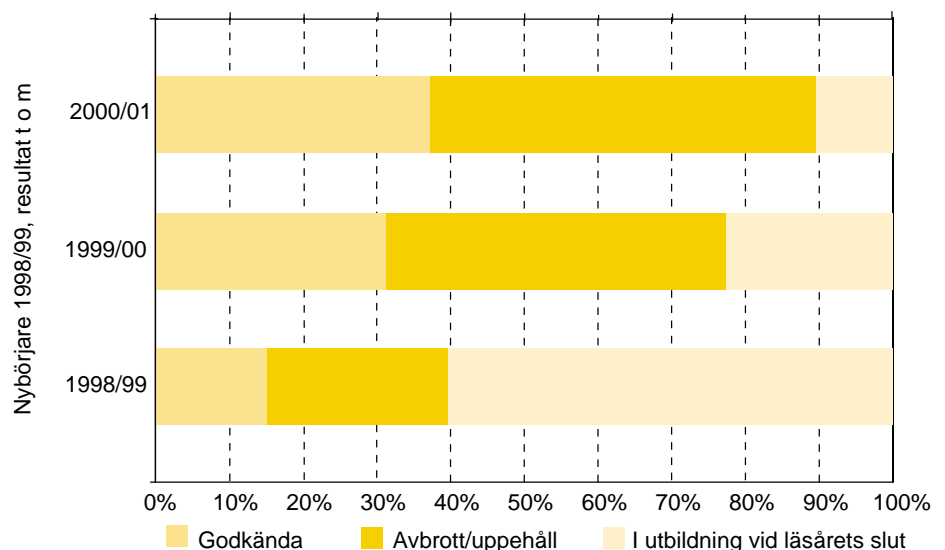
Av de 32 400 nybörjarna i sfi någon gång under 1994/95 var 44,1 procent godkända i sfi efter i genomsnitt två och ett halvt år, dvs t o m läsåret 1996/97. I den senaste nybörjargruppen i sfi som kan följas i genomsnitt två och ett halvt år, 15 100 nybörjare läsåret 1998/99, hade endast 37,3 procent godkänts på den tiden. Andelen nybörjare som fortfarande fanns i utbildning var ungefär densamma som för tidigare nybörjarårgångar, 10 à 11 procent. Andelen som slutat utan att ha godkänts eller som avbrutit utbildningen var 52,3 procent, vilket är ungefär som de närmast föregående nybörjargrupperna men högre än bland nybörjarna 1993/94 (41,8 %).

Tabell 64. Studieresultat i sfi två år efter startåret för nybörjare i sfi 1993/94–1998/99

	Antal elever	därav andel (%) som två år efter startåret		
		avslutat utbildningen med godkänt resultat (%)	avbrutit utbildningen/gjort studieuppehåll	fortsätter utbildningen nästa läsår
Nybörjare 1993/94	35 500	48,4	41,8	9,8
Nybörjare 1994/95	32 400	44,1	44,8	11,1
Nybörjare 1995/96	17 300	37,3	52,6	10,1
Nybörjare 1996/97	14 000	34,6	54,4	11,0
Nybörjare 1997/98	15 200	37,8	51,5	10,7
Nybörjare 1998/99	15 054	37,3	52,3	10,4

Av nybörjarna 1998/99 hade således 37,3 procent godkänts på sfi-kursen t o m läsåret 2000/01. 15,2 procent godkändes redan under det första året, 16,1 procent under det andra året och ytterligare sex procent under det tredje året. Bland dem som vid slutet av 2000/01 avbrutit sfi utan att bli godkänd eller som gjort studieuppehåll kommer många sannolikt att återkomma till sfi igen. Om mönstret blir ungefär detsamma som för elevgruppen nybörjare 1993/94 kommer ytterligare några procent att godkännas inom ytterligare två–tre år.

Diagram 16. Studieresultat i sfi inom ett, två respektive tre år för nybörjare i sfi 1998/99

I tabell 65 visas studieresultatet för nybörjarna i sfi 1998/99 t o m läsåret 2000/01 uppdelat på kön, ålder, utbildningsbakgrund och olika modersmål. Sambandet mellan tidigare utbildning och resultat i sfi är starkt. Hälften av nybörjarna 1998/99 med en minst 13-årig tidigare utbildning godkändes i sfi inom två och ett halvt år mot bara 15,2 procent av dem som hade en högst sex-årig utbildning och 23,9 procent av dem med en 7–9-årig utbildning. I alla språkgrupper godkändes elever med längre utbildning i högre grad än elever med kortare utbildning. Det fanns dock skillnader mellan olika språkgrupper. Ungefär en fjärdedel av de högutbildade eleverna (minst 13 års utbildning) med t ex somaliska, tigriska eller japanska som modersmål godkändes i sfi inom två och ett halvt år mot två tredjedelar av de högutbildade med t ex rumänska, bosniska/kroatiska/serbiska eller ryska som modersmål.

Som framgår av tabellen varierar studieresultatet mellan olika åldersgrupper och språkgrupper. Mönstret är relativt likartat mellan åren. Yngre elever godkänns i högre grad än äldre elever. Elever med vissa modersmål godkänns genomgående i större utsträckning än andra. Det hänger självfallet samman både med olikheter i utbildningsbakgrund mellan elever från olika delar av världen och att de språkliga skillnaderna gentemot svenskan är större eller mindre. 64,5 procent av eleverna med ryska som modersmål godkändes på sfi-kursen, vilket är den högsta andelen bland de tio språkgrupper som hade störst antal sfi-nybörjare 1998/99. 24,2 procent av eleverna med kurdiska som modersmål går fortfarande i sfi efter två och ett halvt år, dvs de är inte registrerade för avbrott eller studieuppehåll och har inte avslutat sfi vid slutet av 2000/01. Störst andel avbrott eller studieuppehåll – i de tio största språkgrupperna, som redovisas här – har elever med engelska som modersmål, 57,2 procent.

Tabell 65. Studieresultat t o m läsåret 2000/01 för nybörjare i sfi 1998/99

Ålder Kön Utbildningsbakgrund Modersmål	Elever Totalt antal	Andel (%) av totalt antal elever	därav		Avslutat utbildningen utan godkänt resultat ²⁾		Avbrutit/Gjort studieuppehåll		Fortsätter studier i SFI läsåret 2000/01	
			Avslutat utbildningen med godkänt resultat ¹⁾		Avslutat utbildningen utan godkänt resultat ²⁾		Avbrutit/Gjort studieuppehåll		Fortsätter studier i SFI läsåret 2000/01	
			Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Samtliga	15 054	100,0	5 616	37,3	907	6,0	6 963	46,3	1 568	10,4
därav										
kvinnor	8 661	57,5	3 367	38,9	461	5,3	3 901	45,0	932	10,8
män	6 393	42,5	2 249	35,2	446	7,0	3 062	47,9	636	9,9
därav i åldern										
–24 år	3 245	21,6	1 308	40,3	145	4,5	1 619	49,9	173	5,3
25–39 år	8 643	57,4	3 416	39,5	467	5,4	3 924	45,4	836	9,7
40–54 år	2 751	18,3	824	30,0	244	8,9	1 189	43,2	494	18,0
55 år–	415	2,8	68	16,4	51	12,3	231	55,7	65	15,7
därav med utbildning										
i högst 6 år	2 218	14,7	338	15,2	200	9,0	1 206	54,4	474	21,4
i 7–9 år	2 272	15,1	543	23,9	183	8,1	1 254	55,2	292	12,9
i 10–12 år	5 406	35,9	2 164	40,0	320	5,9	2 456	45,4	466	8,6
i 13 år eller mer	5 158	34,3	2 571	49,8	204	4,0	2 047	39,7	336	6,5
därav med modersmål										
Albanska	711	4,7	237	33,3	79	11,1	322	45,3	73	10,3
Arabiska	2 272	15,1	621	27,3	153	6,7	1 187	52,2	311	13,7
Bosniska/kroatiska/serbiska	1 347	8,9	680	50,5	85	6,3	505	37,5	77	5,7
Engelska	1 067	7,1	392	36,7	37	3,5	610	57,2	28	2,6
Kurdiska	1 060	7,0	296	27,9	84	7,9	424	40,0	256	24,2
Persiska	638	4,2	290	45,5	20	3,1	253	39,7	75	11,8
Ryska	656	4,4	423	64,5	30	4,6	180	27,4	23	3,5
Somaliska	618	4,1	181	29,3	54	8,7	256	41,4	127	20,6
Spanska	979	6,5	383	39,1	41	4,2	469	47,9	86	8,8
Turkiska	470	3,1	129	27,4	15	3,2	256	54,4	70	14,9
Övriga	5 236	34,8	1 984	37,9	309	5,9	2 501	47,8	442	8,4

¹⁾ Fått betyget Godkänd eller Väl godkänd.

²⁾ Avskiljts från kursen på grund av att han/hon inte kunnat tillgodogöra sig undervisningen, slutat utan att ha uppnått godkänt och fått intyg över uppnådda kunskaper eller slutat eftersom han/hon lämnat landet.

Riktmärket för hur många undervisningstimmar som behövs för att uppnå godkänt resultat i sfi är 525 timmar. Denna tid kan överskridas eller underskridas beroende på vad den enskilde eleven behöver för att klara kursens mål. Elever som godkändes under sitt första år har självfallet i genomsnitt deltagit i färre undervisningstimmar än de som godkändes under det tredje läsåret. På grund av studieuppehåll och studieintensitet varierar emellertid antalet timmar betydligt även bland de elever som godkändes först 2000/01. I genomsnitt hade nybörjarna 1998/99, som godkänkts på kursen t o m 2000/01, deltagit i 399 timmar undervisning. Många elever har godkänkts efter avsevärt fler timmar. Det genomsnittliga antalet timmar undervisning i sfi efter två och ett halvt år är betydligt lägre för nybörjargruppen 1998/99 än för nybörjarna i början och mitten av 90-talet, både bland elever som godkänkts i sfi, bland de som avbrutit utbildningen och bland de som fortfarande finns i pågående utbildning.

12

Kompletterande utbildningar

12.1 Organisation

En kompletterande utbildning är en utbildning som anordnas av en enskild fysisk eller juridisk person och antingen utgör ett komplement till gymnasieskolan eller motsvarande utbildningar eller har lägst genomgången gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning eller viss yrkeserfarenhet som antagningskrav men som inte kan anses vara jämförbar med en högskoleutbildning enligt högskolelagen.¹ Exempel på kompletterande utbildningar är konstutbildningar, hantverksutbildningar, dansutbildningar, utbildningar inom reklam och mode, utbildningar inom handel och ekonomi, teknikutbildningar, utbildningar inom kost och hälsa etc.

Kompletterande utbildningar kan ställas under statlig tillsyn. Sådana utbildningar kan även förklaras berättiga eleverna till studiestöd om utbildningen är värdefull ur nationell synpunkt t ex ökar tillgången på värdefull yrkesskicklighet som det finns ett nationellt intresse av. Utbildningar kan få statsbidrag om de bedöms särskilt värdefulla från nationell synpunkt t.ex. bidrar till att bevara det svenska kulturarvet. Skolverket beslutar om statlig tillsyn och statsbidrag. Skolverket beslutar även för vilka utbildningar eleverna kan få studiestöd enligt studiestödsförordningen.

¹Förordningen (2000:521) om statligt stöd till kompletterande utbildningar

Förutsättningar för att statligt stöd ska utgå är att utbildningen är utformad i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Utbildningen skall vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund eller på beprövad erfarenhet.

Utbildningen skall ha en viss omfattning, en plan över utbildningens innehåll och mål, godtagbara inträdesvillkor och urvalsgrunder, kompetenta lärare och handledare samt en ansvarig person som leder utbildningen. Eleverna skall få betyg eller intyg efter utbildningens slut. Endast skäliga elevavgifter får tas ut.

För att en utbildning skall kunna förklaras berättiga eleverna till studiestöd/statsbidrag skall huvudmannen även ha en styrelse eller ledningsgrupp för utbildningen, godtagbara kursplaner samt en plan för kompetensutveckling och hur uppföljning och utvärdering av verksamheten skall ske.

I nedanstående tabell redovisas antal skolor som genomförde utbildningar hösten 2001, antal utbildningar samt antal elever som deltog i utbildningarna.

Tabell 66. Antal skolor, utbildningar samt elever vid de kompletterande utbildningarna hösten 2001 med fördelning på olika slag av statligt stöd.

Statligt stöd	Antal skolor	Antal utbildningar	Antal elever		
			Totalt	Kvinnor	Män
Totalt	94	205	6 672	3 972	2 700
<i>därav med</i>					
Tillsyn	40	61	2 991	1 714	1 277
Tillsyn + studiestöd	24	61	1 505	821	684
Tillsyn+ studiestöd + statsbidrag	37	80	2 076	1 428	648
Tillsyn + statsbidrag	2	3	100	9	91

År 2001 är första gången statistik om elever insamlades för samtliga kompletterande utbildningar och med fördelning på olika slag av statligt stöd. Tidigare år har insamlingen endast omfattat viss del av de kompletterande utbildningarna. Dessa värden är inte jämförbara med de här redovisade uppgifterna vilket inte heller gör det möjligt att redovisa tidsserier.

Många inriktningar på utbildningarna

De kompletterande utbildningarna har olika inriktning. Längden på utbildningarna varierar också från kortare kurser till 3-åriga utbildningar. Utbildningarna följer inte heller alltid den gängse terminsindelningen. En följd av detta är att såväl antal utbildningar som antal elever varierar över året. I här redovisade tabeller presenteras antal elever höstterminen 2001. Motsvarande antal elever för våren 2001 var något fler, 7 231 i sammanlagt 231 utbildningar.

Tabell 67. Antal utbildningar och elever fördelade efter utbildningarnas inriktning hösten 2001.

Utbildningens inriktning	Antal utbildningar	Antal elever	Andel (%) kvinnor	Medelålder
Totalt	205	6 672	61	28
<i>därav</i>				
Dans, teater, musik	36	878	60	22
Design, mode	13	311	90	25
Djurvård	2	28	95	30
Ekonomi, konsumentteknik				
kommunikation, media	30	2 308	45	29
Flyg	10	152	8	29
Hantverk	44	865	80	34
Hälsa, friskvård, hudvård, miljö	19	744	87	32
Konst	41	1 106	68	25
Teknik	9	266	8	30
Övriga	1	14	64	19

De kompletterande utbildningarna har många och ganska olikartade inriktningar. Den största gruppen, 35 procent, går på utbildningar med inriktning mot ekonomi, konsumentteknik, kommunikation och media. Cirka 30 procent av eleverna finns inom konstnärliga utbildningar, dvs. dans, teater, musik och konst.

I 2.2 Resurser

Nedan presenterade uppgifter om lärare resp. kostnader avser endast utbildningar som omfattas av studiestöd och/eller statsbidrag. För utbildningar med enbart tillsyn insamlas inte dessa uppgifter.

Lärare

Att de kompletterande utbildningarna har olika inriktningar avspeglas också i sammansättningen av lärare. Många av lärarna har specialkompetens och arbetar bara ett begränsat antal timmar vid resp. utbildning. Tjänstgörande lärare vid de utbildningar som omfattades av studiestöd och/eller statsbidrag var hösten 2001 totalt 290 personer, vilka arbetade halvtid i genomsnitt. Av lärarna hade ca 25 procent en pedagogisk utbildning. 55 procent av lärarna var kvinnor.

Kostnader

Den totala kostnaden för utbildningar som berättigar till studiestöd och/eller statsbidrag var 288 miljoner kronor. Av dessa svarade undervisningen för 40,5 % och lokaler och inventarier för 23,5 %. I fasta priser var totalkostnaden oförändrad jämfört med föregående år medan kostnaden per årselevplats ökat med 6 procent.

Tabell 68. Huvudmannens kostnader 2001. Utbildningar med statsbidrag/studiestöd.

Utbildningar med statsbidrag/studiestöd	Total kostnad	<i>däruv</i>				
		Undervisning	Lokaler och inventarier	Läromedel utrustning bibliotek	Elevvård	Övrigt
Kostnader totalt, tkr	287 724	116 389	67 694	23 405	1 475	78 761
Kostnader per årselevplats ¹⁾ , kr	84 700	34 300	19 900	6 900	430	23 200

¹⁾ Med årselevplats avses en elevplats i heltidsutbildning.

13

Svensk utbildning i utlandet

13.1 Organisation

Syftet med svensk utbildning i utlandet är att underlätta för svenskar med barn i skolåldern att under en begränsad period acceptera en tjänst förlagd till utlandet. Att det finns tillgång till skolor med undervisning som motsvarar den svenska skolans är viktigt ur detta perspektiv. Därför är detta också det grundläggande skälet till varför staten har beslutat att stödja utbildning av utlands-svenska barn. Förutsättningen är dock att anställningen i utlandet ska tjäna svenska intressen.

Svensk statsunderstödd utbildning finns för närvarande i följande former

- svensk utlandsskola, dvs reguljär utbildning på grundskole- och gymnasienivå
- distansundervisning för ungdomar i årskurs 7–9 och gymnasieungdomar
- kompletterande svensk undervisning
- undervisning vid utländsk skola (internationell skola), en utökad form av kompletterande svensk undervisning
- Europaskolor

Behöriga till den reguljära utbildningen vid svensk utlandsskola, och därmed statsbidragsberättigande för den som anordnar utbildningen, är elever som uppfyller de krav som anges i Förordning om statsbidrag till utbildning av utlands-svenska barn och ungdomar (SFS 1994:519 senast ändrad 2001:578). Som krav

gäller i huvudsak att minst en förälder ska tjänstgöra vid svensk eller internationell organisation, vid ett svenskt företag eller vara sysselsatt med kulturell verksamhet som familjens försörjning är beroende av. Icke behöriga barn tas emot i mån av plats, men skolan har inte rätt till statsbidrag för dem.

Behöriga och därmed statsbidragsberättigade är också norska grundskoleelever som undervisas vid svenska utlandsskolor. Ett samarbetsavtal är upprättat mellan Sverige och Norge där man enats om att ta emot varandras elever i sina respektive utlandsskolor. Detta avtal omfattar inte gymnasieskolan. Även med Finland finns ett samarbetsavtal. Tillämpningen skiljer sig något från hur samarbetet med Norge tillämpas, exempelvis rekviderar utlandsskolorna statsbidrag för finska elever direkt från finska staten.

Behörighetskraven för elever som vill delta i distansundervisning är i stort desamma som för den reguljära undervisningen. Kravet för att vara behörig till kompletterande svensk undervisning är dock endast att minst en förälder är svensk medborgare.

Svenska utlandsskolor

De svenska utlandsskolorna kan delas in i tre grupper. Skolor som kommit till på initiativ av ett eller flera företag och som huvudsakligen ordnar undervisning för barn till företagets tjänstemän, missionsskolor och den stora gruppen ”övriga” skolor med barn från olika kategorier. Huvudman för en skola är oftast en svensk skolförening på orten, en missionsorganisation eller ett svenskt företag.

Läsåret 2001/02 bedrevs, liksom föregående år, undervisning för elever i grundskolan vid 33 svenska utlandsskolor fördelade på 24 länder. Två nya utlandsskolor startades hösten 2001 i Sydamerika, i David i Panama och Pasco i Peru. Vid sex av de 33 utlandsskolorna erbjuds både grundskole- och gymnasieundervisning. Antalet skolor är flest i Europa (16 skolor). I Afrika finns det 7 skolor, i Asien sex och i Amerika fyra.

Tabell 69. Utbildning vid svenska utlandsskolor 15 oktober 1997–2001

Läsår	Antal länder	Antal skolor	Antal elever i				Handledning vid distansundervisning	Kompletterande svensk undervisning ³⁾
			grundskolan ¹⁾		Gymnasieskolan			
			Totalt	därav behöriga ²⁾	Totalt	därav behöriga		
1997/98	25	33	1 088	968	160	111	93	331
1998/99	23	32	1 046	925	165	112	99	424
1999/00	22	31	1 031	891	166	113	65	380
2000/01	22	31	1 057	921	190	114	80	358
2001/02	24	33	1 107	952	219	127	104	316

¹⁾ Både behöriga och obehöriga elever som deltar i reguljär grundskoleutbildning i utlandet.

²⁾ Elever från Sverige som uppfyller kraven för behörighet samt elever från Norge som enligt samarbetsavtal ska erbjudas undervisning.

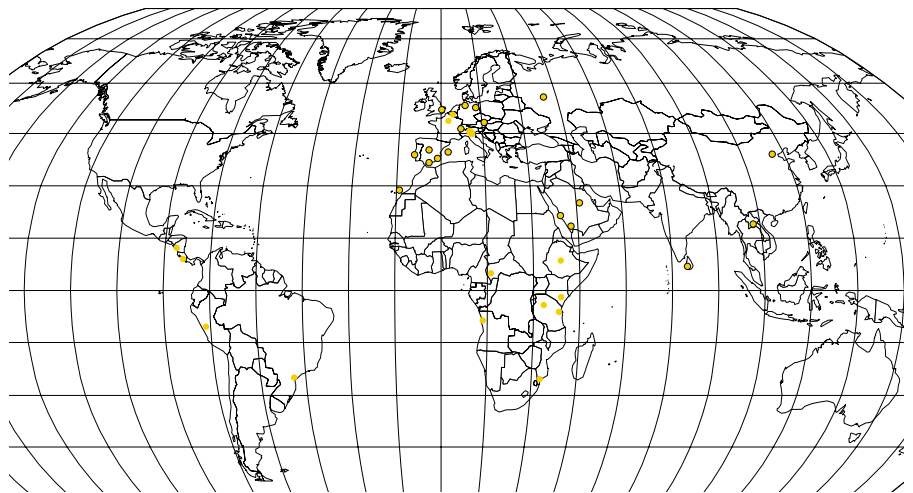
³⁾ Uppgifterna avser enbart kompletterande svensk undervisning som bedrivs i svenska utlandsskolor.

Uppgifter om svenska utlandsskolor samlades 1994/95 in för första gången inom ramen för Skolverkets nationella uppföljningssystem för skolsektorn.

Antalet elever i utlandsskolor med grundskolenivå ökade läsåret 2001/02 med 50 elever (4,7 %). I Europa ökade elevantalet för femte året i rad och i Amerika för första gången på fyra år. Svenska utlandsskolor med gymnasial undervisning ökade sitt elevantal med 29 elever (15 %). Gymnasial utbildning i utlandet startade som försöksverksamhet i fyra skolor från och med läsåret 1994/95. Skolorna i London, Fuengirola, Madrid och Nairobi har därefter på försök bedrivit reguljär gymnasieutbildning under fem år. En utvärdering av försöksverksamheten har genomförts av Skolverket. I enlighet med utvärderingens förslag beslöts att dessa skolor fick bedriva reguljär verksamhet från och med den 1 juli 1999. Från och med läsåret 2000/01 bedriver även Paris reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor på gymnasienivå.

**Diagram 17. Svenska utlandsskolor
läsåret 2001/02**

De elever som deltar i undervisning motsvarande grundskolenivå är till övervägande del svenska elever som uppfyller kraven för behörighet samt elever med norskt och finskt ursprung. Fram t.o.m. 1996-06-30 var hela denna grupp statsbidragsberättigade men fr o m 1996-07-01 har avtalet med Finland ändrats så att finska elever inte är berättigade till svenskt statsbidrag. Av de totalt 1107 (+ 50) elever som läsåret 2001/02 fått undervisning på grundskolenivå går merparten 925 (+ 62) elever i någon av årskurserna 1–6, medan 182 elever går i årskurserna 7–9. Antalet elever i årskurserna 7–9 har minskat med 12.

Vid flertalet svenska utlandsskolor deltar elever från andra länder än Sverige i undervisningen. Totalt deltog läsåret 2001/02 218 elever (20 %) från annat land än Sverige i undervisningen. Vid 10 av de 33 skolorna undervisades enbart svenska elever. I de övriga 23 skolorna finns, utöver svenska elever, 114 norska elever, 57 finska och 47 elever från andra länder.

Andelen 6-åringar i årskurs ett minskar i utlandsskolorna. I oktober 2001 var 25 procent av eleverna i årskurs ett sex år jämfört med 31 procent i oktober 2000 och 45 procent 1999. Andelen kan jämföras med skolorna i Sverige där ungefär tre procent av eleverna i den kommunala grundskolans första årskurs var sex år eller yngre. Motsvarande andel för de fristående grundskolorna i Sverige var ca 10 procent.

Tabell 70. Antal elever i reguljär utbildning vid svenska utlandsskolor den 15 oktober 1997 – 2001

Läsår Nivå	Antal elever i				
	Europa	Asien	Afrika	Amerika	Samtliga
1997/98	812	195	190	51	1 248
1998/99	871	145	166	29	1 211
1999/00	928	108	136	25	1 197
2000/01	1 003	105	118	21	1 247
2001/02	1 066	101	120	39	1 326
därav med undervisning i					
grundskolan	872	101	95	39	1 107
åk 1–6	708	101	78	38	925
åk 7–9	164	0	17	1	182
gymnasieskolan	194	0	25	0	219
därav med inriktning mot					
Naturvetenskapsprogrammet	51	0	8	0	59
Samhällsvetenskapsprogrammet ¹⁾	128	0	17	0	145
Övrig inriktning ²⁾	15	0	0	0	15

¹⁾ Elever som går samhällsvetenskapsprogrammet (före läsåret 1997/98 även humanistisk linje, 3-årig ekonomisk linje eller samhällsvetenskaplig linje).

²⁾ Elever som följer en studieväg enligt norsk läroplan.

Gymnasieutbildningen bestod läsåret 2001/02 endast av treåriga studieförberedande program. Eleverna fördelade sig mellan programmen i stort sett som föregående läsår. Ungefär två tredjedelar hade valt en utbildning med samhällsvetenskaplig inriktning medan drygt en fjärdedel av eleverna läste på naturvetenskapliga studievägar. Den resterande andelen läste på en studieväg enligt norsk läroplan.

Distansundervisning

Utöver den reguljära grund- och gymnasieutbildningen erbjuds också annan utbildning för utlandssvenskar i form av distansundervisning och kompletterande svensk undervisning. Distansundervisning kallades tidigare korrespondensundervisning. Utbildningsformen är avsedd för ungdomar som skulle varit elever i någon av grundskolans årskurser 7–9 eller på gymnasieskolan, men som bor på en ort där svensk undervisning på de nivåerna inte bedrivs. Elev som är behörig till distansundervisning har rätt till studiematerial utan kostnad och att få handledning om det på orten finns en svensk utlandsskola med årskurserna 1–6.

104 elever deltog läsåret 2001/02 i distansundervisning med handledning vid svenska utlandsskolor, en ökning med 24 elever från läsåret 2000/01. Ytterligare 91 elever deltog i distansundervisning utan att få handledning från personal vid svensk utlandsskola.

Kompletterande svensk undervisning

Kompletterande svensk undervisning är avsedd för barn och ungdomar som deltar i utländsk utbildning och som vill upprätthålla och utveckla sina kunskaper i svenska och om Sverige. Den omfattar normalt några timmar i veckan och följer en särskild kursplan som Skolverket utarbetat. Kompletterande svensk undervisning anordnas av flertalet svenska utlandsskolor, men kan också anordnas av annan, vanligtvis en svensk skolförening.

Totalt deltog läsåret 2001/02 knappt 3 700 elever (inklusive elever i utländsk skola, se nedan) i kompletterande svensk undervisning, varav 316 undervisades vid 17 av de 33 svenska utlandsskolorna. Majoriteten av eleverna undervisades alltså genom andra huvudmäns försorg.

Utländsk skola

En internationell skola, Lycée International i Saint Germain-en-Laye utanför Paris får statsbidrag för att bedriva en utökad form av kompletterande svensk undervisning. Skolan är en statlig fransk grund- och gymnasieskola som har en svensk sektion där 116 elever undervisades 6–8 timmar i veckan läsåret 2001/02. Den utökade svenska undervisningen vid American School of Warsaw fortsatte sin verksamhet läsåret 2001/02 med 34 deltagande elever.

Europaskolor

Det finns cirka 17 000 barn/elever från medlemsländerna, fr o m 1995 även från Sverige, som går i Europaskolor. Dessa finns i Bryssel och Mol i Belgien, Culham i England, Varese i Italien, Luxemburg, Bergen i Nederländerna, Karlsruhe och München i Tyskland. Sverige har byggt upp svenska sektioner i Bryssel och Luxemburg.

Eleverna går från ungefär fyra års ålder, 2 år, i förskolan (54 svenska elever läsåret 2001/02), därefter från 6 års ålder i primärstadiet under 5 läsår (184 svenska elever läsåret 2001/02) och sist i sekundärstadiet under 7 läsår (153 svenska elever läsåret 2001/02) där studierna avslutas med ”europeisk studentexamen” (Baccalaureate Européenne en motsvarighet till IB = International Baccalaureate), som ger behörighet till EU-ländernas universitet och högskolor. Undervisningen följer speciella läroplaner, kurs- och timplaner.

Europaskolornas verksamhet redovisas här endast på detta sätt (elevdata m m ingår inte i tabellerna 69–74).

13.2 Resurser

Lärare

Hösten 2001 var 312 lärare anställda vid de svenska utlandsskolorna. Av dessa arbetade 211 vid skolor i Europa. Ökningen av andelen lärare som tjänstgör mer än 40 procent fortsätter. Läsåret 1999/2000 var det 56 procent av lärarna som hade mer än 40 procent tjänstgöring, läsåret 2000/01 var det 64 procent och senaste läsåret 66 procent. Liksom vid skolorna i Sverige är kvinnorna i klar majoritet inom lärarkåren trots att den här har minskat till 73 (78 förra läsåret) procent detta läsår. Andelen lärare med pedagogisk utbildning är 80 procent och har därmed ökat med en procentenhet jämfört med föregående läsår.

Tabell 71. Lärare vid svenska utlandsskolor vecka 42 1999, 2000 och 2001

Läsår	Antal tjänstgörande lärare		
	Män	Kvinnor	Totalt
1999/00 Lärare totalt	69	220	289
antal med ped. utbildning	51	166	217
andel (%) med ped. utbildning	74	75	75
2000/01 Lärare totalt	66	229	295
antal med ped. utbildning	51	181	232
andel (%) med ped. utbildning	77	79	79
2001/02 Lärare totalt	84	228	312
antal med ped. utbildning	70	179	249
andel (%) med ped. utbildning	83	79	80

Vid mättillfället (vecka 42) uppgick den fastställda undervisningstiden till knappt 5 500 lärarveckotimmar. Av dessa timmar avsåg 73 procent grundskolan och 16 procent gymnasieskolan. Resterande timmar avsåg kompletterande svensk undervisning och distansundervisning med handledning.

Det genomsnittliga antalet lärarveckotimmar per elev var i grundskolan 3,6 och i gymnasieskolan 4,0.

Kostnader

Kostnaden totalt för de svenska utlandsskolorna läsåret 2000/01 var 143 miljoner. Ökningen från läsåret innan var 18 miljoner kronor men beror till stor del på att alla skolor detta läsår lämnat in uppgifter om kostnader. En betydande del av skolornas kostnader finansierades liksom tidigare med statsbidrag som 2000/01 uppgick till 55 miljoner kronor.

Tabell 72. Kostnader för svenska utlandsskolor läsåren 1998/99–2000/01 fördelade på utbildningsnivå (löpande priser)

	Samtliga skolor Kostnad totalt Kronor	Kostnad per elev ¹⁾ (kr) i genomsnitt för				
		Grundskolan		Gymnasie- skolan	Handledning vid distans- undervisning	Kompletteran- de svensk undervisning
		åk 1–6	åk 7–9			
1998/99	122 819 788 ²⁾	88 200	124 500	98 100	59 200	5 200
1999/00	125 223 999 ³⁾	88 900	130 500	94 500	69 200	4 500
2000/01	142 971 748	97 400	117 600	112 500	75 000	5 000
min	412 000	35 400	40 900	55 200	11 400	1 400
max	40 487 968	393 500	393 500	245 200	194 100	10 800

¹⁾ Antal elever den 15 oktober 1998, 1999 och 2000.

²⁾ I kostnad totalt ingår uppgifter från 31 skolor. Två skolor har inte lämnat uppgifter om kostnaderna för läsåret 1998/99.

³⁾ I kostnad totalt ingår uppgifter från 29 skolor. En skola har inte lämnat uppgift om kostnaderna för läsåret 1999/2000.

Kostnaden för verksamheten vid de svenska utlandsskolorna skiljer sig mycket åt mellan skolorna. Genomsnittskostnaden för en elev i årskurs 1–6 är 97 400 kronor, en ökning med 8 500 kronor (löpande priser) jämfört med föregående läsår. Genomsnittskostnaden per elev varierar stort mellan skolorna från 35 400 till 393 500 kronor.

Genomsnittskostnaden per elev för undervisning i årskurs 7–9 är 117 600 kronor (löpande priser). Det är en minskning av kostnaden per elev med 12 900 kronor jämfört med föregående läsår. Skillnaden i kostnader (per elev) läsåret 2000/01 mellan årskurs 1–6 och 7–9 är hälften så stor som förra läsåret, ungefär 20 000 kronor. Den lägsta kostnaden per elev för skolor med årskurs 7–9 läsåret 2000/01 är 40 900 kronor och den högsta är 393 500 kronor.

Kostnaden per gymnasieelev är i genomsnitt 112 500 kronor, 18 000 kronor mer per elev än föregående läsår. Kostnaderna varierade stort mellan skolorna från 55 200 till 245 200 kronor per elev.

För de övriga verksamheterna, handledning vid distansundervisning och kompletterande svensk undervisning som bedrivs vid de svenska utlandsskolorna, är genomsnittskostnaden 75 000 respektive 5 000 kronor per elev. Kompletterande svensk undervisning omfattar endast ett par undervisningstimmar per elev och vecka.

I 3.3 Resultat

Grundskolan

Lsåret 2000/01 fick 52 elever vid 6 svenska utlandsskolor slutbetyg från grundskolan. Fyra av eleverna (7,7 %) hade inte nått målen i ett eller flera ämnen att jämföra med den svenska grundskolan där drygt 25 procent av eleverna inte nådde målen i ett eller flera ämnen. Föregående läsår var andelen elever som inte fått betyg i ett eller flera ämnen betydligt högre, 18 procent. En av orsakerna till att man inte når målen i ett eller flera ämnen i en utlandsskola kan vara att eleven har flyttat under högstadiet och därför gått miste om undervisning.

Elevernas slutbetyg var som tidigare år genomgående höga. Det genomsnittliga meritvärdet för samtliga elever var 256, en betydande ökning jämfört med föregående läsår då värdet var 237. Skillnaden mellan flickornas och pojkarnas genomsnittliga meritvärde läsåret 2000/01, 258 resp. 253, hade minskat från föregående läsår då motsvarande meritvärden var 247 resp. 227. Det genomsnittliga meritvärdet för eleverna i år 9 i den svenska grundskolan har de två senaste åren legat på 203 där flickorna läsåret 2000/01 hade 215 och pojkarna 192.

Tabell 73. Slutbetyg i årskurs 9 för elever vid svenska utlandsskolor läsåret 2000/01

	Elever som avslutat åk 9		Genomsnittligt meritvärde	Andel (%) elever som är behöriga till gymnasiesk.	Elever som ej nått målen av de som fått eller skulle ha fått mål- och kunskapsrelaterade slutbetyg							
	Totalt antal	därav med slutbetyg			Totalt		I ett ämne		I två eller fler ämnen		I alla ämnen	
					Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Grundskolan												
Totalt	52	52	256	92	4	8	2	4	2	4	0	0
därav												
pojkar	27	27	253	89	3	11	1	4	2	7	0	0
flickor	25	25	258	96	1	4	1	4	0	0	0	0

Av de 52 elever som fick slutbetyg nådde alla målen i matematik. En tredjedel av eleverna hade MVG i svenska och i engelska presterar nästan hälften av eleverna MVG. Fyra resp. sex procent av eleverna nådde inte målen i svenska resp. engelska. Fyrtioåtta elever fick läsåret 2000/01 slutbetyg i moderna språk inom ramen för språkval (f.d. B-språk). I franska, här det största språket, fick 29 elever slutbetyg och i spanska och tyska fick tio resp. nio elever slutbetyg. Dessutom fick 30 elever slutbetyg i spanska och två i tyska som moderna språk inom ramen för elevens val (f.d. C-språk).

Gymnasieskolan

Totalt 30 elever avslutade sina studier och fick avgångsbetyg från de sex utlandsskolor som bedrev gymnasieutbildning 2000/01. Av dem gick 15 elever samhällsvetenskapsprogrammet, 8 gick naturvetenskapsprogrammet och 7 gick specialutformat program. Bland samtliga elever som gick ut gymnasieskolan hade 4 elever reducerat och 11 elever utökat program. Andelen behöriga till högskolestudier hade ökat och var 93 procent (28 elever) jämfört med 87 procent (41 elever) föregående läsår.

Tabell 74. Elever med avgångsbetyg från gymnasieskolans program läsåret 2000/01

Studieväg Kön	Antal elever som fått slutbetyg	Genom- snittlig betygs- poäng	Ant elever med grundl. behörighet till universitets- och högskolestudier	Antal elever med	
				reducerat program	utökat program
Gymnasieskolan					
Totalt	30	15,77	28	4	11
<i>därav</i>					
män	12	15,04	12	2	4
kvinnor	18	16,25	16	2	7
Nationella program	23	15,69	21	4	11
<i>därav</i>					
Naturvetenskapspr (NV)	8	16,09	8	0	4
Samhällsvetenskapspr (SP)	15	15,49	13	4	7
Specialutformade program (SM)	7	16,00	7	0	0

Genomsnittlig betygs-poäng för alla elever som gick ut gymnasieskolan vid de sex utlandsskolorna var läsåret 2000/01 15,7 vilket var oförändrat jämfört med föregående år. Liksom grundskoleeleverna, med slutbetyg från utlandsskolor, hade även gymnasieeleverna något högre genomsnittlig betygs-poäng än svenska elever.

Total kostnad för barnomsorg, skola och vuxen- utbildning

Under verksamhetsåret 2001 uppgick den totala kostnaden för barnomsorg, skola och vuxenutbildning till drygt 145 miljarder kronor. Jämfört med föregående år har kostnaden ökat med cirka 4,5 miljarder kronor, vilket motsvarar en ökning på drygt tre procent¹. Av den totala kostnaden utgörs 72 procent (104,4 miljarder kr) av kostnader för skolväsendet och 28 procent (40,9 miljarder kr) av kostnader för barnomsorg.

Kommunernas kostnader för barnomsorg uppgick till 40,9 miljarder kronor år 2001, vilket inkluderar kommunal ersättning till verksamhet i enskild regi. Den kommunala ersättningen till förskola, familjedaghem och fritidshem med enskild anordnare utgör 9,5 procent av kommunernas kostnader för barnomsorg.

Av de totala kostnaderna för skolväsendet år 2001 var drygt 98 miljarder kronor kostnader för verksamhet med kommunal huvudman. Det innebär att drygt 94 procent av den totala kostnaden för skolväsendet utgörs av kommunernas kostnader. Den resterande kostnaden på drygt 6 miljarder kronor är kostnader för verksamhet med fristående, statlig eller landstingskommunal huvudman. En stor del av de övriga huvudmännens kostnader finansieras dock av kommunerna.

Barnomsorg, skola och vuxenutbildning utgör en väsentlig del av den kommunala sektorns verksamhet. Kostnaderna för dessa verksamheter motsvarar närmare 45 procent av kostnaden för den kommunala sektorn som helhet som uppgick till 329 miljarder kronor² år 2001. Av kommunens totala kostnad sva-

¹ Kostnaden för 2000 har omräknats till fasta priser med konsumentprisindex (KPI) som mellan 2000 och 2001 ökade med 2,4 procent.

² Kostnaden avser kommunernas egentliga, dvs. skattefinansierade, verksamhet.

rade barnomsorgen för drygt 12 procent medan skolans andel uppgick till 32 procent. I dessa kostnader ingår även ersättningar till andra anordnare och huvudmän.

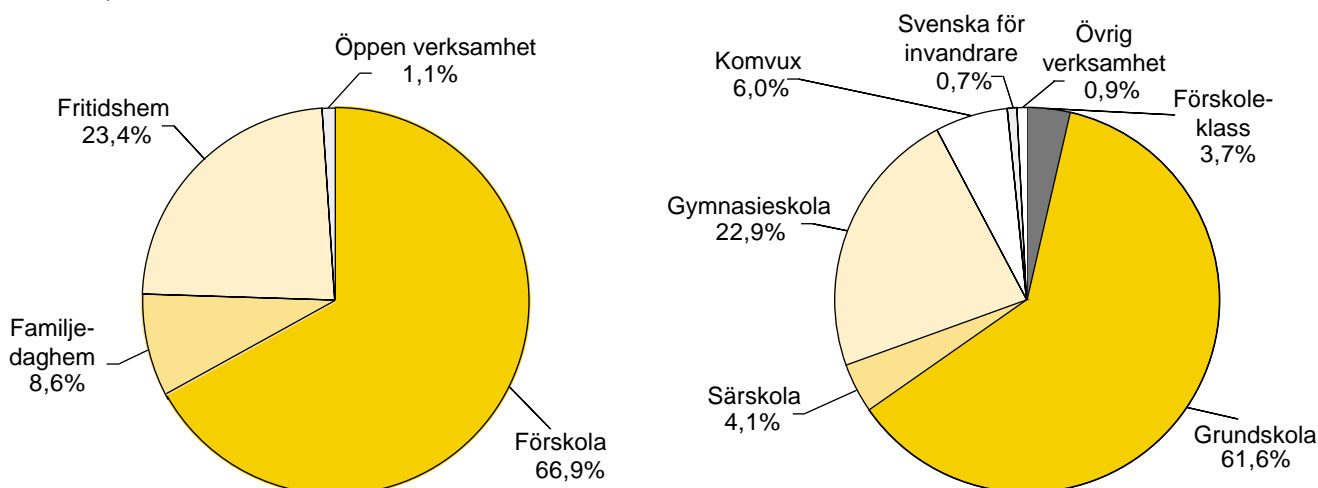
Barnomsorgen består av verksamheterna förskola, familjedaghem, fritidshem samt öppen förskola och öppen fritidsverksamhet. Av barnomsorgens totala kostnader står förskolan för den största delen (67%) med drygt 27 miljarder kronor år 2001. Kostnaden för fritidshemmen var 9,6 miljarder kronor och för familjedaghemmen 3,5 miljarder kronor. Tillsammans utgör dessa verksamheter drygt 30 procent av den totala kostnaden för barnomsorgen. De öppna verksamheterna, dvs. öppen förskola och öppen fritidsverksamhet, utgör endast en liten del av barnomsorgen (drygt 1%) och kostade knappt en halv miljard kronor år 2001.

Jämfört med verksamhetsåret 2000 är den totala kostnaden för barnomsorgen i stort sett oförändrad (+0,2%)³. Kostnaden för förskola (+1,1%) och fritidshem (+3,7%) har ökat jämfört med föregående år, medan kostnaden för familjedaghem (-13,6%) har minskat.

Skolväsendet består av elva skolformer, varav grundskolan är den största. År 2001 kostade grundskolan 64,4 miljarder kronor⁴, vilket motsvarar drygt 60 procent av den totala kostnaden för skolväsendet. Gymnasieskolan står för närmare 23 procent (23,9 miljarder kr), komvux för sex procent (6,3 miljarder kr), särskolan för drygt fyra procent (4,3 miljarder kr) och sfi (svenska för invandrare) för 0,7 procent (756 miljoner kr). Särsvux, Statens skolor för vuxna (SSV), specialskolan, sameskolan samt kompletterande utbildningar utgör tillsammans närmare en procent (964 miljoner kr)⁵. Förskoleklassen, vilket är en skolform som infördes 1998, kostade 3,9 miljarder kronor, vilket motsvarar närmare fyra procent av den totala kostnaden för skolväsendet.

Skolans totala kostnader har ökat med drygt fyra procent (ca 4,5 miljarder kr) mellan 2000 och 2001.⁶ Ökningen beror till stor del på en ökad kostnad för de största skolformerna grundskola (+5,4%) och gymnasieskola (+4,2%). Även för verksamhetsformerna förskoleklass, särskola, sameskola, särsvux samt sfi har de totala kostnaderna ökat jämfört med föregående år, medan kostnaderna minskat för verksamhetsformerna specialskola, komvux och SSV. Kostnaden för kompletterande utbildningar är i stort sett oförändrad.

Diagram 18. Den totala kostnaden för barnomsorgen (40,9 miljarder kr) och skolväsendet (104,4 miljarder kr) fördelade på olika verksamhetsformer, 2001

³ Justerat med KPI.

⁴ Exklusive sameskolan.

⁵ I diagram 18 redovisas särsvux, SSV, specialskolan, sameskolan och kompletterande utbildningar som övrig verksamhet.

⁶ Justerade med KPI.

Tabell 75. Kostnader (miljoner kronor) för barnomsorg, skola och vuxenutbildning 1999–2001 (löpande priser)

	1999	2000	2001
Barnomsorg			
Totalt samtliga huvudmän¹⁾	39 721	39 833	40 897
därav förskola	26 121	26 392	27 345
familjedaghem	4 616	3 989	3 530
fritidshem	8 548	9 015	9 572
öppen förskola	315	301	297
öppen fritidsverksamhet	121	136	153
Skolväsendet			
Totalt samtliga huvudmän	93 368	97 594	104 431
därav förskoleklass	3 623	3 719	3 855
grundskola (inkl. sameskolan)	56 295	59 663	64 414
särskola	3 503	3 825	4 301
specialskolan	468	488	469
gymnasieskola	21 969	22 367	23 871
komvux	6 587	6 402	6 304
särsvux	107	109	122
ssv	45	53	51
sfi	604	687	756
kompletterande utbildningar	167	281	288
Skolväsendet per huvudman och skolform			
Kommunal huvudman	88 982	92 435	98 294
därav förskoleklass	3 484	3 552	3 662
grundskola	54 530	57 402	61 528
särskola	3 355	3 657	4 086
gymnasieskola	20 435	20 701	21 915
komvux ²⁾	6 468	6 328	6 224
särsvux	107	109	122
sfi	604	687	756
Landsting som huvudman	869	801	808
därav särskola ³⁾	37	43	49
gymnasieskola	713	684	679
komvux	119	74	80
Statlig huvudman	542	573	553
därav sameskola	29	32	34
specialskola	468	488	469
SSV	45	53	51
Enskild huvudman	2 974	3 784	4 775
därav förskoleklass ⁴⁾	140	167	193
grundskola	1 736	2 229	2 853
särskola ⁵⁾	111	125	166
gymnasieskola ⁶⁾	820	982	1 276
kompletterande utbildningar ⁷⁾	167	281	288

¹⁾ Kostnaden avser verksamhet i kommunal regi samt kommunal ersättning till enskilda anordnare.

²⁾ I uppgiften ingår även kostnader hos externa utbildningsanordnare.

³⁾ Uppgiften avser statsbidrag och ersättning från kommuner.

⁴⁾ Kostnaden avser verksamhet i fristående förskoleklass och internationella skolor. För åren 1999 och 2000 ingår även kommunal ersättning till enskild verksamhet.

⁵⁾ Kostnaden avser kommunal ersättning till fristående särskolor.

⁶⁾ Kostnaden avser skolor berättigade till kommun- eller statsbidrag. Kostnaden för kompletterande skolor ingår inte.

⁷⁾ Kostnad för kompletterande utbildningar som erhåller statsbidrag och/eller berättigar till studie-stöd. För 1999 avser uppgiften endast kompletterande utbildningar med statsbidrag. Kostnad för skolor som inte haft verksamhet under hela verksamhetsåren 1999, 2000 samt 2001 ingår.